

medewerkers. Het geeft de duidelijke taakverdeling tussen politiek en ambtelijk weer. Ook beschrijft het de overlegstructuren en mandateringen. Tot slot worden afspraken gemaakt over besluitvormingsprocessen en mate van invloed.

- **Leiderschapsmanifest:** wordt opgesteld door MT en Diensthoofden en beschrijft de leidende principes van waaruit zij handelen en willen (samen)werken. Het manifest duidt ook de organisatiecultuur, de leiderschapsvisie en op welke manier men aanspreekbaar is.

4. Verantwoording

In de reguliere managementrapportages (tertiaal) zullen de eigenaren van het thema aan Presidium en MT een terugkoppeling geven over de voortgang van het onderwerp.

Plan van aanpak opvolging werkbelevingsonderzoek 2018

Opgesteld door Stafdienst HR, dd. 21 november 2018.

Inhoud

1. Inleiding.....	2
2. Tijdsplan.....	2
3. Verbinden, versterken en vertrouwen.....	2
4. Interventies en activiteiten in 2019.....	3

1. Inleiding

In september 2018 is het Werkbelevingsonderzoek (WBO) uitgevoerd onder ambtenaren van de Tweede Kamer. De respons was met 74% bijzonder hoog.

Op verschillende niveaus zal het WBO opvolging krijgen in de organisatie:

- Op **dienstniveau** gaan alle diensthoofden in gesprek met hun medewerkers over de belangrijkste speerpunten voor de eigen dienst. Samen met medewerkers wordt ook op het niveau van de eigen dienst bepaald waaraan gewerkt zal worden. Deze speerpunten zullen worden gerapporteerd in de marap-gesprekken tussen MT en Diensthoofd.
- Op **organisatieniveau** zal gewerkt worden aan 6 thema's die naar voren komen uit het organisatierapport die in dit plan van aanpak verder worden uitgewerkt. Hieronder worden de thema's en eigenaren benoemd, alsmede het kwartaal (Q) waarin de acties opvolging zullen krijgen.

Thema	Eigenaar	Periode
4.1.1		
3. Sociale veiligheid		Q1-Q2
4.1.1		
6. Ongewenste omgangsvormen	Stafdienst HR	Q1-Q2

2. Tijdsplan:

5 nov	MT: keuze belangrijkste onderwerpen WBO 2018 & akkoord op aanpak
16 nov	DH+MT: werksessie met uitwerking plan van aanpak per onderwerp
17-27 nov	HR: uitwerking in plan
28 nov	Opleveren Presidium + MT notities
3 dec	MT: bespreking plan van aanpak
12 dec	Presidium: bespreken plan van aanpak
Jan	opnemen in jaarplannen
2019	opnemen in maraps

3. Verbinden, versterken en vertrouwen

Het MT en de diensthoofden hebben in een teamsessie van 1 oktober 2018 besproken om de 3 V's van verbinden, versterken en vertrouwen als kernwaarden te benoemen voor de organisatie. Vanuit deze kernwaarden wordt ook de opvolging van het WBO vormgegeven.

Verbinden: samen(werken), interesse, betrokkenheid bij elkaar, (persoonlijk) contact, relatie.

Versterken: uitspreken/tegenspreken/'een mening hebben', elkaar helpen/steunen, ontwikkelen, fouten maken, feedback(cultuur), ruimte, stevigheid, durf, lef, kracht.

Vertrouwen: veilig, loyaal, fouten maken (mag), zelfvertrouwen.

4. Interventies en activiteiten in 2019

Er worden per thema op 4 assen interventies en activiteiten die worden opgepakt in 2019. De interventies worden op verschillende manieren vormgegeven:

Voorstel: Aan elk van de 6 thema's die zijn gedestilleerd uit de WBO-resultaten wordt langs dezelfde 4 invalshoeken gewerkt. Dit zijn de invalshoeken kennis/informatie, vaardigheden/gedrag, governance code en het leiderschapsmanifest.

- **Kennis/informatie:** de kennis kan worden verhoogd over hoe zaken geregeld zijn binnen de Tweede Kamer, de informatiestromen die beschikbaar zijn en worden ingezet, of beleid moeten worden aangepast of geformuleerd.
- **Vaardigheden/gedrag:** verschillende tools kunnen worden ingezet voor gedragsverandering en ontwikkelen van vaardigheden, denk aan het voorbeeldgedrag van leidinggevenden, inzetten van trainingen en opleidingen.
- **Governance code:** in de governance code worden afspraken gemaakt over rollen, taken en verantwoordelijkheden van Presidium en, MT, diensthouders en medewerkers. Het geeft de duidelijke taakverdeling tussen politiek en ambtelijk weer. Ook beschrijft het de overlegstructuren en mandateringen. Tot slot worden afspraken gemaakt over besluitvormingsprocessen en mate van invloed.
- **Leiderschapsmanifest:** wordt opgesteld door MT en Diensthouders en beschrijft de leidende principes van waaruit zij handelen en willen (samen)werken. Het manifest duidt ook de organisatiecultuur, de leiderschapsvisie en op welke manier men aanspreekbaar is.

Soms hoofdletter, soms kleine letter, soms DH. Zou ik even rechtekken met behulp van ctrl-f.

11/27/2018 18:07

Hieronder volgen een (1) definitie per thema, (2) de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek en (3) de eigenaren en+ interventies in 2019.

4.1.1

3. 4.3 Sociale veiligheid

Eigenaar: ██████████

Periode: Q1-Q2

Van alle respondenten geeft 18% aan dat het veilig is om een risico te nemen op het werk en 29% geeft aan dat fouten maken negatieve persoonlijke consequenties kan hebben. In de open vraag geven 39 respondenten aan dat een positieve cultuur met meer vertrouwen en minder angst de organisatie verder zal helpen. Het gaat om elkaar aanspreken op taken en verantwoordelijkheden en open durven zijn.

4.1.1

4.1.1

6. Onderwerpen Ongewenste omgangsvormen

Eigenaar: XXXXXXXXXX

Periode: Q1-Q2

- Gerichte preventieve aandacht voor omgangsvormen onder collega's in met name de directies B&I en HR&F.
- Verhogen tevredenheid opvolging van melding of klacht: 40%-100% van de melders in het onderzoek was ontevreden met de reactie op hun melding bij leidinggevende, vertrouwenspersoon, bedrijfsarts of bedrijfsmaatschappelijk werk.
- Bekendheid met beleid:
  - 128 medewerkers hebben aangegeven **voorlichting te willen over gedragscodes, regelgeving, rechten en plichten**

- 120 medewerkers hebben aangegeven wel **training** te willen om **feedback** te geven c.q. je uit te spreken over zaken.
- 178 medewerkers kennen de **klachtencommissie** niet maar zouden daar wel heen gaan indien nodig.

Uit de werksessie zijn deze actiepunten naar voren gekomen:

- o Hulp vanuit HR: voorlichting en begeleiding op casuïstiek voor diensthoofden/leidinggevenden (tussen urgent en niet urgent)
- o Intervisie met diensthoofden

Kennis/informatie	Vaardigheden/gedrag
<ul style="list-style-type: none"> • Bekendheid met beleid verhogen door voorlichting aan te bieden aan medewerkers • Klachtencommissie zichtbaar te maken. • Leidinggevenden gericht voorlichten over procedures en beleid, in overleggen en online • Codes herzien en versimpelen • Plein 2 opschonen en vernieuwen <p>Verantwoordelijk: HR</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gerichte <u>preventieve aandacht</u> voor omgangsvormen onder collega's in met name de directies B&I en HR&F. <p>Verantwoordelijk: ██████████</p> <ul style="list-style-type: none"> • Training feedback aan te bieden (zie punt 4). • Intervisie opzetten met DH • Training voor leidinggevenden over gespreksvoering en casuïstiek aanbieden <p>Verantwoordelijk: HR</p>

3. Sociale veiligheid Eigenaar:Periode:
Q1-Q2

- Manager als hitteschild: de lijn volgen en hier afspraken over maken tussen DH en MT + opnemen in de Governance Code (9)
- Voorbeeldfunctie Leidinggevenden, MT en DH (4)
- Vanuit de politiek medewerkers rechtstreeks aanspreken/feedbackgeven en niet gaan klagen via Voorzitter/Presidium. Open rechtstreeks contact! (3)
- Afspraken over rollen, taken, verantwoordelijkheden en besluitvorming maken
- Duiding van organisatiecultuur
- Leiderschapsprincipes benoemen en hoe je daarop aanspreekbaar bent
- Vast onderwerp in bila MT en DH
- Communiceren aan medewerkers van de governance code en leiderschapsmanifest
- Onderwerp van intervisie voor DH: hoe gaat het in de praktijk
- Opnemen in leiderschapsontwikkeling heisessies van DH (1 dagdeel)
- Training 'fouten maken mag' aanbieden

Verantwoordelijk: **FEZ**Verantwoordelijk: **Communicatie**Verantwoordelijk: **Dir DB&I**Verantwoordelijk: **HR**

4.1.1

4.1.1

6. Ongewenste omgangsvormen

Eigenaar:

Stafdienst HR

Periode:
Q1-Q2

- Hulp vanuit HR: voorlichting en begeleiding op casuïstiek voor diensthoofden/leidinggeven (9)
- Intervisie met diensthoofden (4)

- Bekendheid met beleid verhogen door voorlichting aan te bieden aan medewerkers
- Klachtencommissie zichtbaar te maken.
- Leidinggevend gericht voorlichten over procedures en beleid, in overleggen en online
- Codes herzien en versimpelen
- Plein 2 opschonen en vernieuwen

Verantwoordelijk: **HR**

- Gerichte preventieve aandacht voor omgangsvormen onder collega's in met name de directies B&I en HR&F.

- Verantwoordelijk: **██████████**
- Training feedback aan te bieden (zie punt 4).
  - Intervisie opzetten met DH
  - Training voor leidinggevend over gespreksvoering en casuïstiek aanbieden

Verantwoordelijk: **HR**

Mijn algemene indruk is dat dit document nog onvoldoende leest als een plan van aanpak. De tabel aan het einde geeft een aardig overzicht maar toch moest ik erg zoeken naar wat nou precies de aanpak is. Als achtergronddocument zou dit kunnen, maar als het wordt gebruikt als plan van aanpak zou het wat mij betreft concreter kunnen.

Plan van aanpak opvolging werkbelevingsonderzoek 2018:

Opgesteld door Stafdienst HR, dd. 21 november 2018.

Tijdspad:

5 nov	MT: keus belangrijkste onderwerpen WBO 2018, akkoord op aanpak
5-21 nov	uitwerking plan van aanpak per onderwerp, uitwerking in plan
26 nov	MT: bespreking plan van aanpak
12 dec	Presidium: bespreken plan van aanpak.

Gezien het formaat van het document zou ik een voorblad, paginanummering en een inhoudsopgave invoegen.

11/23/2018 11:56

Inleiding

In september 2018 is het Werkbelevingsonderzoek (WBO) uitgevoerd onder ambtenaren van de Tweede Kamer. De respons was met 74% bijzonder hoog.

Op verschillende niveaus zal het WBO opvolging krijgen in de organisatie:

- Op **dienstniveau** gaan alle diensthoofden in gesprek met hun medewerkers over de belangrijkste speerpunten voor de eigen dienst. Samen met medewerkers wordt ook op het niveau van de eigen dienst bepaald waaraan gewerkt zal worden. Deze speerpunten zullen worden gerapporteerd in de marap-gesprekken tussen MT en Diensthoofd.
- Op **organisatieniveau** zal gewerkt worden aan 6 thema's die naar voren komen uit het organisatierapport die in dit plan van aanpak verder worden uitgewerkt. Ieder kwartaal zal de eigenaar van het thema terugkoppelen aan Presidium en MT over de voortgang van het onderwerp.

Hoe worden de resultaten van deze activiteiten gerapporteerd aan MT/Presidium? Wordt wel genoemd bij de stappen op dienstniveau.

11/23/2018 12:04

Dit staat niet in het plan van aanpak op de eerste pagina, kan daar mooi toegevoegd worden

11/23/2018 15:12

Verbinden, versterken en vertrouwen

Het MT en de diensthoofden hebben in een teamsessie van 1 oktober 2018 besproken om de 3 V's van verbinden, versterken en vertrouwen als kernwaarden te benoemen voor de organisatie. Vanuit deze kernwaarden wordt ook de opvolging van het WBO vormgegeven.

Verbinden: samen(werken), interesse, betrokkenheid bij elkaar, (persoonlijk) contact, relatie.
Versterken: uitspreken/tegenspreken/ 'een mening hebben', elkaar helpen/steunen, ontwikkelen, fouten maken, feedback(cultuur), ruimte, stevigheid, durf, lef, kracht.
Vertrouwen: veilig, loyaal, fouten maken (mag), zelfvertrouwen.

WBO thema's en speerpunten

Naar aanleiding van de resultaten uit het WBO is bijgaande plan van aanpak opgesteld. Door het MT zijn 6 belangrijke thema's gekozen, waar organisatie breed aan gewerkt zal worden. In een werksessie met Diensthoofden zijn deze thema's voorzien van speerpunten, die op kortere of langere termijn worden opgepakt. Hierna worden de thema's en gekozen speerpunten verder uitgewerkt.

Uit de werksessie met MT en diensthoofden zijn actiepunten benoemd die kunnen worden geplot op vier assen:

- Kennis/informatie:** de kennis kan worden verhoogd over hoe zaken geregeld zijn binnen de Tweede Kamer, de informatiestromen die beschikbaar zijn en worden ingezet, of beleid moeten worden aangepast of geformuleerd.
- Vaardigheden/gedrag:** verschillende tools kunnen worden ingezet voor gedragsverandering en ontwikkelen van vaardigheden, denk aan het voorbeeldgedrag van leidinggevend, inzetten van trainingen en opleidingen.
- Governance code:** in de governance code worden afspraken gemaakt over rollen, taken en verantwoordelijkheden van Presidium, MT, diensthoofden en medewerkers. Het geeft de duidelijke taakverdeling tussen politiek en ambtelijk weer. Ook beschrijft het de

Deze bewoording is mij onduidelijk.

11/23/2018 15:03

overlegstructuren en mandateringen. Tot slot worden afspraken gemaakt over besluitvormingsprocessen en mate van invloed.

- **Leiderschapsmanifest:** wordt opgesteld door MT en Diensthoofden en beschrijft de leidende principes van waaruit zij handelen en willen (samen)werken. Het manifest duidt ook de organisatiecultuur, de leiderschapsvisie en op welke manier men aanspreekbaar is.

Mij is niet helemaal duidelijk waar deze vier bullets vandaan komen. Er zijn 6 thema's uit het onderzoek gedistilleerd. De vier assen bij de sessie met de hoofden waren nu, later, urgent en niet urgent. Deze vier bullets zijn dan de speerpunten?

11/23/2018 12:13

3. Sociale veiligheid

Van alle respondenten geeft 18% aan dat het veilig is om een risico te nemen op het werk en 29% geeft aan dat fouten maken negatieve persoonlijke consequenties kan hebben. In de open vraag geven 39 respondenten aan dat een positieve cultuur met meer vertrouwen en minder angst de organisatie verder zal helpen. Het gaat om elkaar aanspreken op taken en verantwoordelijkheden en open durven zijn.

Uit de werksessie zijn deze actiepunten naar voren gekomen:

- o Manager als hitteschild: de lijn volgen en hier afspraken over maken tussen DH en MT + opnemen in de Governance Code.
- o Voorbeeldfunctie Leidinggevenden, MT en DH
- o Vanuit de politiek medewerkers rechtstreeks aanspreken/feedbackgeven en niet gaan klagen via Voorzitter/Presidium. Open rechtstreeks contact!

Leiderschapsmanifest: de afspraken rondom sociale veiligheid en de rol van de leidinggevenden daarin kunnen onderdeel hiervan zijn.

Kennis/informatie: de medewerkers moeten geïnformeerd worden over de afspraken die zijn gemaakt. Vast onderwerp van bila tussen DH en MT lid maken.

Vaardigheden/gedrag: het moet onderwerp van gesprek worden tussen DH en MT leden, maar ook tussen DH en hun medewerkers: hoe gaan we om met situaties waarin fouten worden gemaakt? Hoe geven we feedback aan elkaar? Hoe bouwen we aan een open cultuur? Hoe kunnen we meer experimenteren binnen de huidige organisatie? Hoe houden we ons aan de gemaakte afspraken? Onderdeel maken van heisessies met diensthoofden en regulier onderwerp van gesprek met medewerkers. Ook als thema terug laten komen in intervisiesessies met diensthoofden. Een training die gericht is op 'fouten maken mag' wordt actief aangeboden aan diensten.

Ik mis vaak informatie over concrete aanpak: Hoe komen we tot die afspraken? Wie gaat die (laten) maken?

11/23/2018 13:57

4.1.1

4.1.1

6. Onderwerpen Ongewenste omgangsvormen

- Gerichte preventieve aandacht voor omgangsvormen onder collega's in met name de directies B&I en HR&F.
- Verhogen tevredenheid opvolging van melding of klacht: 40%-100% van de melders in het onderzoek was ontevreden met de reactie op hun melding bij leidinggevende, vertrouwenspersoon, bedrijfsarts of bedrijfsmaatschappelijk werk.
- Bekendheid met beleid:
  - 128 medewerkers hebben aangegeven **voorlichting te willen over gedragscodes, regelgeving, rechten en plichten**
  - 120 medewerkers hebben aangegeven wel **training** te willen om **feedback** te geven c.q. je uit te spreken over zaken.
  - 178 medewerkers kennen de **klachtencommissie** niet maar zouden daar wel heen gaan indien nodig.

Uit de werksessie zijn deze actiepunten naar voren gekomen:

- o Hulp vanuit HR: voorlichting en begeleiding op casuïstiek voor diensthoofden/leidinggevenden (tussen urgent en niet urgent)
- o Intervisie met diensthoofden

Kennis/informatie: bekendheid met beleid verhogen door voorlichting aan te bieden, klachtencommissie zichtbaar te maken. Diensthoofden en leidinggevenden gericht voor te lichten over procedures en beleid.

Vaardigheden/gedrag: tijdens intervisie sessies onderwerp van gesprek maken met diensthoofden, training aanbieden aan leidinggevenden over hoe je gesprekken voert en over casuïstiek, training feedback aan te bieden (zie punt 4).

4.1.1

6. Ongewenste omgangsvormen Eigenaar:
Stafdienst HR Periode:
Q1-Q2

- Hulp vanuit HR: voorlichting en begeleiding op casuïstiek voor diensthoofden/leidinggevenden (9)
- Intervisie met diensthoofden (4)

- Bekendheid met beleid verhogen door voorlichting aan te bieden aan medewerkers
- Klachtencommissie zichtbaar te maken.
- Leidinggevenden gericht voorlichten over procedures en beleid, in overleggen en online
- Codes herzien en versimpelen
- Plein 2 opschonen en vernieuwen

Verantwoordelijk: **HR**

- Gerichte preventieve aandacht voor omgangsvormen onder collega's in met name de directies B&I en HR&F.

Verantwoordelijk: **directeur**

- Training feedback aan te bieden (zie punt 4).
- Intervisie opzetten met DH
- Training voor leidinggevenden over gespreksvoering en casuïstiek aanbieden

Verantwoordelijk: **HR**

Andere manier van weergeven:

4.1.1

Thema →**Idee ↓**

Open gesprek over verwachtingen over en weer; managen op wat wel en niet kan (9)
 Duidelijk leiderschap; hard op de boodschap zacht op de inhoud (4)
 Rolduidelijkheid (5)
 Meebewegen/tegen bewegen (4)
 Vooraf bepalen: meeweten, meedenken, meebepalen (MT-Presidium) (4)
 Manager als hitteschild: de lijn volgen en hier afspraken over maken tussen DH en MT + opnemen in de Governance Code (9)
 Voorbeeldfunctie Leidinggevenden, MT en DH (4)
 Vanuit de politiek medewerkers rechtstreeks aanspreken/feedbackgeven en niet gaan klagen via Voorzitter/Presidium. Open rechtstreeks contact! (3)
 AS-overleg meer inzetten door diensthoofden voor afstemming/begrip/waardering (5)
 Balans positieve-negatieve feedback (4)
 Weerbaarheid vergroten & versterken (3)
 Een interne governance code (5)
 Waar het kan en nuttig is samen optrekken op thema's (fracties & ambtelijk); vgl. Sessie huisvesting (5)
 Vragen stellen aan elkaar (3)
 Hulp vanuit HR: voorlichting en begeleiding op casuïstiek voor diensthoofden/leidinggevenden (9)
 Intervisie met diensthoofden (4)

Sociale veiligheid

X

X

X

4.1.1

Ongewenste omgangsvormen

X

X

Gedragscode Integriteit Leden Tweede Kamer

De Tweede Kamer heeft op 22 september 2020 de Gedragscode integriteit en de Regeling toezicht- en handhaving integriteit vastgesteld. De Gedragscode brengt bestaande integriteitsregels samen, zodat voor Kamerleden inzichtelijk en overzichtelijk wordt welk kader voor hun handelen van toepassing is.

Kern van de Regeling toezicht- en handhaving is dat een onafhankelijk College onderzoek kan doen naar aanleiding van klachten die kunnen worden ingediend m.b.t. de integriteit van Kamerleden.

Reikwijdte Gedragscode

De gedragscode ziet op al het handelen in het ambt van Kamerlid, waaronder tevens wordt begrepen gedragingen die het gezag of de waardigheid van de Kamer in ernstige mate schaden. Deze geformuleerde reikwijdte van de Gedragscode betekent dat niet uitgesloten is dat klachten over ongewenste omgangsvormen aan het College ter beoordeling worden voorgelegd. Het is aan het College om in concrete gevallen op basis van de ontvangen informatie en andere relevante feiten en omstandigheden te bepalen of de klacht behandeling kan worden genomen. Klachten die zien op mogelijke strafbare feiten worden niet in behandeling genomen. Het College kan met de klager in overleg treden over het doorzenden van de klacht naar het openbaar ministerie. Zo mogelijk kan het College de klager helpen de stap te zetten zelf aangifte te doen van het strafbare feit.

Iedere burger kan een klacht indienen bij het College. Er is geen uitzondering gemaakt voor ambtenaren of fractiemedewerkers.

Verbeteringen Gedragscode

Het College zal aan de hand van binnenkomende klachten ervaring moeten opdoen of de Gedragscode en de daarbij behorende Regeling toezicht integriteit voldoende handvaten biedt om in voorkomende gevallen tot een zorgvuldig oordeel te komen. Mocht het college mogelijke verbeteringen voor de gedragscode constateren, dan kan het dit aangeven in het jaarverslag middels aanbevelingen. Het doel van het opnemen van de rapportages en mogelijke aanbevelingen is dat hierdoor een soort 'jurisprudentie' ontstaat. Dit kan mede gaan dienen als leidraad voor het handelen van Kamerleden. Bovendien zal hiervan ook een zekere normerende werking uit gaan. De rapportages en aanbevelingen dragen bij aan een eenduidige en bestendige uitleg en aan de verdere ontwikkeling van de gedragscode. Bij een deel van de bestaande integriteitsregels, met name de regels waarop nu nog geen toezicht wordt gehouden, kan in de praktijk nog nadere duiding nodig zijn omdat zij bijvoorbeeld open normen bevatten. Deze ontwikkeling zal over meerdere jaren plaatsvinden zodat na verloop van tijd een steeds duidelijker en eenduidiger kader ontstaat.

Artikel 15 van de Regeling toezicht en handhaving beschrijft het als volgt:

“... Naarmate de betekenis van de Gedragscode en de onderliggende regels door de praktijk verdere invulling krijgen, kan het daarom nodig zijn de Gedragscode aan te passen of de toelichting aan te vullen. Dat geldt ook voor het systeem van toezicht en handhaving zoals dat is neergelegd in deze regeling. Het Presidium kan daartoe van tijd tot tijd voorstellen voor herziening doen aan de Kamer. Teneinde de eenduidigheid van de uitleg en toepassing van de Gedragscode en de onderliggende regels te bevorderen, betreft het Presidium in haar voorstellen nadrukkelijk de jaarverslagen van de Adviseur en van het College. Gelet op de vernieuwingen die met deze regeling worden voorgesteld, wordt aanbevolen om zes jaar na de inwerkingtreding – of zoveel eerder als wenselijk – een algehele evaluatie van de werking en effectiviteit van de gedragscode en het stelsel van advisering, toezicht en handhaving uit te voeren. Tevens kunnen al eerder deelevaluaties plaatsvinden indien dit wenselijk wordt geacht.”

Bespreekpunten:

- Deelt het Presidium de opvatting dat het aan het onafhankelijke College van onderzoek integriteit zelf is om aan de hand van individuele klachten en met inachtneming van de reikwijdte van de Gedragscode haar taakuitoefening nader vorm te geven;
- Is het Presidium bekend met het feit dat iedereen een klacht kan indienen bij het College van Onderzoek Integriteit, met inbegrip van fractiemedewerkers en ambtenaren.

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Volgnummer Presidium:
Volgnummer

Datum vergadering:
12 december 2018

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp:

Onderzoek sociale veiligheid en werkbeleving
bij de Tweede Kamer

Opgesteld door:

██████ Tweede Kamer

1. Aard van de bespreking:

Ter besluitvorming?

Dit lijkt mij een goede optie, als men dit vaststelt kan er vervolgens met het PVA in de hand aan de slag gegaan worden.

11/23/2018 15:14

2. Beknopte samenvatting:

Op 31 oktober is het Presidium geïnformeerd over de resultaten uit het werkbelevingsonderzoek (WBO), met een apart onderdeel ongewenste omgangsvormen, dat onder de medewerkers is gehouden tussen 10 en 30 september. De respons was met 74% bijzonder hoog.

Naar aanleiding van de resultaten uit het WBO is door het MT een plan van aanpak opgesteld. Er zijn 6 belangrijke thema's gekozen, waar organisatie breed aan gewerkt zal worden. Hieronder worden de thema's en eigenaren benoemd, alsmede het kwartaal (Q) waarin de acties opvolging zullen krijgen.

4.1.1

4.1.1

3. Sociale veiligheid

██████ Q1-Q2

4.1.1

6. Ongewenste omgangsvormen

Stafdienst HR

Q1-Q2

De thema's worden op verschillende manieren van acties voorzien, zoals hieronder benoemd.

- **Kennis/informatie:** de kennis kan worden verhoogd over hoe zaken geregeld zijn binnen de Tweede Kamer, de informatiestromen die beschikbaar zijn en worden ingezet, of beleid moeten worden aangepast of geformuleerd.
- **Vaardigheden/gedrag:** verschillende tools kunnen worden ingezet voor gedragsverandering en ontwikkelen van vaardigheden, denk aan het voorbeeldgedrag van leidinggevendenden, inzetten van trainingen en opleidingen.
- **Governance code:** in de governance code worden afspraken gemaakt over rollen, taken en verantwoordelijkheden van Presidium, MT, diensthoofden en medewerkers. Het geeft de duidelijke taakverdeling tussen politiek en ambtelijk weer. Ook beschrijft het de overlegstructuren en mandateringen. Tot slot worden afspraken gemaakt over besluitvormingsprocessen en mate van invloed.
- **Leiderschapsmanifest:** wordt opgesteld door MT en Diensthoofden en beschrijft de leidende principes van waaruit zij handelen en willen (samen)werken. Het manifest duidt ook de organisatiecultuur, de leiderschapsvisie en op welke manier men aanspreekbaar is.

Ieder kwartaal zal de eigenaar van het thema terugkoppelen aan Presidium en MT over de voortgang van het onderwerp.

3. Formulering te nemen besluit

Akkoord te gaan met bijgaand plan van aanpak. Het presidium stemt in met het plan van aanpak.

4. Status besluit

Vertrouwelijk (zou hier overwogen kunnen worden: passief openbaar? Misschien zelfs actief openbaar, aangezien het plan van aanpak laat zien aan het personeel dat het onderzoeksresultaat actief wordt opgepakt)

Wellicht kan dit korter, bijvoorbeeld alleen de thema's benoemen.

11/23/2018 15:11

Dit staat niet in het plan van aanpak op de eerste pagina, kan daar mooi toegevoegd worden

11/23/2018 15:12

Bijlage: toelichting per thema

4.1.1

3. Sociale veiligheid

Van alle respondenten geeft 18% aan dat het veilig is om een risico te nemen op het werk en 29% geeft aan dat fouten maken negatieve persoonlijke consequenties kan hebben. In de open vraag geven 39 respondenten aan dat een positieve cultuur met meer vertrouwen en minder angst de organisatie verder zal helpen. Het gaat om elkaar aanspreken op taken en verantwoordelijkheden en open durven zijn.

4.1.1

4.1.1

6. Onderwerpen Ongewenste omgangsvormen

- Gerichte preventieve aandacht voor omgangsvormen onder collega's in met name de directies B&I en HR&F.
- Verhogen tevredenheid opvolging van melding of klacht: 40%-100% van de melders in het onderzoek was ontevreden met de reactie op hun melding bij leidinggevende, vertrouwenspersoon, bedrijfsarts of bedrijfsmaatschappelijk werk.
- Bekendheid met beleid:
  - 128 medewerkers hebben aangegeven **voorlichting te willen over gedragscodes, regelgeving, rechten en plichten**
  - 120 medewerkers hebben aangegeven wel **training** te willen om **feedback** te geven c.q. je uit te spreken over zaken.
  - 178 medewerkers kennen de **klachtencommissie** niet maar zouden daar wel heen gaan indien nodig.

Dit staat in het PVA, mij lijkt het hier overcompleet. Als het hier wordt verwijderd is ook de scheiding tussen PVA en oplegger duidelijker.

11/23/2018 15:17

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Volgnummer Presidium:
Volgnummer

Datum vergadering:
12 december 2018

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp:

Opvolging van het onderzoek naar ongewenste omgangsvormen en werkbeleving bij de Tweede Kamer

Opgesteld door:

[REDACTED]

---

1. Aard van de bespreking:

Informerend.

2. Beknopte samenvatting:

Op 31 oktober is het Presidium geïnformeerd over de resultaten uit het werkbelevingsonderzoek (WBO), met een apart onderdeel ongewenste omgangsvormen, dat onder de medewerkers is gehouden tussen 10 en 30 september. De respons was met 74% bijzonder hoog. Naar aanleiding van de resultaten uit het WBO is door het MT een plan van aanpak opgesteld. Er zijn 6 belangrijke thema's gekozen, waar organisatie breed aan gewerkt zal worden. Hieronder worden de thema's en eigenaren benoemd, alsmede het kwartaal (Q) waarin de acties opvolging zullen krijgen.

Thema	Eigenaar	Periode
3. Sociale veiligheid	[REDACTED]	Q1-Q2
6. Ongewenste omgangsvormen	Stafdienst HR	Q1-Q2

In bijgaande notitie worden deze thema's verder uitgewerkt.

3. Formulering te nemen besluit

Nvt.

4. Status besluit

Passief openbaar?

Presidium Tweede Kamer draagt voorzitter en leden College van onderzoek integriteit voor

Het Presidium draagt mevrouw mr. S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt voor als voorzitter van het College van onderzoek integriteit, voor de periode van vijf jaar. De heer dr. P. Overeem en de heer drs. F.M.H. van Dijk worden door het Presidium voorgedragen als lid van het College voor onderzoek integriteit; voor de heer Overeem gaat het om een periode van zes jaar, voor de heer Van Dijk om een periode van vier jaar. Vandaag stuurde het Presidium de voordracht naar de Kamer. Op 30 maart 2021 zal er over de voordracht worden gestemd.

Op 22 september 2020 besloot de Tweede Kamer om een onafhankelijk College van onderzoek integriteit te benoemen, dat klachten behandelt die te maken hebben met de overtredingen van de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Daarmee geeft het College invulling aan de Regeling Toezicht en handhaving gedragscode leden der Staten-Generaal. Deze regeling treedt in werking op 1 april 2021; vanaf dat moment is ook het College in functie.

De vacature voor voorzitter en leden van het College van onderzoek integriteit is opengesteld van 23 januari 2021 tot 8 februari 2021. Er kwamen meer dan honderd reacties. In maart 2021 heeft een selectiecommissie – bestaande uit de Voorzitter van de Tweede Kamer, Khadija Arib, en de twee ondervoorzitters – diverse gesprekken gevoerd met belangstellenden. De selectiecommissie heeft, naast ervaring, ook gekeken naar evenwicht en complementariteit binnen het te vormen College. Daarbij is rekening gehouden met verschillende specialismen, waaronder juridische kennis, wetenschappelijke inbreng en onderzoekservaring, en affiniteit en voeling met de Tweede Kamer.

Achtergrond

De Regeling Toezicht en handhaving gedragscode leden der Staten-Generaal en instelling van een College van onderzoek integriteit komen voort uit de motie-Van der Molen c.s., die in 2019 met algemene stemmen is aangenomen en het Presidium opriep om “een voorstel voor te leggen als uitvoering van aanbeveling vier uit het rapport van de werkgroep Integriteit en daarin maatregelen voor toezicht en handhaving nader uit te werken”. Dit voorstel – de Regeling Toezicht en handhaving gedragscode leden der Staten-Generaal (35351, nr. 5) – werd op 22 september 2020 door de Kamer aangenomen. Op dat moment stemde de Kamer ook in met de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (35351, nr. 1).

De motie werd ingediend tijdens de behandeling van de Raming in 2019, waarin de aanbevelingen van de werkgroep Integriteit Leden van de Tweede Kamer aan de orde kwamen. Die werkgroep, onder voorzitterschap van het toenmalige Kamerlid Van Oosten, werd ingesteld naar aanleiding van de tweede nalevingsrapportage van GRECO (Groep van Staten tegen Corruptie, onderdeel van de Raad van Europa) en kwam met verschillende aanbevelingen.

Ter uitvoering van de aanbevelingen van de werkgroep heeft het Presidium per 1 januari 2020 een onafhankelijk adviseur integriteit benoemd. Conform de aanbevelingen van de werkgroep kunnen individuele Kamerleden de onafhankelijk adviseur benaderen

voor vertrouwelijk advies over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit. Het gaat dan bijvoorbeeld om vragen of dilemma's omtrent het aangaan van nevenfuncties of hoe om te gaan met belangen of geschenken. Daarnaast heeft het Presidium een Gedragscode opgesteld waarin de geldende integriteitsregels zijn samengebracht in de vorm van een aantal gedragsregels, voorzien van een toelichting. Deze Gedragscode is op 22 september 2020 aangenomen.

Met de Regeling Toezicht en handhaving gedragscode leden der Staten-Generaal en de voordracht die vandaag naar de Kamer is gestuurd, heeft het Presidium invulling gegeven aan de laatste aanbeveling van de werkgroep Integriteit.

Geachte mevrouw ██████████,

Bedankt voor uw brief van 14 juni 2021 waarin u en de medeondertekenaars onder andere uw zorgen naar voren brengen over signalen van grensoverschrijdend gedrag binnen de Tweede Kamer. Daarnaast heb ik ook uw email van 22 juni 2021 in goede orde ontvangen. Om uw signalen te bespreken, is inmiddels een afspraak gepland met een delegatie van uw kant op 13 juli 2021. Tijdens dit gesprek kunnen wij van gedachten wisselen over dit belangrijke onderwerp en licht ik graag toe wat de Kamer onderneemt ten aanzien van ongewenste omgangsvormen. Ook hoor ik graag een nadere toelichting op uw ideeën. Ik voer het gesprek mede namens het Presidium.

Vooruitlopend op het gesprek wil ik de volgende informatie met u delen. Sociale veiligheid is een zeer belangrijk onderwerp waar de Tweede Kamer en het Presidium veel aandacht voor hebben en houden. Ik schets graag een beeld van de activiteiten welke op dit moment plaatsvinden en die onze duurzame aandacht hebben en die ik, vanuit onze gezamenlijke verantwoordelijkheid, stimuleer. Daarnaast wordt toegelicht welke instrumenten nu al bestaan in het kader van sociale veiligheid. Voorts zal worden ingegaan op een aantal juridische aspecten betreffende uw aanbevelingen.

Beleid Ongewenste omgangsvormen

Ter voorkoming van ongewenste omgangsvormen heeft het Presidium onlangs het aangepaste beleid ongewenste omgangsvormen vastgesteld. Hierin is ook geregeld dat adequate opvang en procedures ter beschikking staan voor medewerkers die te maken hebben of krijgen met ongewenste omgangsvormen. Het beleid is van toepassing op alle fractie- en Kamermedewerkers. Onderdeel van dit beleid is een klachtenregeling ongewenste omgangsvormen. De Klachtenregeling en -commissie zijn zowel van toepassing op de fractieorganisaties als de ambtelijke organisatie. Op dit moment worden de wijzigingen in het beleid, de klachtenregeling en de samenstelling van de klachtencommissie met de fracties besproken.

Vertrouwenspersonen

Om te kunnen voorzien in een adequate opvang voor medewerkers die te maken hebben met ongewenste omgangsvormen, beschikken wij voor de ambtelijke organisatie over vijf interne en één externe vertrouwenspersonen. Fracties kunnen hier ook gebruik van maken. De vertrouwenspersonen hebben kennis van en ervaring met ongewenste omgangsvormen en kunnen de betrokkenen helpen de arbeidsbelasting te beperken en verdere schade aan de gezondheid te voorkomen. Een vertrouwenspersoon kan iemand ook gericht doorverwijzen. Tezamen met bedrijfsmaatschappelijk werk dragen zij hun boodschap en 'bekendheid' uit in werkoverleggen en interne publicaties. Ook investeren zij jaarlijks in training, certificering en intervisie en verzorgen een jaarverslag.

Risico-inventarisatie- en evaluatie

De Arboret verplicht de Tweede Kamer als werkgever van medewerkers in ambtelijke dienst een veilig (psychosociaal) werkklimaat te creëren en een risico-inventarisatie- en evaluatie (RI&E) uit te voeren waarin alle veiligheidsaspecten zijn onderzocht en van een aanpak zijn voorzien. Voor fracties (als werkgever) geldt hetzelfde maar dan specifiek gericht op de eigen medewerkers in dienst van de fractiestichting. In 2020 is een RI&E opgesteld betreffende de fysieke arbeidsomstandigheden in de huidige Binnenhofpanden. Deze RI&E geldt ook voor fractieorganisaties omdat het dezelfde panden betreft.

Het meten van het psychosociaal werkklimaat wordt momenteel (voor de tweede keer) binnen de ambtelijke organisatie uitgevoerd via een (wetenschappelijk gevalideerd) werkbelevingsonderzoek (wbo) naar de energiebronnen en stressoren in het werk, aangevuld met een vragenlijst over ongewenste omgangsvormen. Dit (voornamelijk) *kwantitatieve* en anonieme onderzoek geeft handvatten hoe de werkgever kan sturen op bevlogenheid van medewerkers en bijvoorbeeld burn-outklachten kan voorkomen. De ervaringen met dit onderzoek en de toepassingsmogelijkheden zullen ook met de fracties worden gedeeld. Ik heb de fracties ook aangemoedigd een dergelijk onderzoek uit te voeren binnen de eigen fractieorganisatie. De uitkomsten van een onderzoek kunnen een specifiek intern nader onderzoek rechtvaardigen.

Naast het genoemde werkbelevingsonderzoek, laat ik ook een *kwantitatief* onderzoek op basis van diepte-interviews uitvoeren onder de ambtenaren naar ongewenste omgangsvormen.

Adviseur integriteit en College van onderzoek integriteit

Met ingang van 1 januari 2020 kunnen Tweede Kamerleden een onafhankelijk adviseur integriteit benaderen als zij advies willen over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit. Daarnaast is per 1 april 2021 een College van onderzoek integriteit ingesteld. Het College heeft tot taak klachten aangaande schending van de Gedragscode door Kamerleden te behandelen. Iedereen, ook fractiemedewerkers en ambtenaren, kan bij het College een klacht indienen.

Juridische positie

De Tweede Kamer zet zich in om de sociale veiligheid voor personen die werkzaam zijn in het Kamergebouw te verzekeren. Bij de aandacht die de Tweede Kamer voor dit thema heeft, zullen uw suggesties worden meegenomen. Daarbij speelt wel een aantal staatsrechtelijke leerstukken een rol, die de verhouding tussen Presidium, Kamervoorzitter, fracties en individuele Kamerleden regelt. Kamerleden hebben een sterk onafhankelijke rol vanwege hun rechtstreekse verkiezing. Verschillende grondwettelijke regelingen vormen waarborgen voor een onafhankelijk en vrij optreden van parlementariërs richting regering, fracties en burgers. Zo zijn Kamerleden bijvoorbeeld niet afzetbaar. Dat laat onverlet dat grensoverschrijdend gedrag ontoelaatbaar is, waartegen kan en moet worden opgetreden: naast het strafrecht bieden de genoemde Gedragscode en de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal daarvoor de mogelijkheden. Eenieder kan daartoe bij het College van onderzoek integriteit een klacht indienen. Verschillende sancties kunnen worden opgelegd aan een Kamerlid: een aanwijzing, een berisping of een schorsing. In het laatste geval gaat het om het uitsluiten van een Kamerlid voor de duur van ten hoogste een maand van het deelnemen aan plenaire vergaderingen, behoudens stemmingen, aan commissievergaderingen of aan andere activiteiten die door of namens de Kamer worden gehouden. De stemmingen blijven voor Leden dus altijd toegankelijk, juist vanwege hun staatsrechtelijke positie. Een sanctie wordt door het College aanbevolen en door de Kamer zonder beraadslaging opgelegd.

De regelingen voorzien erin dat met enige regelmaat wordt besproken of de Gedragscode en de regeling omtrent toezicht en handhaving aanscherping behoeven, waarbij de concrete ervaringen en aanbevelingen van het College van onderzoek integriteit nadrukkelijk worden betrokken. Binnen de juridische mogelijkheden wordt gekeken welke maatregelen verder getroffen moeten en kunnen worden (bijvoorbeeld ook aan de hand van aangescherpte huisregels). Aandacht gaat daarbij uit naar verdere communicatie over dit thema en betere nazorg en begeleiding van medewerkers die melding maken van ongewenst gedrag. Waar ook (blijvend) op geïnvesteerd gaat worden, en wat u ook aanhaalt, zijn trainingen voor medewerkers en leidinggevenden en het actief uitdragen van ons diversiteitsbeleid. In internationaal opzicht wordt onderzocht wat de 'lessons learned' zijn bij andere vergelijkbare buitenlandse organisaties

Ik ga graag op 13 juli 2021 verder met u in gesprek, mede op basis van onze briefwisseling.

Met vriendelijke groet,
Mede namens het Presidium,

Vera Bergkamp
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Geachte mevrouw De Ruijter,

Bedankt voor uw brief van 14 juni 2021 waarin u en de medeondertekenaars onder andere uw zorgen naar voren brengen over signalen van grensoverschrijdend gedrag binnen de Tweede Kamer. Daarnaast heb ik ook uw email van 22 juni 2021 in goede orde ontvangen. Om uw signalen te bespreken, is inmiddels een afspraak gepland met een delegatie van uw kant op 13 juli 2021. Tijdens dit gesprek kunnen wij van gedachten wisselen over dit belangrijke onderwerp en licht ik graag toe wat de Kamer onderneemt ten aanzien van ongewenste omgangsvormen. Ook hoor ik graag een nadere toelichting op uw ideeën. Ik voer het gesprek mede namens het Presidium.

Vooruitlopend op het gesprek wil ik de volgende informatie met u delen. Sociale veiligheid is een zeer belangrijk onderwerp waar de Tweede Kamer en het Presidium veel aandacht voor hebben en houden. Ik schets graag een beeld van de activiteiten welke op dit moment plaatsvinden en die onze duurzame aandacht hebben en die ik, vanuit onze gezamenlijke verantwoordelijkheid, stimuleer. Daarnaast wordt toegelicht welke instrumenten nu al bestaan in het kader van sociale veiligheid. Voorts zal worden ingegaan op een aantal juridische aspecten betreffende uw aanbevelingen.

Beleid Ongewenste omgangsvormen

Ter voorkoming van ongewenste omgangsvormen heeft het Presidium onlangs het aangepaste beleid ongewenste omgangsvormen vastgesteld. Hierin is ook geregeld dat adequate opvang en procedures ter beschikking staan voor medewerkers die te maken hebben of krijgen met ongewenste omgangsvormen. Het beleid is van toepassing op alle fractie- en Kamermedewerkers. Onderdeel van dit beleid is een klachtenregeling ongewenste omgangsvormen. De Klachtenregeling en -commissie zijn zowel van toepassing op de fractieorganisaties als de ambtelijke organisatie. Op dit moment worden de wijzigingen in het beleid, de klachtenregeling en de samenstelling van de klachtencommissie met de fracties besproken.

Vertrouwenspersonen

Om te kunnen voorzien in een adequate opvang voor medewerkers die te maken hebben met ongewenste omgangsvormen, beschikken wij voor de ambtelijke organisatie over vijf interne en één externe vertrouwenspersonen. Fracties kunnen hier ook gebruik van maken. De vertrouwenspersonen hebben kennis van en ervaring met ongewenste omgangsvormen en kunnen de betrokkenen helpen de arbeidsbelasting te beperken en verdere schade aan de gezondheid te voorkomen. Een vertrouwenspersoon kan iemand ook gericht doorverwijzen. Tezamen met bedrijfsmaatschappelijk werk dragen zij hun boodschap en 'bekendheid' uit in werkoverleggen en interne publicaties. Ook investeren zij jaarlijks in training, certificering en intervisie en verzorgen een jaarverslag.

Risico-inventarisatie- en evaluatie

De Arboret verplicht de Tweede Kamer als werkgever van medewerkers in ambtelijke dienst een veilig (psychosociaal) werkklimaat te creëren en een risico-inventarisatie- en evaluatie (RI&E) uit te voeren waarin alle veiligheidsaspecten zijn onderzocht en van een aanpak zijn voorzien. Voor fracties (als werkgever) geldt hetzelfde maar dan specifiek gericht op de eigen medewerkers in dienst van de fractiestichting. In 2020 is een RI&E opgesteld betreffende de fysieke arbeidsomstandigheden in de huidige Binnenhofpanden. Deze RI&E geldt ook voor fractieorganisaties omdat het dezelfde panden betreft.

Het meten van het psychosociaal werkklimaat wordt momenteel (voor de tweede keer) binnen de ambtelijke organisatie uitgevoerd via een (wetenschappelijk gevalideerd) werkbelevingsonderzoek (wbo) naar de energiebronnen en stressoren in het werk, aangevuld met een vragenlijst over ongewenste omgangsvormen. Dit (voornamelijk) *kwantitatieve* en anonieme onderzoek geeft handvatten hoe de werkgever kan sturen op bevlogenheid van medewerkers en bijvoorbeeld burn-outklachten kan voorkomen. De ervaringen met dit onderzoek en de toepassingsmogelijkheden zullen ook met de fracties worden gedeeld. Ik heb de fracties ook aangemoedigd een dergelijk onderzoek uit te voeren binnen de eigen fractieorganisatie. De uitkomsten van een onderzoek kunnen een specifiek intern nader onderzoek rechtvaardigen.

Naast het genoemde werkbelevingsonderzoek, laat ik ook een *kwantitatief* onderzoek op basis van diepte-interviews uitvoeren onder de ambtenaren naar ongewenste omgangsvormen.

Adviseur integriteit en College van onderzoek integriteit

Met ingang van 1 januari 2020 kunnen Tweede Kamerleden een onafhankelijk adviseur integriteit benaderen als zij advies willen over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit. Daarnaast is per 1 april 2021 een College van onderzoek integriteit ingesteld. Het College heeft tot taak klachten aangaande schending van de Gedragscode door Kamerleden te behandelen. Iedereen, ook fractiemedewerkers en ambtenaren, kan bij het College een klacht indienen.

Juridische positie

De Tweede Kamer zet zich in om de sociale veiligheid voor personen die werkzaam zijn in het Kamergebouw te verzekeren. Bij de aandacht die de Tweede Kamer voor dit thema heeft, zullen uw suggesties worden meegenomen. Daarbij speelt wel een aantal staatsrechtelijke leerstukken een rol, die de verhouding tussen Presidium, Kamervoorzitter, fracties en individuele Kamerleden regelt. Zo worden aan fracties op grond van het staatsrecht geen eisen gesteld rondom hun interne organisatie. Bovendien hebben Kamerleden een sterk onafhankelijke rol vanwege hun rechtstreekse verkiezing. Verschillende grondwettelijke regelingen vormen waarborgen voor een onafhankelijk en vrij optreden van parlementariërs richting regering, fracties en burgers. Zo zijn Kamerleden bijvoorbeeld niet afzetbaar. Ook zijn Kamerleden niet vervolgbaar voor wat zij in de vergaderingen van de Tweede Kamer hebben gezegd of schriftelijk hebben overgelegd. Dat laat onverlet dat grensoverschrijdend gedrag ontoelaatbaar is, waartegen kan en moet worden opgetreden. Binnen de Tweede Kamer waakt de Kamervoorzitter op grond van verschillende ordebepalingen zoals vervat in het Reglement van Orde van de Tweede Kamer ervoor dat Kamerleden tijdens vergaderingen in woord en geschrift over de schreef gaan. Een rechter kan oordelen over gedragingen van Kamerleden buiten de vergaderorde. Voor een eventuele uitbreiding van de strafrechtelijke sanctiemogelijkheden, zoals het toevoegen van seksuele delicten aan de lijst van mogelijkheden om personen via de rechter te kunnen ontzetten uit het passieve kiesrecht, is een wijziging van het Wetboek van Strafrecht nodig.

Naast het strafrecht, dat vanzelfsprekend ook op Kamerleden van toepassing is, bieden de genoemde Gedragscode en de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal de mogelijkheid op te treden tegen integriteitsschendingen door Kamerleden. Eenieder kan daartoe bij het College van onderzoek integriteit een klacht indienen. Verschillende sancties kunnen worden opgelegd aan een Kamerlid: een aanwijzing, een berisping of een schorsing. In het laatste geval gaat het om het uitsluiten van een Kamerlid voor de duur van ten hoogste een maand van het deelnemen aan plenaire vergaderingen, behoudens stemmingen, aan commissievergaderingen of aan andere activiteiten die door of namens de Kamer worden gehouden. De stemmingen blijven voor Leden dus altijd toegankelijk, juist vanwege hun staatsrechtelijke positie. Een sanctie wordt door het College aanbevolen en door de Kamer zonder beraadslaging opgelegd.

De regelingen voorzien erin dat met enige regelmaat wordt besproken of de Gedragscode en de regeling omtrent toezicht en handhaving aanscherping behoeven, waarbij de concrete ervaringen en aanbevelingen van het College van onderzoek integriteit nadrukkelijk worden betrokken. Binnen de juridische mogelijkheden wordt (blijvend) gekeken welke maatregelen verder getroffen moeten en kunnen worden (bijvoorbeeld ook aan de hand van aangescherpte huisregels). Aandacht gaat daarbij uit naar verdere communicatie over dit thema en betere nazorg en begeleiding van medewerkers die melding maken van ongewenst gedrag. Waar ook op geïnvesteerd gaat worden, en wat u ook aanhaalt, zijn trainingen voor medewerkers en leidinggevenden en het actief uitdragen van ons diversiteitsbeleid. In internationaal opzicht wordt onderzocht wat de 'lessons learned' zijn bij andere vergelijkbare buitenlandse organisaties.

Ik ga graag op 13 juli 2021 verder met u in gesprek, mede op basis van onze briefwisseling.

Met vriendelijke groet,
Mede namens het Presidium,

Vera Bergkamp
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Geachte mevrouw De Ruijter,

Bedankt voor uw brief van 14 juni 2021 waarin u en de medeondertekenaars onder andere uw zorgen naar voren brengen over signalen van grensoverschrijdend gedrag binnen de Tweede Kamer. Daarnaast heb ik ook uw email van 22 juni 2021 in goede orde ontvangen. Om uw signalen te bespreken, is inmiddels een afspraak gepland met een delegatie van uw kant op 13 juli 2021. Tijdens dit gesprek kunnen wij van gedachten wisselen over dit belangrijke onderwerp en licht ik graag toe wat de Kamer onderneemt ten aanzien van ongewenste omgangsvormen. Ook hoor ik graag een nadere toelichting op uw ideeën. Ik voer het gesprek mede namens het Presidium.

Vooruitlopend op het gesprek wil ik de volgende informatie met u delen. Sociale veiligheid is een zeer belangrijk onderwerp waar de Tweede Kamer en het Presidium veel aandacht voor hebben en houden. Ik schets graag een beeld van de activiteiten welke op dit moment plaatsvinden en die onze duurzame aandacht hebben en die ik, vanuit onze gezamenlijke verantwoordelijkheid, stimuleer. Daarnaast wordt toegelicht welke instrumenten nu al bestaan in het kader van sociale veiligheid. Voorts zal worden ingegaan op een aantal juridische aspecten betreffende uw aanbevelingen.

Beleid Ongewenste omgangsvormen

Ter voorkoming van ongewenste omgangsvormen heeft het Presidium onlangs het aangepaste beleid ongewenste omgangsvormen vastgesteld. Hierin is ook geregeld dat adequate opvang en procedures ter beschikking staan voor medewerkers die te maken hebben of krijgen met ongewenste omgangsvormen. Het beleid is van toepassing op alle fractie- en Kamermedewerkers. Onderdeel van dit beleid is een klachtenregeling ongewenste omgangsvormen. De Klachtenregeling en -commissie zijn zowel van toepassing op de fractieorganisaties als de ambtelijke organisatie. Op dit moment worden de wijzigingen in het beleid, de klachtenregeling en de samenstelling van de klachtencommissie met de fracties besproken.

Vertrouwenspersonen

Om te kunnen voorzien in een adequate opvang voor medewerkers die te maken hebben met ongewenste omgangsvormen, beschikken wij voor de ambtelijke organisatie over vijf interne en één externe vertrouwenspersonen. Fracties kunnen hier ook gebruik van maken. De vertrouwenspersonen hebben kennis van en ervaring met ongewenste omgangsvormen en kunnen de betrokkenen helpen de arbeidsbelasting te beperken en verdere schade aan de gezondheid te voorkomen. Een vertrouwenspersoon kan iemand ook gericht doorverwijzen. Tezamen met bedrijfsmaatschappelijk werk dragen zij hun boodschap en 'bekendheid' uit in werkoverleggen en interne publicaties. Ook investeren zij jaarlijks in training, certificering en intervisie en verzorgen een jaarverslag.

Risico-inventarisatie- en evaluatie

De Arboret verplicht de Tweede Kamer als werkgever van medewerkers in ambtelijke dienst een veilig (psychosociaal) werkklimaat te creëren en een risico-inventarisatie- en evaluatie (RI&E) uit te voeren waarin alle veiligheidsaspecten zijn onderzocht en van een aanpak zijn voorzien. Voor fracties (als werkgever) geldt hetzelfde maar dan specifiek gericht op de eigen medewerkers in dienst van de fractiestichting. In 2020 is een RI&E opgesteld betreffende de fysieke arbeidsomstandigheden in de huidige Binnenhofpanden. Deze RI&E geldt ook voor fractieorganisaties omdat het dezelfde panden betreft.

Het meten van het psychosociaal werkklimaat wordt momenteel (voor de tweede keer) binnen de ambtelijke organisatie uitgevoerd via een (wetenschappelijk gevalideerd) werkbelevingsonderzoek (wbo) naar de energiebronnen en stressoren in het werk, aangevuld met een vragenlijst over ongewenste omgangsvormen. Dit (voornamelijk) *kwantitatieve* en anonieme onderzoek geeft handvatten hoe de werkgever kan sturen op bevlogenheid van medewerkers en bijvoorbeeld burn-outklachten kan voorkomen. De ervaringen met dit onderzoek en de toepassingsmogelijkheden zullen ook met de fracties worden gedeeld. Ik heb de fracties ook aangemoedigd een dergelijk onderzoek uit te voeren binnen de eigen fractieorganisatie. De uitkomsten van een onderzoek kunnen een specifiek intern nader onderzoek rechtvaardigen.

Naast het genoemde werkbelevingsonderzoek, laat ik ook een *kwantitatief* onderzoek op basis van diepte-interviews uitvoeren onder de ambtenaren naar ongewenste omgangsvormen.

Adviseur integriteit en College van onderzoek integriteit

Met ingang van 1 januari 2020 kunnen Tweede Kamerleden een onafhankelijk adviseur integriteit benaderen als zij advies willen over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit. Daarnaast is per 1 april 2021 een College van onderzoek integriteit ingesteld. Het College heeft tot taak klachten aangaande schending van de Gedragscode door Kamerleden te behandelen. Iedereen, ook fractiemedewerkers en ambtenaren, kan bij het College een klacht indienen.

Juridische positie

De Tweede Kamer zet zich in om de sociale veiligheid voor personen die werkzaam zijn in het Kamergebouw te verzekeren. Bij de aandacht die de Tweede Kamer voor dit thema heeft, zullen uw suggesties worden meegenomen. Daarbij speelt wel een aantal staatsrechtelijke leerstukken een rol, die de verhouding tussen Presidium, Kamervoorzitter, fracties en individuele Kamerleden regelt. Zo worden aan fracties op grond van het staatsrecht geen eisen gesteld rondom hun interne organisatie. Bovendien hebben Kamerleden een sterk onafhankelijke rol vanwege hun rechtstreekse verkiezing. Verschillende grondwettelijke regelingen vormen waarborgen voor een onafhankelijk en vrij optreden van parlementariërs richting regering, fracties en burgers. Zo zijn Kamerleden bijvoorbeeld niet afzetbaar. Ook zijn Kamerleden niet vervolgbaar voor wat zij in de vergaderingen van de Tweede Kamer hebben gezegd of schriftelijk hebben overgelegd. Dat laat onverlet dat grensoverschrijdend gedrag ontoelaatbaar is, waartegen kan en moet worden opgetreden. Binnen de Tweede Kamer waakt de Kamervoorzitter op grond van verschillende ordebepalingen zoals vervat in het Reglement van Orde van de Tweede Kamer ervoor dat Kamerleden tijdens vergaderingen in woord en geschrift over de schreef gaan. Een rechter kan oordelen over gedragingen van Kamerleden buiten de vergaderorde. Voor een eventuele uitbreiding van de strafrechtelijke sanctiemogelijkheden, zoals het toevoegen van seksuele delicten aan de lijst van mogelijkheden om personen via de rechter te kunnen ontzetten uit het passieve kiesrecht, is een wijziging van het Wetboek van Strafrecht nodig.

Naast het strafrecht, dat vanzelfsprekend ook op Kamerleden van toepassing is, bieden de genoemde Gedragscode en de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal de mogelijkheid op te treden tegen integriteitsschendingen door Kamerleden. Eenieder kan daartoe bij het College van onderzoek integriteit een klacht indienen. Verschillende sancties kunnen worden opgelegd aan een Kamerlid: een aanwijzing, een berisping of een schorsing. In het laatste geval gaat het om het uitsluiten van een Kamerlid voor de duur van ten hoogste een maand van het deelnemen aan plenaire vergaderingen, behoudens stemmingen, aan commissievergaderingen of aan andere activiteiten die door of namens de Kamer worden gehouden. De stemmingen blijven voor Leden dus altijd toegankelijk, juist vanwege hun staatsrechtelijke positie. Een sanctie wordt door het College aanbevolen en door de Kamer zonder beraadslaging opgelegd.

De regelingen voorzien erin dat met enige regelmaat wordt besproken of de Gedragscode en de regeling omtrent toezicht en handhaving aanscherping behoeven, waarbij de concrete ervaringen en aanbevelingen van het College van onderzoek integriteit nadrukkelijk worden betrokken. Binnen de juridische mogelijkheden wordt (blijvend) gekeken welke maatregelen verder getroffen moeten en kunnen worden (bijvoorbeeld ook aan de hand van aangescherpte huisregels). Aandacht gaat daarbij uit naar verdere communicatie over dit thema en betere nazorg en begeleiding van medewerkers die melding maken van ongewenst gedrag. Waar ook op geïnvesteerd gaat worden, en wat u ook aanhaalt, zijn trainingen voor medewerkers en leidinggevenden en het actief uitdragen van ons diversiteitsbeleid. In internationaal opzicht wordt onderzocht wat de 'lessons learned' zijn bij andere vergelijkbare buitenlandse organisaties.

Ik ga graag op 13 juli 2021 verder met u in gesprek, mede op basis van onze briefwisseling.

Met vriendelijke groet,
Mede namens het Presidium,

Vera Bergkamp
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Geachte mevrouw ██████████,

Bedankt voor uw brief van 14 juni 2021 waarin u en de medeondertekenaars onder andere uw zorgen naar voren brengen over signalen van grensoverschrijdend gedrag binnen de Tweede Kamer. Daarnaast heb ik ook uw email van 22 juni 2021 in goede orde ontvangen. Om uw signalen te bespreken, is inmiddels een afspraak gepland met een delegatie van uw kant op 13 juli 2021. Tijdens dit gesprek kunnen wij van gedachten wisselen over dit belangrijke onderwerp en licht ik graag toe wat de Kamer onderneemt ten aanzien van ongewenste omgangsvormen. Ook hoor ik graag een nadere toelichting op uw ideeën. Ik voer het gesprek mede namens het Presidium.

Vooruitlopend op het gesprek wil ik de volgende informatie met u delen. Sociale veiligheid is een zeer belangrijk onderwerp waar de Tweede Kamer en het Presidium veel aandacht voor hebben en houden. Ik schets graag een beeld van de activiteiten welke op dit moment plaatsvinden en die onze duurzame aandacht hebben en die ik, vanuit onze gezamenlijke verantwoordelijkheid, stimuleer. Daarnaast wordt toegelicht welke instrumenten nu al bestaan in het kader van sociale veiligheid. Voorts zal worden ingegaan op een aantal juridische aspecten betreffende uw aanbevelingen.

Beleid Ongewenste omgangsvormen

Ter voorkoming van ongewenste omgangsvormen heeft het Presidium onlangs het aangepaste beleid ongewenste omgangsvormen vastgesteld. Hierin is ook geregeld dat adequate opvang en procedures ter beschikking staan voor medewerkers die te maken hebben of krijgen met ongewenste omgangsvormen. **Het beleid (en daarmee de klachtenregeling en de klachtencommissie ongewenste omgangsvormen) is van toepassing op alle fractie- en ambtelijk medewerkers.** Op dit moment worden de wijzigingen in het beleid, de klachtenregeling en de samenstelling van de klachtencommissie met de fracties besproken.

Vertrouwenspersonen

Om te kunnen voorzien in een adequate opvang voor medewerkers die te maken hebben met ongewenste omgangsvormen, beschikken wij voor de ambtelijke organisatie over vijf interne en één externe vertrouwenspersonen. Fracties kunnen hier ook gebruik van maken. De vertrouwenspersonen hebben kennis van en ervaring met ongewenste omgangsvormen en kunnen de betrokkenen helpen de arbeidsbelasting te beperken en verdere schade aan de gezondheid te voorkomen. Een vertrouwenspersoon kan iemand ook gericht doorverwijzen. Tezamen met bedrijfsmaatschappelijk werk dragen zij hun boodschap en 'bekendheid' uit in werkoverleggen en interne publicaties. Ook investeren zij jaarlijks in training, certificering en intervisie en verzorgen een jaarverslag.

Risico-inventarisatie- en evaluatie

De Arboret verplicht de Tweede Kamer als werkgever van medewerkers in ambtelijke dienst een veilig (psychosociaal) werkklimaat te creëren en een risico-inventarisatie- en evaluatie (RI&E) uit te voeren waarin alle veiligheidsaspecten zijn onderzocht en van een aanpak zijn voorzien. Voor fracties (als werkgever) geldt hetzelfde maar dan specifiek gericht op de eigen medewerkers in dienst van de fractiestichting. In 2020 is een RI&E opgesteld betreffende de fysieke arbeidsomstandigheden in de huidige Binnenhofpanden. **Deze RI&E geldt ook voor fractiemedewerkers omdat het dezelfde panden betreft.**

Het meten van het psychosociaal werkklimaat wordt momenteel (voor de tweede keer) binnen de ambtelijke organisatie uitgevoerd via een (wetenschappelijk gevalideerd) werkbelevingsonderzoek (wbo) naar de energiebronnen en stressoren in het werk, aangevuld met een vragenlijst over ongewenste omgangsvormen. Dit (voornamelijk) *kwantitatieve* en anonieme onderzoek geeft handvatten hoe de werkgever kan sturen op bevoegenheid van medewerkers en bijvoorbeeld burn-outklachten kan voorkomen. De ervaringen met dit onderzoek en de toepassingsmogelijkheden zullen ook met de fracties worden gedeeld. **Ik heb de fracties ook aangemoedigd een dergelijk onderzoek uit te voeren onder de eigen fractiemedewerkers.** De uitkomsten van een onderzoek kunnen een specifiek intern nader onderzoek rechtvaardigen.

Naast het genoemde werkbelevingsonderzoek, laat ik ook een *kwantitatief* onderzoek op basis van diepte-interviews uitvoeren onder de ambtenaren naar ongewenste omgangsvormen.

Adviseur integriteit en College van onderzoek integriteit

Met ingang van 1 januari 2020 kunnen Tweede Kamerleden een onafhankelijk adviseur integriteit benaderen als zij advies willen over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit. Daarnaast is per 1 april 2021 een College van onderzoek integriteit ingesteld. Het College heeft tot taak klachten aangaande schending van de Gedragscode door Kamerleden te behandelen. Iedereen, ook fractiemedewerkers en ambtenaren, kan bij het College een klacht indienen.

Juridische positie

De Tweede Kamer zet zich in om de sociale veiligheid voor personen die werkzaam zijn in het Kamergebouw te verzekeren. Bij de aandacht die de Tweede Kamer voor dit thema heeft, zullen uw suggesties worden meegenomen. Daarbij speelt wel een aantal staatsrechtelijke leerstukken een rol, die de verhouding tussen Presidium, Kamervoorzitter, fracties en individuele Kamerleden regelt. Kamerleden hebben een sterk onafhankelijke rol vanwege hun rechtstreekse verkiezing. Verschillende grondwettelijke regelingen vormen waarborgen voor een onafhankelijk en vrij optreden van parlementariërs richting regering, fracties en burgers. Zo zijn Kamerleden bijvoorbeeld niet afzetbaar. Ook zijn Kamerleden niet vervolgbaar voor wat zij in de vergaderingen van de Tweede Kamer hebben gezegd of schriftelijk hebben overgelegd. Dat laat onverlet dat grensoverschrijdend gedrag ontoelaatbaar is, waartegen kan en moet worden opgetreden. Binnen de Tweede Kamer waakt de Kamervoorzitter op grond van verschillende ordebepalingen zoals vervat in het Reglement van Orde van de Tweede Kamer ervoor dat Kamerleden tijdens vergaderingen in woord en geschrift over de schreef gaan. Een rechter kan oordelen over gedragingen van Kamerleden buiten de vergaderorde. Voor een eventuele uitbreiding van de strafrechtelijke sanctiemogelijkheden, zoals het toevoegen van seksuele delicten aan de lijst van mogelijkheden om personen via de rechter te kunnen ontzetten uit het passieve kiesrecht, is een wijziging van het Wetboek van Strafrecht nodig.

Naast het strafrecht, dat vanzelfsprekend ook op Kamerleden van toepassing is, bieden de genoemde Gedragscode en de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal de mogelijkheid op te treden tegen integriteitsschendingen door Kamerleden. Eenieder kan daartoe bij het College van onderzoek integriteit een klacht indienen. Verschillende sancties kunnen worden opgelegd aan een Kamerlid: een aanwijzing, een berisping of een schorsing. In het laatste geval gaat het om het uitsluiten van een Kamerlid voor de duur van ten hoogste een maand van het deelnemen aan plenaire vergaderingen, behoudens stemmingen, aan commissievergaderingen of aan andere activiteiten die door of namens de Kamer worden gehouden. De stemmingen blijven voor Leden dus altijd toegankelijk, juist vanwege hun staatsrechtelijke positie. Een sanctie wordt door het College aanbevolen en door de Kamer zonder beraadslaging opgelegd.

De regelingen voorzien erin dat met enige regelmaat wordt besproken of de Gedragscode en de regeling omtrent toezicht en handhaving aanscherping behoeven, waarbij de concrete ervaringen en aanbevelingen van het College van onderzoek integriteit nadrukkelijk worden betrokken. Binnen de juridische mogelijkheden wordt (blijvend) gekeken welke maatregelen verder getroffen moeten en kunnen worden (bijvoorbeeld ook aan de hand van aangescherpte huisregels). Aandacht gaat daarbij uit naar verdere communicatie over dit thema en betere nazorg en begeleiding van medewerkers die melding maken van ongewenst gedrag. Waar ook op geïnvesteerd gaat worden, en wat u ook aanhaalt, zijn trainingen voor medewerkers en leidinggevenden en het actief uitdragen van ons diversiteitsbeleid. In internationaal opzicht wordt onderzocht wat de 'lessons learned' zijn bij andere vergelijkbare buitenlandse organisaties.

Ik ga graag op 13 juli 2021 verder met u in gesprek, mede op basis van onze briefwisseling.

Met vriendelijke groet,
Mede namens het Presidium,

Vera Bergkamp
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Uitwerking WBO-sessie Diensthoofden 15-11-2018

4. Sociale veiligheid

<p><u>Urgent - Nu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> o 9 stemmen: Manager als hitteschild: de lijn volgen en hier afspraken over maken tussen DH en MT + opnemen in de Governance Code. o 4 stemmen: Voorbeeldfunctie Leidinggevenden, MT en DH o 1 sticker: dagelijks contact met medewerkers: laagdrempelig, meer langslopen, opbouwen en versterken van vertrouwen. <p>Geen stemmen:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Op zoek gaan naar de achtergrond: meer over praten! o Geen fouten maken is onmogelijk, hoe je ermee omgaat is de kunst/uitdaging 	<p style="text-align: right;"><u>Urgent - Later</u></p> <ul style="list-style-type: none"> o 3 stemmen: Vanuit de politiek medewerkers rechtstreeks aanspreken/feedbackgeven en niet gaan klagen via Voorzitter/Presidium. Open rechtstreeks contact! <p>Geen stemmen:</p> <ul style="list-style-type: none"> o Eerder betrokken worden bij de besluitvorming o Met elkaar bespreken of iets echt morgen af kán zijn
<p><u>Niet urgent - Nu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> o Cursus feedback vast onderdeel maken van opleidingsplan 	<p style="text-align: right;"><u>Niet urgent - Later</u></p> <ul style="list-style-type: none"> o Praten met elkaar over hoe je van fouten leert o Proeftuinen zichtbaar maken, en/of inrichten

o Structureel maken van ontwikkelcultuur, bijvoorbeeld opleidingsruimte	
---	--

6. Ongewenste omgangsvormen

<p><u>Urgent – Nu</u></p> <ul style="list-style-type: none"> o 9 stemmen: hulp vanuit HR: voorlichting en begeleiding op casuïstiek voor diensthoofden/leidinggevenden (tussen urgent en niet urgent) o 4 stemmen: intervisie met diensthoofden o 1 sticker: open het gesprek over samenwerking in het werkoverleg o Uitleg/gesprek over betekenis ongewenste omgangsvormen o Meer bekendmaken vertrouwenspersonen o Klachtencommissie ieder (half)jaar uitnodigen voor werkoverleg o Zaken benoemen, niet bang zijn om issues aan te pakken o Eenvoudige, toegankelijke info op plein 2. o Werken aan bekendheid beleid/trouwenspersonen door intensieve communicatie Plein 2, Kamerbode e.d. 	<p style="text-align: right;"><u>Urgent – Later</u></p> <ul style="list-style-type: none"> o 1 sticker: actieve rol leidinggevenden: opleiden/training kennis en vaardigheden ongewenste omgangsvormen en 'hoe voer ik het gesprek' o Liever <u>eenvoudiger</u> protocollen dan <u>meer</u> protocollen
<p><u>Niet urgent – Nu</u></p>	<p style="text-align: right;"><u>Niet urgent – Later</u></p> <ul style="list-style-type: none"> o Periodieke rapportages over de voortgang OO, meer bekendheid

Gesprek adviseur integriteit, mevrouw Biesheuvel, d.d. 22 april 2022

Algemeen:

- 5.1.2i [redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
- Werkdruk adviseur: 1ste jaar waren er een paar stevige zaken aan de orde. 2de jaar veel algemene vragen van aspirant Kamerleden (aantal hoorden bij Griffie thuis).

Wensen:

Betere ondersteuning op:

1. Communicatie/woordvoering
2. Inhoudelijke informatie over wat er speelt op het gebied van registers en integriteitsonderwerpen binnen de Kamer (en wat er komt vanuit ministeries).
3. Vast aanspreekpunt in de Kamerorganisatie (bijv. 'een stevige commissiegriffier') waar ook de adviesvragen binnenkomen; vast contactpersoon voor de adviseur, houdt het e-mailaccount bij, maakt belafsprake voor de adviseur, weet de weg in de Kamer en zoekt, de adviseur kan over een casus met het aanspreekpunt spreken, deze contactpersoon kan – als de casus daar aanleiding toe geeft – zaken (basismateriaal) op een rij zetten (feiten, juiste regels etc) en een aantal oplossingsrichtingen aangeven. Als alle varianten op een rij staan kan de adviseur oordeel/advies geven. Deze contactpersoon kan ook ondersteunen bij schrijven jaarverslag.

Mogelijke tegemoetkoming aan wensen:

1. Woordvoerder bij communicatie 'koppelen' aan mevrouw Biesheuvel (actief contact opnemen rond publicatie jaarverslag en actief contact opnemen als er berichten in media zijn waar de naam/functie van de adviseur integriteit een rol speelt).
Betere vindbaarheid en zichtbaarheid van adviseur op de website e.d.
Voorstel: Bespreken met [redacted] en concrete afspraken make
2. Mediabeeld wordt met enige regelmaat verzonden. Er is door de informatiespecialist met mevrouw Biesheuvel afgesproken dat zij 3 keer per jaar stukken krijgt over integriteit die het beleid raken. [redacted]

-
3. Commissiegriffier 'vast aanspreekpunt' maken voor de adviseur integriteit, mailbox beheer voeren, adviseur informeren- indien nodig - informatie leveren over een casus en bijstand verlenen bij jaarverslag.

Voorstel: Bespreken in DT-

Vragenformulier

Vraag:

Hoe verhouden eventuele sancties die door het college kunnen worden opgelegd zich tot sancties die fracties zelf aan hun lid opleggen?

Vragensteller:**Fractie:****Antwoord:**

De Kamer staat geheel buiten de sancties die fracties eventueel zelf kunnen opleggen aan hun leden.

Eventueel/achtergrond:

Ik breng u ook in herinnering dat het opleggen van sancties aan Kamerleden door fracties op gespannen voet staat met de Grondwet. Een Kamerlid is immers volgens de Grondwet vrij van last. Op het moment dat aan het handelen van een Kamerlid gevolgen worden verbonden door een fractie, een volgens de grondwet niet bestaande organisatie, kan dit gezien worden als een last. Dat de Kamer als geheel wel deze verantwoordelijkheid draagt blijkt uit de Grondwet. Daarin staat immers dat de Kamer haar eigen Reglement van Orde vaststelt, dat ook over het handelen van Kamerleden gaat. Ook blijkt uit de Grondwet dat bijvoorbeeld de opdracht voor vervolging inzake het handelen van Kamerleden in handen van de Kamer ligt.

Vragenformulier

Vraag:

Iedereen kan klachten indienen over een vermeende integriteitsschending van een kamerlid. Het is te billijken dat dit niet tot een bepaalde groep beperkt wordt want een gekozen volksvertegenwoordiger moet tegenover eenieder rekenschap over zijn functioneren afleggen. Echter: is er ergens een "zeef" ingebouwd om te voorkomen dat het 3-hoofdige college overspoeld gaat worden met een overvloed aan klachten? Kan er een voorselectie worden gemaakt alvorens de klacht bij het college terecht komt? Of verwacht het presidium dat het college het aantal klachten wel zal aankunnen?

Vragensteller:**Fractie:****Antwoord:**

In de Regeling is een ruime bevoegdheid voor het college opgenomen. Klachten die het college kennelijk ongegrond acht, klachten die niet voldoen aan de vereisten van de regeling en massaklachten worden niet in behandeling genomen door het college. Het college heeft hiermee de ruimte om alleen die klachten te behandelen die zij zelf voldoende substantieel acht. En ook na deze eerste beoordeling, de eerste fase van de behandeling, kan het college besluiten de klacht niet verder te onderzoeken omdat zij op grond van onder andere de door het Kamerlid verstrekte informatie oordeelt dat dit niet nodig is.

Extra informatie:

- Klager wordt geïnformeerd door college over niet behandeling nemen van klacht dan wel niet onderzoeken van klacht
- Kamerlid wordt alleen geïnformeerd zodra klacht in behandeling wordt genomen.

Vereisten regeling aan klacht:

- Schriftelijk
- Naam en postadres klager
- Naam Kamerlid
- Feiten die tot de klacht hebben geleid
- Klacht moet gedragscode betreffen

Vragenformulier

Vraag:

Hoogte van de sanctie: de maximale sanctie is 1 maand schorsing. Dat is fors. Een dergelijke sanctie moet wel in verhouding tot de overtreding staan. Aan welk soort overtredingen denkt het presidium dan? Ik kan me een dergelijke sanctie eigenlijk alleen bij recidivisten voorstellen.

Vragensteller:**Fractie:****Antwoord:**

Op dit moment is het moeilijk om vooruit te lopen op de werking van de regeling. Een schorsing van een maand is fors, het is niet voor niets de maximale schorsing. Ter herinnering: op dit moment geeft het reglement van orde al de mogelijkheid om een lid voor maximaal een maand uit te sluiten van alle vergaderingen van een of meer commissies. De regeling sluit hierbij aan en flexibiliseert deze sanctie, waardoor een lid niet direct hoeft te worden uitgesloten van alle vergaderingen, maar van wellicht een specifieke vergadering.

Geachte mevrouw De Ruijter,

De brief van 14 juni 2021 betreffende 'Veilige werkomgeving in Parlement' heb ik in goede orde ontvangen. Ik dank u en de medeondertekenaars voor deze brief waarin u o.a. uw zorgen naar voren brengt over signalen van grensoverschrijdend gedrag binnen de Tweede Kamer. Om uw brief te bespreken, is inmiddels een afspraak voor een gesprek op 13 juli 2021 gepland. Uw lijst van afgevaardigden heb ik op 22 juni 2021 per e-mail ontvangen. Vooruitlopend op dit gesprek geef ik u alvast het navolgende mee.

Sociale veiligheid is een belangrijk onderwerp waar de Tweede Kamer en het Presidium veel aandacht voor hebben. Met deze brief schets ik een beeld van de activiteiten die op dit moment plaatsvinden en die onze duurzame aandacht hebben en die ik, vanuit onze gezamenlijke verantwoordelijkheid, wil stimuleren. Daarnaast wordt toegelicht welke instrumenten nu al bestaan in het kader van sociale veiligheid. In deze brief wordt ook ingegaan op een aantal juridische aspecten betreffende uw aanbevelingen.

Beleid Ongewenste omgangsvormen

Ter voorkoming en anderzijds er voor te zorgen dat er adequate opvang en procedures ter beschikking staan voor medewerkers die te maken hebben of krijgen met ongewenste omgangsvormen heeft het Presidium onlangs het aangepaste beleid ongewenste omgangsvormen vastgesteld. Dit beleid is van toepassing op alle fractie- en Kamermedewerkers. Onderdeel van dit beleid is een klachtenregeling ongewenste omgangsvormen. De Klachtenregeling en -commissie zijn zowel van toepassing op de fractieorganisaties als de ambtelijk organisatie. Op dit moment worden de wijzigingen in het beleid, de klachtenregeling en de samenstelling van de klachtencommissie met de fracties besproken.

Vertrouwenspersonen

Om onder andere te kunnen voorzien in een adequate opvang voor medewerkers die te maken hebben met ongewenste omgangsvormen bestaat er bij de ambtelijke organisatie een infrastructuur van vijf interne en een externe vertrouwenspersonen. Fracties kunnen hiervan ook gebruik maken. De vertrouwenspersonen hebben kennis van en ervaring met ongewenste omgangsvormen en kunnen de betrokkenen helpen de arbeidsbelasting te beperken en verdere schade aan de gezondheid te voorkomen. Tezamen met bedrijfsmaatschappelijk werk dragen zij actief hun rol uit in werkoverleggen en interne publicaties. Ook investeren zij jaarlijks in training, certificering en intervisie.

Risico-inventarisatie- en evaluatie

De Arbowet verplicht de Tweede Kamer als werkgever van Kamermedewerkers en de fracties van fractiemedewerkers óók een veilig (psychociaal) werkklimaat te creëren en een risico-inventarisatie- en evaluatie (RI&E) uit te voeren waarin alle veiligheidsaspecten zijn onderzocht en van een aanpak voorzien zijn. De ambtelijke organisatie heeft een RI&E opgesteld in 2020 betreffende de fysieke arbeidsomstandigheden in de huidige Binnenhofpanden. Deze RI&E geldt ook voor fractieorganisaties. Het meten van het psychosociaal werkklimaat wordt momenteel opnieuw binnen de ambtelijke organisatie uitgevoerd via een (wetenschappelijk gevalideerd) onderzoek naar de energiebronnen en stressoren in het werk, aangevuld met een vragenlijst over ongewenste omgangsvormen. Dit werkbelevingsonderzoek geeft handvatten hoe de werkgever kan sturen op bevlogenheid van medewerkers en bijvoorbeeld burn-outklachten kan voorkomen. De ervaringen met dit onderzoek en de toepassingsmogelijkheden zullen met de fracties worden gedeeld. De uitkomsten van het onderzoek kunnen een specifiek intern nader onderzoek rechtvaardigen.

Adviseur integriteit en College van onderzoek integriteit

Met ingang van 1 januari 2020 kunnen Tweede Kamerleden een onafhankelijk adviseur integriteit benaderen als zij advies willen over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit. Daarnaast is er per 1 april 2021 een College van onderzoek integriteit ingesteld. Het College heeft tot taak om klachten aangaande schending van de Gedragscode door Kamerleden te behandelen. Iedereen kan bij het college een klacht indienen.

Juridisch

De Tweede Kamer zet zich blijvend in om de sociale veiligheid voor personen die werkzaam zijn in het Kamergebouw te verzekeren. Bij de aandacht die de Tweede Kamer voor dit thema heeft, zullen uw suggesties worden meegenomen.

Daarbij spelen een aantal staatsrechtelijke leerstukken een rol, die de verhouding tussen Presidium, Kamervoorzitter, fracties en individuele Kamerleden regelen. Kamerleden hebben een sterk onafhankelijke rol vanwege hun rechtstreekse verkiezing. Zo zijn Kamerleden niet afzetbaar. Dat laat onverlet dat grensoverschrijdend gedrag ontoelaatbaar is, waartegen kan en moet worden opgetreden; naast het strafrecht bieden de Gedragscode en de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal daarvoor de mogelijkheden. Bij een gegrond verklaarde klacht is schorsing van een Kamerlid de uiterste sanctie. De regelingen voorzien erin dat met enige regelmaat wordt onderzocht of de Gedragscode en de regeling omtrent toezicht en handhaving aanscherping behoeven, waarbij de concrete ervaringen en aanbevelingen van het College van onderzoek integriteit nadrukkelijk worden betrokken.

Het onderwerp van ongewenste omgangsvormen stond en staat bij de Tweede Kamer hoog op de agenda. Binnen de juridische mogelijkheden zal (blijvend) gekeken worden welke maatregelen nog verder getroffen moeten en kunnen worden. Aandacht gaat daarbij uit aan verdere communicatie over dit thema en betere nazorg en begeleiding van medewerkers die melding maken van ongewenst gedrag van een ander. Waar verder op geïnvesteerd gaat worden (en wat u ook aanhaalt) zijn trainingen voor medewerkers en leidinggevenden en het actief uitdragen van ons diversiteitsbeleid.

Geachte mevrouw ██████████,

Bedankt voor uw brief van 14 juni 2021 waarin u en de medeondertekenaars onder andere uw zorgen naar voren brengen over signalen van grensoverschrijdend gedrag binnen de Tweede Kamer. Daarnaast heb ik ook uw email van 22 juni 2021 in goede orde ontvangen. Om uw brief te bespreken, is inmiddels een afspraak gepland op 13 juli 2021. Tijdens dit gesprek kunnen wij van gedachte wisselen over dit belangrijke onderwerp en licht ik graag toe wat de Kamer onderneemt ten aanzien van ongewenste omgangsvormen. Ik voer dit gesprek mede namens het Presidium.

Vooruitlopend op het gesprek wil ik alvast de volgende informatie met u delen. Sociale veiligheid is een belangrijk onderwerp waar de Tweede Kamer en het Presidium veel aandacht voor hebben. Ik schets graag een beeld van de activiteiten die op dit moment plaatsvinden en die onze duurzame aandacht hebben en die ik, vanuit onze gezamenlijke verantwoordelijkheid, wil stimuleren. Daarnaast wordt toegelicht welke instrumenten nu al bestaan in het kader van sociale veiligheid. In deze brief wordt ook ingegaan op een aantal juridische aspecten betreffende uw aanbevelingen.

Beleid Ongewenste omgangsvormen

Ter voorkoming van ongewenste omgangsvormen heeft het Presidium onlangs het aangepaste beleid ongewenste omgangsvormen vastgesteld. Hierin is ook geregeld dat adequate opvang en procedures ter beschikking staan voor medewerkers die te maken hebben of krijgen met ongewenste omgangsvormen. Het beleid is van toepassing op alle fractie- en Kamermedewerkers. Onderdeel van dit beleid is een klachtenregeling ongewenste omgangsvormen. De Klachtenregeling en -commissie zijn zowel van toepassing op de fractieorganisaties als de ambtelijk organisatie. Op dit moment worden de wijzigingen in het beleid, de klachtenregeling en de samenstelling van de klachtencommissie met de fracties besproken.

Vertrouwenspersonen

Om te kunnen voorzien in een adequate opvang voor medewerkers die te maken hebben met ongewenste omgangsvormen, zijn er in de ambtelijke organisatie vijf interne en een externe vertrouwenspersonen. Fracties kunnen hier ook gebruik van maken. De vertrouwenspersonen hebben kennis van en ervaring met ongewenste omgangsvormen en kunnen de betrokkenen helpen de arbeidsbelasting te beperken en verdere schade aan de gezondheid te voorkomen. Tezamen met bedrijfsmaatschappelijk werk dragen zij hun boodschap uit in werkoverleggen en interne publicaties. Ook investeren zij jaarlijks in training, certificering en intervisie.

Risico-inventarisatie- en evaluatie

De Arboret verplicht de Tweede Kamer als werkgever van medewerkers in ambtelijke dienst een veilig (psychosociaal) werkklimaat te creëren en een risico-inventarisatie- en evaluatie (RI&E) uit te voeren waarin alle veiligheidsaspecten zijn onderzocht en van een aanpak voorzien zijn. Voor fracties (als werkgever) geldt hetzelfde maar dan specifiek gericht op de eigen medewerkers in dienst van de fractiestichting. De ambtelijke organisatie heeft in 2020 een RI&E opgesteld betreffende de fysieke arbeidsomstandigheden in de huidige Binnenhofpanden. Deze RI&E geldt ook voor fractieorganisaties omdat het dezelfde panden betreft. Het meten van het psychosociaal werkklimaat wordt momenteel opnieuw binnen de ambtelijke organisatie uitgevoerd via een (wetenschappelijk gevalideerd) onderzoek naar de energiebronnen en stressoren in het werk, aangevuld met een vragenlijst over ongewenste omgangsvormen. Dit werkbelevingsonderzoek geeft handvatten hoe de werkgever kan sturen op bevlogenheid van medewerkers en bijvoorbeeld burn-outklachten kan voorkomen. De ervaringen met dit onderzoek en de toepassingsmogelijkheden zullen met de fracties worden gedeeld. Ik heb de fracties ook meermaals aangemoedigd een dergelijk onderzoek uit te voeren binnen de eigen fractieorganisatie. De uitkomsten van een onderzoek kunnen een specifiek intern nader onderzoek rechtvaardigen.

Adviseur integriteit en College van onderzoek integriteit

Met ingang van 1 januari 2020 kunnen Tweede Kamerleden een onafhankelijk adviseur integriteit benaderen als zij advies willen over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit. Daarnaast is per 1 april 2021 een College van onderzoek integriteit ingesteld. Het College heeft tot taak klachten aangaande schending van de Gedragscode door Kamerleden te behandelen. Iedereen kan bij het college een klacht indienen.

De Tweede Kamer zet zich in om de sociale veiligheid voor personen die werkzaam zijn in het Kamergebouw te verzekeren. Bij de aandacht die de Tweede Kamer voor dit thema heeft, zullen uw suggesties worden meegenomen. Daarbij spelen wel een aantal staatsrechtelijke leerstukken een rol, die de verhouding tussen Presidium, Kamervoorzitter, fracties en individuele Kamerleden regelen. Kamerleden hebben een sterk onafhankelijke rol vanwege hun rechtstreekse verkiezing. Zo zijn Kamerleden niet afzetbaar. Dat laat onverlet dat grensoverschrijdend gedrag ontoelaatbaar is, waartegen kan en moet worden opgetreden: naast het strafrecht bieden de genoemde Gedragscode en de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal daarvoor de mogelijkheden. Bij een gegrond verklaarde klacht is schorsing van

een Kamerlid de uiterste sanctie. De regelingen voorzien erin dat met enige regelmaat wordt onderzocht of de Gedragscode en de regeling omtrent toezicht en handhaving aanscherping behoeven, waarbij de concrete ervaringen en aanbevelingen van het College van onderzoek integriteit nadrukkelijk worden betrokken. Binnen de juridische mogelijkheden wordt gekeken welke maatregelen verder getroffen moeten en kunnen worden. Aandacht gaat daarbij uit naar verdere communicatie over dit thema en betere nazorg en begeleiding van medewerkers die melding maken van ongewenst gedrag. Waar verder op geïnvesteerd gaat worden (en wat u ook aanhaalt) zijn trainingen voor medewerkers en leidinggevenden en het actief uitdragen van ons diversiteitsbeleid.

Ik hoop u met deze brief voldoende te hebben geïnformeerd en ga graag op 13 juli 2021 verder met u in gesprek.

Met vriendelijke groet,
Mede namens het Presidium,

Vera Bergkamp
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Geachte mevrouw ██████████,

Bedankt voor uw brief van 14 juni 2021 waarin u en de medeondertekenaars onder andere uw zorgen naar voren brengen over signalen van grensoverschrijdend gedrag binnen de Tweede Kamer. Daarnaast heb ik ook uw email van 22 juni 2021 in goede orde ontvangen. Om uw brief te bespreken, is inmiddels een afspraak gepland met een delegatie van uw kant op 13 juli 2021. Tijdens dit gesprek kunnen wij van gedachten wisselen over dit belangrijke onderwerp en licht ik graag toe wat de Kamer onderneemt ten aanzien van ongewenste omgangsvormen. Ik voer dit gesprek mede namens het Presidium.

Vooruitlopend op het gesprek wil ik alvast de volgende informatie met u delen. Sociale veiligheid is een zeer belangrijk onderwerp waar de Tweede Kamer en het Presidium veel aandacht voor hebben. Ik schets graag een beeld van de activiteiten die op dit moment plaatsvinden en die onze duurzame aandacht hebben en die ik, vanuit onze gezamenlijke verantwoordelijkheid, stimuleer. Daarnaast wordt toegelicht welke instrumenten nu al bestaan in het kader van sociale veiligheid. Voorts zal worden ingegaan op een aantal juridische aspecten betreffende uw aanbevelingen.

Beleid Ongewenste omgangsvormen

Ter voorkoming van ongewenste omgangsvormen heeft het Presidium onlangs het aangepaste beleid ongewenste omgangsvormen vastgesteld. Hierin is ook geregeld dat adequate opvang en procedures ter beschikking staan voor medewerkers die te maken hebben of krijgen met ongewenste omgangsvormen. Het beleid is van toepassing op alle fractie- en Kamermedewerkers. Onderdeel van dit beleid is een klachtenregeling ongewenste omgangsvormen. De Klachtenregeling en -commissie zijn zowel van toepassing op de fractieorganisaties als de ambtelijk organisatie. Op dit moment worden de wijzigingen in het beleid, de klachtenregeling en de samenstelling van de klachtencommissie met de fracties besproken.

Vertrouwenspersonen

Om te kunnen voorzien in een adequate opvang voor medewerkers die te maken hebben met ongewenste omgangsvormen, zijn er in de ambtelijke organisatie vijf interne en een externe vertrouwenspersonen. Fracties kunnen hier ook gebruik van maken. De vertrouwenspersonen hebben kennis van en ervaring met ongewenste omgangsvormen en kunnen de betrokkenen helpen de arbeidsbelasting te beperken en verdere schade aan de gezondheid te voorkomen. Tezamen met bedrijfsmaatschappelijk werk dragen zij hun boodschap uit in werkoverleggen en interne publicaties. Ook investeren zij jaarlijks in training, certificering en intervisie.

Risico-inventarisatie- en evaluatie

De Arbowet verplicht de Tweede Kamer als werkgever van medewerkers in ambtelijke dienst een veilig (psychosociaal) werkklimaat te creëren en een risico-inventarisatie- en evaluatie (RI&E) uit te voeren waarin alle veiligheidsaspecten zijn onderzocht en van een aanpak voorzien zijn. Voor fracties (als werkgever) geldt hetzelfde maar dan specifiek gericht op de eigen medewerkers in dienst van de fractiestichting. De ambtelijke organisatie heeft in 2020 een RI&E opgesteld betreffende de fysieke arbeidsomstandigheden in de huidige Binnenhofpanden. Deze RI&E geldt ook voor fractieorganisaties omdat het dezelfde panden betreft.

Het meten van het psychosociaal werkklimaat wordt momenteel opnieuw binnen de ambtelijke organisatie uitgevoerd via een (wetenschappelijk gevalideerd) onderzoek naar de energiebronnen en stressoren in het werk, aangevuld met een vragenlijst over ongewenste omgangsvormen. Dit *kwantitatief* werkbelevingsonderzoek geeft handvatten hoe de werkgever kan sturen op bevlogenheid van medewerkers en bijvoorbeeld burn-outklachten kan voorkomen. Naast het genoemde werkbelevingsonderzoek, laat ik ook een *kwantitatief* onderzoek op basis van diepte-interviews uitvoeren naar ongewenste omgangsvormen. De ervaringen met deze onderzoeken en de toepassingsmogelijkheden zullen met de fracties worden gedeeld. Ik heb de fracties ook meermaals aangemoedigd een dergelijk onderzoek uit te voeren binnen de eigen fractieorganisatie. De uitkomsten van een onderzoek kunnen een specifiek intern nader onderzoek rechtvaardigen.

Adviseur integriteit en College van onderzoek integriteit

Met ingang van 1 januari 2020 kunnen Tweede Kamerleden een onafhankelijk adviseur integriteit benaderen als zij advies willen over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit. Daarnaast is per 1 april 2021 een College van onderzoek integriteit ingesteld. Het College heeft tot taak klachten aangaande schending van de Gedragscode door Kamerleden te behandelen. Iedereen kan bij het college een klacht indienen.

Juridische positie

De Tweede Kamer zet zich in om de sociale veiligheid voor personen die werkzaam zijn in het Kamergebouw te verzekeren. Bij de aandacht die de Tweede Kamer voor dit thema heeft, zullen uw suggesties worden meegenomen. Daarbij speelt wel een aantal staatsrechtelijke leerstukken een rol, die de verhouding tussen Presidium, Kamervoorzitter, fracties en individuele Kamerleden regelen. Kamerleden hebben een sterk onafhankelijke rol vanwege hun rechtstreekse verkiezing. Zo zijn Kamerleden niet afzetbaar. Dat laat onverlet dat grensoverschrijdend gedrag ontoelaatbaar is, waartegen kan en moet worden opgetreden: naast het strafrecht bieden de genoemde Gedragscode en de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal daarvoor de mogelijkheden. Bij een gegrond verklaarde klacht is schorsing van een Kamerlid de uiterste sanctie.

De regelingen voorzien erin dat met enige regelmaat wordt onderzocht of de Gedragscode en de regeling omtrent toezicht en handhaving aanscherping behoeven, waarbij de concrete ervaringen en aanbevelingen van het College van onderzoek integriteit nadrukkelijk worden betrokken. Binnen de juridische mogelijkheden wordt gekeken welke maatregelen verder getroffen moeten en kunnen worden. Aandacht gaat daarbij uit naar verdere communicatie over dit thema en betere nazorg en begeleiding van medewerkers die melding maken van ongewenst gedrag. Waar verder op geïnvesteerd gaat worden (en wat u ook aanhaalt) zijn trainingen voor medewerkers en leidinggevenden en het actief uitdragen van ons diversiteitsbeleid.

Ik hoop u met deze brief voldoende te hebben geïnformeerd en ga graag op 13 juli 2021 verder met u in gesprek, mede op basis van onze briefwisseling.

Met vriendelijke groet,
Mede namens het Presidium,

Vera Bergkamp
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Geachte mevrouw ██████████,

Bedankt voor uw brief van 14 juni 2021 waarin u en de medeondertekenaars onder andere uw zorgen naar voren brengen over signalen van grensoverschrijdend gedrag binnen de Tweede Kamer. Daarnaast heb ik ook uw email van 22 juni 2021 in goede orde ontvangen. Om uw signalen te bespreken, is inmiddels een afspraak gepland met een delegatie van uw kant op 13 juli 2021. Tijdens dit gesprek kunnen wij van gedachten wisselen over dit belangrijke onderwerp en licht ik graag toe wat de Kamer onderneemt ten aanzien van ongewenste omgangsvormen. Ik voer dit gesprek mede namens het Presidium.

Vooruitlopend op het gesprek wil ik de volgende informatie met u delen. Sociale veiligheid is een zeer belangrijk onderwerp waar de Tweede Kamer en het Presidium veel aandacht voor hebben. Ik schets graag een beeld van de activiteiten welke op dit moment plaatsvinden en die onze duurzame aandacht hebben en die ik, vanuit onze gezamenlijke verantwoordelijkheid, stimuleer. Daarnaast wordt toegelicht welke instrumenten nu al bestaan in het kader van sociale veiligheid. Voorts zal worden ingegaan op een aantal juridische aspecten betreffende uw aanbevelingen.

Beleid Ongewenste omgangsvormen

Ter voorkoming van ongewenste omgangsvormen heeft het Presidium onlangs het aangepaste beleid ongewenste omgangsvormen vastgesteld. Hierin is ook geregeld dat adequate opvang en procedures ter beschikking staan voor medewerkers die te maken hebben of krijgen met ongewenste omgangsvormen. Het beleid is van toepassing op alle fractie- en Kamermedewerkers. Onderdeel van dit beleid is een klachtenregeling ongewenste omgangsvormen. De Klachtenregeling en -commissie zijn zowel van toepassing op de fractieorganisaties als de ambtelijk organisatie. Op dit moment worden de wijzigingen in het beleid, de klachtenregeling en de samenstelling van de klachtencommissie met de fracties besproken.

Vertrouwenspersonen

Om te kunnen voorzien in een adequate opvang voor medewerkers die te maken hebben met ongewenste omgangsvormen, beschikken wij voor de ambtelijke organisatie over vijf interne en één externe vertrouwenspersonen. Fracties kunnen hier ook gebruik van maken. De vertrouwenspersonen hebben kennis van en ervaring met ongewenste omgangsvormen en kunnen de betrokkenen helpen de arbeidsbelasting te beperken en verdere schade aan de gezondheid te voorkomen. Een vertrouwenspersoon kan iemand ook gericht doorverwijzen. Tezamen met bedrijfsmaatschappelijk werk dragen zij hun boodschap en 'bekendheid' uit in werkoverleggen en interne publicaties. Ook investeren zij jaarlijks in training, certificering en intervisie en verzorgen een jaarverslag.

Risico-inventarisatie- en evaluatie

De Arboret verplicht de Tweede Kamer als werkgever van medewerkers in ambtelijke dienst een veilig (psychosociaal) werkklimaat te creëren en een risico-inventarisatie- en evaluatie (RI&E) uit te voeren waarin alle veiligheidsaspecten zijn onderzocht en van een aanpak zijn voorzien. Voor fracties (als werkgever) geldt hetzelfde maar dan specifiek gericht op de eigen medewerkers in dienst van de fractiestichting. In 2020 is een RI&E opgesteld betreffende de fysieke arbeidsomstandigheden in de huidige Binnenhofpanden. Deze RI&E geldt ook voor fractieorganisaties omdat het dezelfde panden betreft.

Het meten van het psychosociaal werkklimaat wordt momenteel (voor de tweede keer) binnen de ambtelijke organisatie uitgevoerd via een (wetenschappelijk gevalideerd) werkbelevingsonderzoek (wbo) naar de energiebronnen en stressoren in het werk, aangevuld met een vragenlijst over ongewenste omgangsvormen. Dit (voornamelijk) *kwantitatieve* en anonieme onderzoek geeft handvatten hoe de werkgever kan sturen op bevoegenheid van medewerkers en bijvoorbeeld burn-outklachten kan voorkomen. De ervaringen met dit onderzoek en de toepassingsmogelijkheden zullen ook met de fracties worden gedeeld. Ik heb de fracties ook aangemoedigd een dergelijk onderzoek uit te voeren binnen de eigen fractieorganisatie. De uitkomsten van een onderzoek kunnen een specifiek intern nader onderzoek rechtvaardigen.

Naast het genoemde werkbelevingsonderzoek, laat ik ook een *kwantitatief* onderzoek op basis van diepte-interviews uitvoeren onder de ambtenaren naar ongewenste omgangsvormen.

Adviseur integriteit en College van onderzoek integriteit

Met ingang van 1 januari 2020 kunnen Tweede Kamerleden een onafhankelijk adviseur integriteit benaderen als zij advies willen over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit. Daarnaast is per 1 april 2021 een College van onderzoek integriteit ingesteld. Het College heeft tot taak klachten aangaande schending van de Gedragscode door Kamerleden te behandelen. Iedereen, ook fractiemedewerkers en ambtenaren, kan bij het College een klacht indienen.

Juridische positie

De Tweede Kamer zet zich in om de sociale veiligheid voor personen die werkzaam zijn in het Kamergebouw te verzekeren. Bij de aandacht die de Tweede Kamer voor dit thema heeft, zullen uw suggesties worden meegenomen. Daarbij speelt wel een aantal staatsrechtelijke leerstukken een rol, die de verhouding tussen Presidium, Kamervoorzitter, fracties en individuele Kamerleden regelt. Kamerleden hebben een sterk onafhankelijke rol vanwege hun rechtstreekse verkiezing. Zo zijn Kamerleden niet afzetbaar. Dat laat onverlet dat grensoverschrijdend gedrag ontoelaatbaar is, waartegen kan en moet worden opgetreden: naast het strafrecht bieden de genoemde Gedragscode en de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal daarvoor de mogelijkheden. Bij een gegrond verklaarde klacht is schorsing van een Kamerlid de uiterste sanctie.

De regelingen voorzien erin dat met enige regelmaat wordt besproken of de Gedragscode en de regeling omtrent toezicht en handhaving aanscherping behoeven, waarbij de concrete ervaringen en aanbevelingen van het College van onderzoek integriteit nadrukkelijk worden betrokken. Binnen de juridische mogelijkheden wordt gekeken welke maatregelen verder getroffen moeten en kunnen worden. Aandacht gaat daarbij uit naar verdere communicatie over dit thema en betere nazorg en begeleiding van medewerkers die melding maken van ongewenst gedrag. Waar verder op geïnvesteerd gaat worden, en wat u ook aanhaalt, zijn trainingen voor medewerkers en leidinggevenden en het actief uitdragen van ons diversiteitsbeleid.

Ik ga graag op 13 juli 2021 verder met u in gesprek, mede op basis van onze briefwisseling.

Met vriendelijke groet,
Mede namens het Presidium,

Vera Bergkamp
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

4555

From [REDACTED] tweedekamer.nl>
Subject **Aanbiedingsbrief en persbericht omgangsvormen**
To [REDACTED] tweedekamer.nl>
Date February 10, 2022 at 6:22:21 PM CET

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp :

COI rapportage

Opgesteld door :

Voorzitter

---

1. Aard van de bespreking ¹

Ter informatie/besluitvorming

2. Beknopte samenvatting

Het College Onderzoek Integriteit heeft een rapportage opgesteld naar aanleiding van een klacht, ontvangen: 6 november 2021. De klacht betreft het niet registreren van twee nevenfuncties door Kamerlid Baudet. Het niet registreren van nevenfuncties is in strijd met de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Het betreft de volgende nevenfuncties: Bestuurslid van Forum voor Democratie bv en Directeur van THPB Media bv.

Na onderzoek van het College zijn beide klachten gegrond verklaard. Het College concludeert dat de heer Baudet gedragsregel 3 van de Gedragscode heeft overtreden. Deze gedragsregel houdt in dat de leden opgave dienen te doen van hun nevenactiviteiten en -inkomsten en belangen die redelijkerwijs als relevant kunnen worden beschouwd. Daarnaast geeft het College aan dat verzwarende omstandigheden meespelen. De heer Baudet heeft geen enkele medewerking verleend aan het onderzoek naar deze klacht. Dit is in strijd met artikel 7 en 8 van de regeling.

Het College doet aan de Tweede Kamer de aanbeveling om de heer Baudet de volgende sancties op te leggen:

1. Een aanwijzing om beide nevenfuncties te laten registreren in het nevenactiviteitenregister van de Tweede Kamer en
2. Een berisping vanwege het niet registreren van nevenfuncties.

4.1.1

[Redacted content]

1

- ter besluitvorming (bespreken of hamerstuk)
- opiniërend
- informierend

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

3. Formulering te nemen besluit

Het Presidium besluit de rapportage door te geleiden naar de Tweede Kamer en de aanbevelingen van het College van onderzoek integriteit aan de Tweede Kamer voor te leggen.

4. Status besluit ²

C

2

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

- 4.1.1 [Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

Met vriendelijke groet, namens het College,

S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt
Voorzitter College van onderzoek integriteit

Datum: 22 februari 2022
Betreft: Niet registreren nevenfuncties door Kamerlid Baudet
Ons kenmerk: COI.2021.0021

Klacht

Klager heeft over Kamerlid Baudet een klacht ingediend. De klacht houdt in: het niet registreren in het nevenactiviteitenregister van de Tweede Kamer van twee nevenfuncties:

- Bestuurslid van Forum voor Democratie bv
- Directeur van THPB Media bv

Het niet registreren van deze nevenfuncties is volgens klager in strijd met de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Procesverloop

Op 6 november 2021 heeft klager per webformulier een klacht ingediend. Nadat de ontvangst van de klacht op 8 november 2021 namens het College is bevestigd, heeft het College op 12 november 2021 besloten de klacht in behandeling te nemen en klager en Kamerlid Baudet daarvan per brief op de hoogte gesteld. In de brief aan Kamerlid Baudet heeft het College tevens enkele vragen gesteld over de genoemde nevenfuncties.

Op 17 november 2021 is klager uitgenodigd voor een gesprek met het College. In dit gesprek, dat op 24 november 2021 heeft plaatsgevonden, is klager in de gelegenheid gesteld zijn klacht nader toe te lichten.

Na dit gesprek heeft het College per brief aanvullende vragen gesteld aan Kamerlid Baudet.

Het College heeft op 24 november 2021 uittreksels opgevraagd bij de Kamer van Koophandel met betrekking tot THPB Media bv (KvK-nummer 77983939) en Forum voor Democratie bv (KvK-nummer 76709582), alsook van de vereniging Forum voor Democratie (KvK-nummer 66760569).

Het College heeft de conceptrapportage van bevindingen aan de heer Baudet en aan klager gestuurd en hen in de gelegenheid gesteld om hun zienswijze te geven. Beiden hebben hiervan geen gebruik gemaakt.

Standpunt klager

Klager heeft in zijn mondelinge toelichting aangegeven de klacht te hebben ingediend omdat het Kamerlid Baudet publiekelijk te kennen heeft gegeven zich niet aan de registratieverplichting te willen houden. Klager acht dat in strijd met gedragsregel 3 van voornoemde Gedragscode.

Klager stelt dat de functies waarop zijn klacht doelt, zijn terug te vinden in het register van de Kamer van Koophandel. Hij heeft geen bewijsstukken overgelegd.

Voorts heeft hij aangegeven dat zijn klacht geen betrekking heeft op de eventueel bijbehorende neveninkomsten omdat hij daarvoor geen bewijsstukken kan leveren.

Standpunt Kamerlid Baudet

Kamerlid Baudet heeft niet gereageerd op de twee brieven van het College en heeft de vragen van het College niet beantwoord.

Feiten

In het uittreksel van de Kamer van Koophandel met betrekking tot Forum voor Democratie bv staat dat de vereniging Forum voor Democratie enig aandeelhouder en algemeen directeur is van Forum voor Democratie bv.

In het uittreksel van de vereniging Forum voor Democratie staat dat Kamerlid Baudet sinds 8 december 2020 voorzitter van deze vereniging is.

In het uittreksel van de Kamer van Koophandel met betrekking tot THPB Media bv staat dat Kamerlid Baudet enig aandeelhouder en directeur van deze bv is.

Genoemde nevenfuncties staan niet vermeld in het nevenactiviteitenregister van de Tweede Kamer (noch in de versie 24 november 2021, noch in recentere versies).

Beoordelingskader

Het beoordelingskader wordt gevormd door de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Met betrekking tot de opgave van nevenactiviteiten is gedragsregel 3 aan de orde. Deze gedragsregel is een uitvloeisel van artikel 15.19 van het Reglement van Orde van de Tweede Kamer der Staten Generaal en artikel 5 van de Wet schadeloosstelling leden Tweede Kamer. Gedragsregel 3 van de Gedragscode luidt: "Het Kamerlid voldoet aan de registratieverplichtingen die het ambt hem oplegt."

Doel van deze regel is de schijn te voorkomen dat het Kamerlid niet onafhankelijk opereert. Als vuistregel in de toelichting op de Gedragscode staat vermeld:

"Als een willekeurig toeschouwer zonder veel omwegen zou kunnen denken dat een bepaalde private omstandigheid van een lid van invloed is op diens stellingname in een publiek vraagstuk, kan het raadzaam zijn deze omstandigheid in het register te doen opnemen."

Met andere woorden: als een bepaalde nevenfunctie enkel al de schijn wekt dat - door het niet vermelden daarvan - een Kamerlid niet onafhankelijk meer kan handelen, is het geboden om daarover open en transparant te zijn en deze functie in het register te laten opnemen.

Beoordeling

Klager heeft alleen geklaagd over het feit dat de heer Baudet twee nevenfuncties niet heeft laten registreren en niet of de heer Baudet daarmee ook inkomsten heeft genoten. Het College is van oordeel dat de derde gedragsregel van de Code zo moet worden gelezen dat het enkel niet registreren van nevenfuncties schending van deze gedragsregel kan opleveren.

1. Het niet registreren van de nevenfunctie bestuurslid Forum voor Democratie bv

Ten aanzien van de activiteiten van deze bv staat in het uittreksel van de Kamer van Koophandel vermeld dat deze bv tot doel heeft het verrichten van alle commerciële activiteiten die voortvloeien uit het werk van Forum voor Democratie.

Via zijn voorzitterschap van de vereniging Forum voor Democratie is de heer Baudet nauw betrokken bij de activiteiten van deze bv waarin commerciële belangen een rol spelen.

De heer Baudet – daarnaar gevraagd en meermalen in de gelegenheid gesteld zijn standpunt toe te lichten – heeft niet de moeite genomen aan het College uit te leggen waarom hij deze nevenfunctie niet heeft geregistreerd, noch informatie te verstrekken over zijn belangen bij de commerciële activiteiten van de bv.

Het College meent dat het voorzitterschap van de *vereniging* Forum voor Democratie van partijpolitieke aard is. Strikt genomen zijn partijpolitieke functies op grond van het Reglement van Orde niet uitgesloten van de registratieplicht, maar het College kan er begrip voor opbrengen dat veel Kamerleden deze niet beschouwen als *nevenfuncties* naast hun Kamerlidmaatschap die geregistreerd moeten worden.

In dit geval is aan de partijpolitieke functie echter het bestuurslidmaatschap van een commerciële bv verbonden. Vanwege die relatie is het College van oordeel dat de heer Baudet deze nevenfunctie in het nevenactiviteitenregister van de Tweede Kamer had moeten laten opnemen.

De klacht is op dit onderdeel gegrond.

2. Het niet registreren van de nevenfunctie directeur THPB Media bv

Ten aanzien van de activiteiten van deze bv staat in het uittreksel van de Kamer van Koophandel onder meer vermeld de lease van niet-financiële immateriële activa. Als Directeur en enig aandeelhouder is de heer Baudet nauw betrokken bij de activiteiten van deze bv waar commerciële doeleinden een rol spelen.

De heer Baudet heeft – daarnaar gevraagd en meermalen in de gelegenheid gesteld zijn standpunt toe te lichten – niet de moeite genomen aan het College uit te leggen waarom

hij deze nevenfunctie niet heeft geregistreerd, noch informatie te verstrekken over zijn belangen bij de commerciële activiteiten van de bv.

Het College is van oordeel dat hij deze nevenfunctie in het nevenactiviteitenregister van de Tweede Kamer had moeten laten opnemen.

De klacht is op dit onderdeel gegrond.

Verzwarende omstandigheden

De heer Baudet heeft het College in zijn onderzoek geen medewerking verleend. De Regeling vereist die medewerking echter in artikel 7, tweede lid ("Het Kamerlid verleent medewerking aan dat verzoek [namelijk om informatie].") en in artikel 8, vierde lid ("Het Kamerlid verleent de medewerking die door het College in het kader van zijn onderzoek wordt verlangd").

Met zijn opstelling en het negeren van het College in het onderzoek van de klacht heeft de heer Baudet er blijk van gegeven niet of onvoldoende in te zien dat hij de voor de Kamerleden geldende regels, te weten in dit geval de registratieplicht, zelf ook dient na te komen.

Het College ziet daarom reden de Tweede Kamer aan te bevelen in deze zaak twee sancties op te leggen.

Conclusie

Het College concludeert dat de heer Baudet gedragsregel 3 van de Gedragscode heeft overtreden.

Het College doet aan de Tweede Kamer de aanbeveling om aan de heer Baudet de volgende sancties op te leggen:

1. Een aanwijzing om beide nevenfuncties te laten registreren in het nevenactiviteitenregister van de Tweede Kamer en
2. Een berisping vanwege het niet registreren van nevenfuncties.

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp :

Uitwerking regeling werkveiligheidsbeleid

Opgesteld door :

■■■■■

---

1. Aard van de bespreking ¹

Besluitvormend.

2. Beknopte samenvatting

De motie-Leijten (Kamerstuk 35752, nr. 9) verzoekt het Presidium, met een voorstel te komen dat fracties verplicht worden een beleid op te stellen hoe zij de werkveiligheid in de fractie waarborgen en bevorderen, en te verplichten dat dit beleid openbaar moet zijn. Het eerste deel van de motie (het opstellen van beleid over hoe de werkveiligheid te waarborgen en bevorderen) wordt reeds geregeld in ARBO-wetgeving.

Op 10 november 2021 heeft het Presidium, voor wat betreft het tweede deel van de motie over openbaarheid, ingestemd met het uitwerken van een voorstel om te komen tot een regeling waarin aanvullende regels worden geformuleerd, gericht op het publiceren/openbaar maken van het werkveiligheidsbeleid. Het Presidium sprak daarbij een voorkeur uit deze bepalingen op te nemen in een bestaande regeling. Destijds is ambtelijk voorgesteld één en ander te regelen in een separate regeling, omdat het opnemen in het Reglement van Orde (RvO) niet mogelijk leek. Het Presidium heeft vorig jaar november dan ook besloten tot het uitwerken van een separate regeling. Bij de uitvoering van dit Presidiumbesluit is echter gebleken dat het mogelijk is de bepaling toch rechtstreeks in het RvO op te nemen.

Gezien het voorgaande treft u bijgaand een conceptwijziging van het RvO aan, houdende de in de motie gewenste regeling voor het openbaar maken van arbeidsomstandighedenbeleid. Deze uitwerking sluit aan bij de uitgesproken voorkeur van het Presidium de bepalingen op te nemen in een bestaande regeling. Het past bij de relatief beperkte omvang van de wijziging en sluit ook aan op het gegeven dat het RvO toch al herzien moet worden aangezien de bepalingen een grondslag dienen te krijgen in het RvO. Andere registers zijn op vergelijkbare wijze opgenomen in het RvO.

Als het uitwerken van de motie in een afzonderlijke regeling toch wordt geprefereerd door het Presidium, is een optie dit in de bestaande Regeling financiële ondersteuning fracties Tweede Kamer te doen. Een nadeel is dat de voornoemde regeling een financieel karakter heeft en daardoor minder aansluit bij de strekking van de motie.

1

- ter besluitvorming (bespreken of hamerstuk)
- opiniërend
- informierend

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Wanneer het Presidium een besluit neemt over de uit te werken bepaling, dan worden de stukken doorgeleid naar de commissie voor de Werkwijze. Na behandeling in deze commissie wordt de wijziging voorgelegd aan de Tweede Kamer.

3. Financiële consequenties

Geen.

4. Formulering te nemen besluit

Het Presidium stemt in met het voorstel de voorgelegde conceptbepalingen houdende een verplichting tot openbaarmaking van het werkveiligheidsbeleid van fracties in het RvO op te nemen en deze door te geleiden naar de Tweede Kamer.

5. Status besluit ²

B.

2

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

en groepen om de werkveiligheid te waarborgen en bevorderen, waarmee dus reeds is voorzien in het eerste deel van de motie.

Derhalve is dit voorstel gericht op de uitwerking van het tweede deel van de motie, de openbaarmaking van het betreffende arbeidsomstandighedenbeleid, waartoe de fracties en groepen in het voorstel worden verplicht. Daarbij is de openbaarmakingsverplichting vanuit de inhoud en achtergrond van de motie gericht op het beleid ter voorkoming en vermindering van psychosociale arbeidsbelasting, bedoeld in artikel 3, tweede lid, van de Arbeidsomstandighedenwet.

II. Artikelsgewijs

Hiertoe wordt een artikel 5.4 toegevoegd aan hoofdstuk 5 (Fracties en groepen) van het Reglement van Orde. In het artikel worden de fracties en groepen verplicht tot openbaarmaking van het bij hen gevoerde arbeidsomstandighedenbeleid, bedoeld in artikel 3, tweede lid, van de Arbeidsomstandighedenwet, op grond waarvan werkgevers verplicht zijn om beleid te voeren ter voorkoming en, voor zover dat niet mogelijk is, beperking op het gebied van psychosociale arbeidsbelasting. Onder dit begrip vallen o.a. ongewenste omgangsvormen, zoals pesten op de werkvloer, agressie, discriminatie of seksuele intimidatie. Een gedragscode of klachtenregeling kan onderdeel van het beleid zijn.

Het openbaar maken moet daarbij plaatsvinden door het betrokken beleid voor een ieder beschikbaar stellen op een openbare website (zie daarover ook artikel 1.1 van het Reglement, onder “openbaar maken”).

Daarnaast verplicht het artikel de fracties en groepen de vindplaats van de betrokken website mee te delen aan ██████████ (die daartoe in de praktijk ook een ambtenaar kan aanwijzen). Op deze wijze is er binnen de Kamer een centraal overzicht is van dit beleid, dat desgewenst via de website van de Tweede Kamer centraal toegankelijk kan worden gemaakt. Daarmee is openbaar en transparant voor een ieder hoe de diverse fracties het beleid hebben vormgegeven. Indien er fracties of groepen zijn die het beleid niet openbaar maken, kunnen deze hierop worden aangesproken (bijv. bij de behandeling van de Raming).

De Voorzitter,
Vera Bergkamp

Vergaderjaar 2020–2021

35 752

**Raming der voor de Tweede Kamer in 2022
benodigde uitgaven, alsmede aanwijzing en
raming van de ontvangsten**

Nr. 9

MOTIE VAN HET LID LEIJTEN

Voorgesteld tijdens het Wetgevingsoverleg van 21 juni 2021

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er een onveilige werksituatie kan ontstaan door het handelen van fractiemedewerkers of Kamerleden;

constaterende dat het aan fracties zelf is hoe zij in sommige situaties optreden bij misstanden op de werkvloer;

overwegende dat fracties ook moeten voldoen aan bijvoorbeeld openheid over financiële afspraken;

verzoekt het presidium, met een voorstel te komen dat fracties verplicht worden een beleid op te stellen hoe zij de werkveiligheid in de fractie waarborgen en bevorderen, en te verplichten dat dit beleid openbaar moet zijn,

en gaat over tot de orde van de dag.

Leijten

Vergaderjaar 2021-2022

**[Kamerstuknummer]   Voorstel van het Presidium tot wijziging van het Reglement
van Orde in verband met de verplichte publicatie van
arbeidsomstandighedenbeleid door fracties en groepen**

Nr. 1   GELEIDENDE BRIEF

Aan de leden

's-Gravenhage, [datum]

Het Presidium doet u hierbij toekomen een voorstel tot wijziging van het Reglement van Orde in verband met de verplichte publicatie van arbeidsomstandighedenbeleid door fracties en groepen.

De Voorzitter,
Vera Bergkamp

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp :

Aanwijzing/berisping door Kamer op basis van Regeling toezicht en handhaving Gedragscode

Opgesteld door :

Voorzitter

---

1. Aard van de bespreking

Ter informatie/ter bespreking

2. Beknopte samenvatting

Aanleiding

Het College van onderzoek integriteit heeft op 22 februari 2022 een rapportage aan de Kamer aangeboden over een klacht die was ingediend tegen het lid Baudet in verband met het niet registreren van nevenfuncties in het nevenactiviteitenregister van de Tweede Kamer.

Op 15 maart 2022 heeft de Tweede Kamer op grond van artikel 13 van de Regeling Toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingestemd met de aanbevelingen van het College onderzoek integriteit en heeft het lid Baudet een aanwijzing gegeven om de nevenfunctie 'bestuurslid Forum voor Democratie bv' en de nevenfunctie 'directeur THPB Media bv' te laten registreren in het nevenactiviteitenregister van de Tweede Kamer.

Ook heeft de Tweede Kamer het lid Baudet een berisping gegeven vanwege het niet registreren van de nevenfuncties.

Niet naleven aanwijzing

Tot op heden heeft de heer Baudet geen gevolg gegeven aan de aanwijzing die de Tweede Kamer heeft opgelegd en zijn de nevenfuncties niet geregistreerd in het daarvoor bestemde register. In de Regeling zijn geen nadere bepalingen opgenomen waarin iets staat over het niet naleven van een aanwijzing.

Een vervolgstap kan zijn dat iemand een klacht indient bij het College over het feit dat de aanwijzing niet wordt nagekomen. Artikel 6 van de Regeling geeft aan dat 'een ieder' een klacht kan indienen bij het College. Het is aan het onafhankelijke College hoe deze klacht wordt beoordeeld. In hoeverre een aanwijzing is opgevolgd door het betreffende Kamerlid zal in algemene zin immers niet altijd eenvoudig vast te stellen zijn en vergt mogelijk (hernieuwd) onderzoek.

Rol voor Presidium of Voorzitter

In de Regeling is geen bijzondere bevoegdheid opgenomen voor het Presidium of de Voorzitter. Zo is bijvoorbeeld bewust geen eigen beoordelingsruimte aan het Presidium gegeven wanneer het College aanbeveelt een sanctie op te leggen; het oordeel daarover is uitsluitend aan de Kamer. Bij het opstellen van de Regeling is men er vanuit gegaan burgers een mogelijkheid te geven een klacht in te dienen.

In algemene zin is deze regeling dan ook niet direct gemaakt om als Kamerleden onderling klachten tegen elkaar in te dienen (maar het is in de tekst niet letterlijk uitgesloten). Kamerleden spreken elkaar doorgaans aan in het debat. In een debat kunnen Kamerleden een ander Kamerlid aanspreken op het feit dat hij/zij een opgelegde sanctie niet nakomt.

De Voorzitter van de Kamer is voorzitter van alle 150 Kamerleden en zal in die hoedanigheid moeten voorkomen in een positie te komen die als partijdig kan worden gezien ten aanzien van een collega-Kamerlid. De Regeling geeft de Voorzitter geen inhoudelijke controlerende rol om toe te zien of

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

aanwijzingen zijn opgevolgd. In de onderhavige casus is het niet moeilijk om tot deze vaststelling te komen, maar in een volgende casus kan dat anders zijn.

De rol van het Presidium in de Regeling is toegespitst op het doorzenden van aanbevelingen voor sancties aan de Kamer, het zo nodig instellen van een tijdelijk college voor beroep, en het doen van (algemene) aanbevelingen voor verbetering van de Gedragscode en het toezicht daarop. Het Presidium heeft geen rol bij het indienen van klachten of bij de inhoudelijke beoordeling daarvan.

Evaluatie

Het College onderzoek integriteit is één jaar bezig en heeft in dit jaar twee rapportages aan de Kamer gestuurd. Eén rapportage leidde tot een ongegrond verklaring van de klacht en in de tweede rapportage kwam het College met de aanbeveling sancties op te leggen. Dit betekent dat er ervaring is opgedaan met één casus.

Het College heeft onlangs in het eerste jaarverslag aangegeven dat het later dit jaar zal komen met een set aanbevelingen voor verbetering van de Gedragscode en de Regeling. Ook de Voorzitter heeft aangegeven de Gedragscode en de Regeling te willen evalueren. Het is uiteindelijk aan de Tweede Kamer om te beslissen over eventuele wijzigingen van de Regeling.

Conclusie

Het is zorgelijk dat een lid geen opvolging geeft aan hetgeen bepaald is in een regeling die door een meerderheid van de Tweede Kamer is vastgesteld. Bij het opstellen van de Regeling lijkt deze situatie niet nadrukkelijk voorzien – ook bij de behandeling is er geen specifieke aandacht aan besteed. In de evaluatie van de Gedragscode en de Regeling zal hier nader op worden ingegaan.

3. Formulering te nemen besluit

Het Presidium besluit het (niet)-nakomen van opgelegde sancties nadrukkelijk mee te nemen bij de komende evaluatie van de Regeling.

4. Status besluit ¹

B

---

¹

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

5. Beknopte samenvatting

6. Financiële consequenties

7. Formulering te nemen besluit

8. Status besluit

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 18 december 2019

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, de heer Bosma, mevrouw Bergkamp, de heer Nijboer (tot 10 uur), de heer Van Raak (vanaf 10 uur), mevrouw Van Toorenburg (tot 10.10 uur), de heer Wassenberg, [REDACTED]

afwezig de heer Van der Lee

Verslag Presidiumvergadering 18 december 2019

1. Opening

3. Constitutioneel

3.1 Integriteit Kamerleden/motie Van de Molen (Kamerstuk 35 166, nr. 20)

In de vorige Presidiumvergadering zijn vragen gesteld over beroepsmogelijkheden tegen de bevindingen van het voorgestelde college van onderzoek integriteit. De Presidiumleden hebben diverse vragen over het voorstel, onder meer ten aanzien van de openbaarmaking van de rapportages van het college, de proceswaarborgen vooraf, de rol van de Kamer bij het beoordelen van een nadere zienswijze, de reikwijdte van de regeling en de taakafbakening tussen het college en de onafhankelijk adviseur. De heer Van Raak stelt vragen over de verhouding tussen de regeling en de grondwettelijke positie van Kamerleden. De heer Bosma geeft aan niets in de regeling te zien. De heer [REDACTED] die de regeling mede heeft opgesteld, licht de voorgestelde opties, de waarborgen en de beoogde toepassing van de regeling toe. De Voorzitter zegt dat het voor het aanzien van het parlement belangrijk is dat er kaders afgesproken worden. Ook biedt de regeling bescherming aan Kamerleden. Afgesproken wordt dat de adviseur integriteit uitgenodigd zal worden op een volgende vergadering voor een nadere kennismaking en verdere gedachtewisseling over dit onderwerp.

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

COMPLET

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 11 december 2019

Versie: 82

	Datum verg	Actie	Verant- woor- delijk	Uitv.	Termijn
--	---------------	-------	----------------------------	-------	---------

4.	23-01- 2019	Werkplan en jaarverslag vertrouwenspersonen	dIO	HR	Voorjaar 2019
----	----------------	--	-----	----	---------------

From Bergkamp, V. </O=STATENGENERAAL [REDACTED]>
 Subject **Re: College van onderzoek integriteit: aanbieding rapportage**
 To secretariaat.voorzitter <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
 Date October 29, 2021 at 11:01:54 AM CEST

Check

Vera Bergkamp
 Voorzitter Tweede Kamer
 Postbus 20018
 2500 EA Den Haag

Op 29 okt. 2021 om 09:26 heeft secretariaat.voorzitter <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

İ» ğ
 Ha Vera,

Deze stukken zitten in je Presidiumdossier die in je vergadermap zit (onder woensdag)

Groet,
 [REDACTED]

Van: Bergkamp, V. <v.bergkamp@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 28 oktober 2021 20:41
Aan: secretariaat.voorzitter <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Fwd: College van onderzoek integriteit: aanbieding rapportage

Graag deze stukken in mijn leesmap weekend.

Vera Bergkamp
 Voorzitter Tweede Kamer
 Postbus 20018
 2500 EA Den Haag

Begin doorgestuurd bericht:

Van: [REDACTED]@tweedekamer.nl
Datum: 28 oktober 2021 om 16:59:01 CEST
Aan: "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>
Onderwerp: FW: College van onderzoek integriteit: aanbieding rapportage

İ» ğ Ha Vera,

Bijgaande stukken zijn net binnengekomen.
 Zal ik deze ook agenderen voor de vergadering van 10 november a.s.?

Groet
 [REDACTED]

Van: College Integriteit [REDACTED]@tweedekamer.nl
Verzonden: donderdag 28 oktober 2021 16:49
Aan: [REDACTED]@tweedekamer.nl
CC: Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl
Onderwerp: College van onderzoek integriteit: aanbieding rapportage

Beste [REDACTED]

Namens het College van onderzoek integriteit stuur ik bijgevoegde stukken.

Namens het College,
 Met vriendelijke groet,
 [REDACTED]
 [REDACTED]

Griffie Plenair - Bureau Wetgeving
 Tweede Kamer der Staten-Generaal
 Postbus 20018, 2500 EA
 T +(31)70-318 [REDACTED] | M +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl <mailto:[REDACTED]> | I
www.tweedekamer.nl <http://www.tweedekamer.nl/>

<COI.2021.0003 Aanbiedingsbrief.pdf>
 <COI.2021.0003 Rapportage.pdf>

<COI.2021.0003 Gedragscode.pdf>
<COI.2021.0003 Regeling.pdf>

Van: Voorzitter Tweede Kamer
[Redacted]

Datum: 16 augustus 2021 om 21:19:21 CEST

Aan: Voorzitter Tweede Kamer
[Redacted]

Onderwerp: Verenigbaarheid van functies met
lidmaatschap van de Kamer

Geachte leden,

Op 14 augustus jl. heeft het lid Van Houwelingen van de fractie van Forum voor Democratie mij verzocht artikel 2.2 van het Reglement van Orde* toe te passen. Dit omdat drie leden van de Kamer naar de mening van het lid Van Houwelingen een met het lidmaatschap van de Kamer onverenigbare functie zijn gaan vervullen.

Als Voorzitter ben ik van mening dat dit niet vaststaat en artikel 57, derde lid van de Grondwet zo geïnterpreteerd kan worden dat deze functies verenigbaar zijn in deze specifieke periode na de verkiezingen, tijdens de formatie. Ik constateer echter dat er een levendige discussie gaande is over toepassing van artikel 57 van de Grondwet en dat er verschillende interpretaties besproken worden. Dit blijkt uit berichtgeving van deskundigen, er zijn Kamervragen gesteld door de leden Marijnissen en Leijten van de SP en het kabinet heeft haar standpunt gegeven in de beantwoording van desbetreffende vragen (2021Z14228).

Gezien deze discussie geef ik de Kamer dan ook mee dat bij meerderheid voorlichting van de Raad van State vragen tot de mogelijkheden behoort. Indien de Kamer mocht oordelen dat een debat met het kabinet gewenst is, zal ik dat organiseren.

Met vriendelijk groet,

Vera Bergkamp

Voorzitter Tweede Kamer

* Artikel 2.2 Verlies lidmaatschap

- 1. De Voorzitter waarschuwt een lid schriftelijk, indien hij van oordeel is dat dit lid een van de vereisten voor het lidmaatschap niet meer bezit of een met het lidmaatschap onverenigbare betrekking vervult, en het lid de Kamer daarvan kennis had moeten geven.*
- 2. Het lid kan de zaak binnen acht dagen na de waarschuwing aan het oordeel van de Kamer onderwerpen.*
- 3. De Kamer oordeelt slechts over de zaak, nadat daarover verslag is uitgebracht door een daartoe in te stellen tijdelijke commissie.*
- 4. De tijdelijke commissie hoort het lid, indien dat de wens daartoe te kennen geeft.*

Van: Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]
Datum: 16 augustus 2021 om 21:19:21 CEST
Aan: Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]
Onderwerp: Verenigbaarheid van functies met lidmaatschap van de Kamer

⌵

Geachte leden,

Op 14 augustus jl. heeft het lid Van Houwelingen van de fractie van Forum voor Democratie mij verzocht artikel 2.2 van het Reglement van Orde* toe te passen. Dit omdat drie leden van de Kamer naar de mening van het lid Van Houwelingen een met het lidmaatschap van de Kamer onverenigbare functie zijn gaan vervullen.

Als Voorzitter ben ik van mening dat dit niet vaststaat en artikel 57, derde lid van de Grondwet zo geïnterpreteerd kan worden dat deze functies verenigbaar zijn in deze specifieke periode na de verkiezingen, tijdens de formatie. Ik constateer echter dat er een levendige discussie gaande is over toepassing van artikel 57 van de Grondwet en dat er verschillende interpretaties besproken worden. Dit blijkt uit berichtgeving van deskundigen, er zijn Kamervragen gesteld door de leden Marijnissen en Leijten van de SP en het kabinet heeft haar standpunt gegeven in de beantwoording van desbetreffende vragen (2021Z14228).

Gezien deze discussie geef ik de Kamer dan ook mee dat bij meerderheid voorlichting van de Raad van State vragen tot de mogelijkheden behoort. Indien de Kamer mocht oordelen dat een debat met het kabinet gewenst is, zal ik dat organiseren.

Met vriendelijk groet,

Vera Bergkamp

Voorzitter Tweede Kamer

* Artikel 2.2 Verlies lidmaatschap

1. De Voorzitter waarschuwt een lid schriftelijk, indien hij van oordeel is dat dit lid een van de vereisten voor het lidmaatschap niet meer bezit of een met het lidmaatschap onverenigbare betrekking vervult, en het lid de Kamer daarvan kennis had moeten geven.
2. Het lid kan de zaak binnen acht dagen na de waarschuwing aan het oordeel van de Kamer onderwerpen.
3. De Kamer oordeelt slechts over de zaak, nadat daarover verslag is uitgebracht door een daartoe in te stellen tijdelijke commissie.
4. De tijdelijke commissie hoort het lid, indien dat de wens daartoe te kennen geeft.

4624

From [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **FW: Seksueel grensoverschrijdend gedrag in de TK**
To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>
Date March 3, 2022 at 1:21:32 PM CET

Ha Vera,

Zie onderstaand verzoek.

Wil je dat ik dit verder nog deel met bijvoorbeeld [REDACTED] t.b.v. advies, of wellicht dat je de mail met hen wil bespreken maandag?

Groet,

[REDACTED]

5.1.2i

From Presidium <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **Re: geschreeuw/bedreigingen tijdens debatten**
To "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>
Date December 10, 2021 at 12:43:27 PM CET

Beste Frank,

Dank voor jouw mail. In brede zin (hoe gaan we met elkaar om) is onderdeel van mijn gesprekken met de fracties. Alle gesprekken staan gepland en een aantal heb ik al gevoerd. Na deze ronde, kom ik met een âwerkwijzeâ. Dat zal, is mijn planning nu, in februari zijn. Zeker bespreken we dit vervolgens in het Presidium.

In de tussentijd is het natuurlijk aan ons om de orde te bewaken, conform ons RvO. Dat betekent ook ât debat voeren via de microfoon, via de voorzitter praten, etc

Hartelijke groet,

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 10 dec. 2021 om 12:36 heeft Wassenberg, F. <f.wassenberg@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ÿ»¿
Beste allemaal,

[REDACTED].
In de NRC van vandaag staat een groot interview met Sylvana Simons, die aangeeft zich vaak onveilig te voelen in de kamer (ook tijdens debatten). Of dat gevoel van onveiligheid terecht is of niet doet voor mij niet ter zake. Ik vind het signaal zeer zorgelijk. Ook omdat hiermee het vertrouwen in de politiek en het functioneren van de Kamer wordt geschaad. Dit signaal moeten we serieus nemen en wat mij betreft in het Presidium bespreken. Alleen een brief namens de voorzitter volstaat naar mijn mening niet meer.

Hoe gaan we om met (al of niet vermeende) intimidaties in de Kamer, al of niet via de microfoon geuit? In een volgende Presidiumvergadering zou ik het daarover willen hebben en over het bewaken van de orde tijdens debatten. Dus niet alleen met betrekking tot wat er allemaal via de microfoon wordt geuit, maar ook over wat er buiten de microfoon wordt geroepen. Dat laatste maakt dan officieel geen deel uit van de vergadering of het verslag, maar kan het debat wel degelijk negatief beïnvloeden. Waarbij ik me er overigens terdege van bewust ben dat dit niet voorbehouden is aan één of twee fracties, maar breder gebeurt en aan beide zijden van het politieke spectrum. De debatten moeten zich beperken tot een ideeënstrijd en niet tot een persoonlijke strijd.

Saluut,
Frank

From ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
Subject **Fwd: concept brief Simons (nieuwe versie)**
To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>
Date December 10, 2021 at 9:59:16 AM CET

Begin doorgestuurd bericht:

Van: ██████████ ██████████@tweedekamer.nl>
Datum: 9 december 2021 om 15:27:47 CET
Aan: Voorzitter Tweede Kamer ██████████@tweedekamer.nl>, ██████████ ██████████@tweedekamer.nl>
Kopie: "secretariaat.voorzitter" <██████████@tweedekamer.nl>, ██████████ ██████████@tweedekamer.nl>, ██████████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: concept brief Simons (nieuwe versie)

İ» ĺ

Dag Vera en ██████████,

Hierbij een aangepast concept van de brief aan het lid Simons.

Op aanraden van ██████████ is ook nog een zin toegevoegd over het al dan niet direct het woord krijgen bij het maken van een punt van orde (daar wordt in de brief nogal uitgebreid bij stilgestaan).

Maandag kijken we hier verder naar.

Groet

██████████

Van: Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Datum: 16 augustus 2021 om 21:19:21 CEST

Aan: Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Verenigbaarheid van functies met lidmaatschap van de Kamer

ï»¿

Geachte leden,

Op 14 augustus jl. heeft het lid Van Houwelingen van de fractie van Forum voor Democratie mij verzocht artikel 2.2 van het Reglement van Orde* toe te passen. Dit omdat drie leden van de Kamer naar de mening van het lid Van Houwelingen een met het lidmaatschap van de Kamer onverenigbare functie zijn gaan vervullen.

Als Voorzitter ben ik van mening dat dit niet vaststaat en artikel 57, derde lid van de Grondwet zo geïnterpreteerd kan worden dat deze functies verenigbaar zijn in deze specifieke periode na de verkiezingen, tijdens de formatie. Ik constateer echter dat er een levendige discussie gaande is over toepassing van artikel 57 van de Grondwet en dat er verschillende interpretaties besproken worden. Dit blijkt uit berichtgeving van deskundigen, er zijn Kamervragen gesteld door de leden Marijnissen en Leijten van de SP en het kabinet heeft haar standpunt gegeven in de beantwoording van desbetreffende vragen (2021Z14228).

Gezien deze discussie geef ik de Kamer dan ook mee dat bij meerderheid voorlichting van de Raad van State vragen tot de mogelijkheden behoort.

Indien de Kamer mocht oordelen dat een debat met het kabinet gewenst is, zal ik dat organiseren.

Met vriendelijk groet,

Vera Bergkamp

Voorzitter Tweede Kamer

* Artikel 2.2 Verlies lidmaatschap

1. De Voorzitter waarschuwt een lid schriftelijk, indien hij van oordeel is dat dit lid een van de vereisten voor het lidmaatschap niet meer bezit of een met het lidmaatschap onverenigbare betrekking vervult, en het lid de Kamer daarvan kennis had moeten geven.
2. Het lid kan de zaak binnen acht dagen na de waarschuwing aan het oordeel van de Kamer onderwerpen.
3. De Kamer oordeelt slechts over de zaak, nadat daarover verslag is uitgebracht door een daartoe in te stellen tijdelijke commissie.
4. De tijdelijke commissie hoort het lid, indien dat de wens daartoe te kennen geeft.

From [REDACTED] </O=STATENGERAAL [REDACTED]>

Subject **reactie**

To Bergkamp, V. <v.bergkamp@tweedekamer.nl> [REDACTED]. <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]
<[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date June 5, 2021 at 5:45:10 PM CEST

Reactie

Tweede Kamervoorzitter Vera Bergkamp vindt het verontrustend om te lezen dat er opnieuw mogelijk sprake is van intimidatie binnen de Tweede Kamer. En dat vrouwen daarbij aangeven 'beter de mond te houden' bij wangedrag.

Zij drukt eenieder op het hart om bij vermeend misbruik aangifte te doen, zodat het Openbaar Ministerie de beschuldigingen kan onderzoeken en of deze aanleiding geven voor een strafrechtelijk onderzoek.

Integriteitskwesaties die binnen een fractie spelen, zijn primair de verantwoordelijkheid van de fractie zelf. De Voorzitter benadrukt dat zij, noch het Presidium instrumenten in handen hebben om onderzoek te doen naar Kamerleden of om maatregelen te nemen in dergelijke situaties. Zij hecht er dan ook waarde aan om een aantal zaken te verduidelijken. "Er is geen sprake van geweest dat de heer Graus de toegang tot het Tweede-Kamergebouw is ontzegd. Dit heb ik intern bevestigd gekregen. De Voorzitter heeft daartoe immers geen bevoegdheid." Daarnaast heeft de Kamervoorzitter ook ni

From "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>

Subject **RE: aangepaste notitie onderzoek sociale veiligheid**

To Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Bromet, L." <l.bromet@tweedekamer.nl>, "Becker, B." <b.becker@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Belhaj, S." <s.belhaj@tweedekamer.nl>

Date February 22, 2022 at 9:09:47 AM CET

Support vanuit ons voor optie 2 van het voorstel!

Anne Kuik

Tweede Kamerlid CDA
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA
E a.kuik@tweedekamer.nl | <https://www.cda.nl/anne-kuik/>

Disclaimer voor te maken afspraken:

De agenda van de Tweede Kamer wijzigt regelmatig als gevolg van actuele ontwikkelingen in de politiek. Daardoor kan het voorkomen dat afspraken moeten worden verzet of geannuleerd, helaas soms op korte termijn.

Alleen onder dit voorbehoud kunnen afspraken worden opgenomen in de agenda.

Van: Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Verzonden: donderdag 17 februari 2022 17:51

Aan: Bergkamp, V. <v.bergkamp@tweedekamer.nl>; Nispen, M. van <m.vnispen@tweedekamer.nl>; Nijboer, H. <h.nijboer@tweedekamer.nl>; Wassenberg, F. <f.wassenberg@tweedekamer.nl>; Lee, T. van der <t.vdlee@tweedekamer.nl>; Bromet, L. <l.bromet@tweedekamer.nl>; Becker, B. <b.becker@tweedekamer.nl>; Bosma, M. (Martin) <M.Bosma@tweedekamer.nl>; Belhaj, S. <s.belhaj@tweedekamer.nl>; Kuik, A. <a.kuik@tweedekamer.nl>

CC: [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: aangepaste notitie onderzoek sociale veiligheid

Geachte Presidiumleden,

Zoals besproken in de Presidiumvergadering van 16 februari jl. ontvangt u hierbij een aangepaste notitie over het 'onderzoek sociale veiligheid'. Het verzoek is om uiterlijk woensdag 23 februari aan te geven wat uw standpunt is.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA
T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From "████████" ██████████@tweedekamer.nl>
 Subject **RE: Beantwoording aanvullende vragen: internationaal verdrag tabaksontmoeding**
 To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>
 Date October 25, 2021 at 10:18:43 AM CEST

Dag Vera,

Het artikel in de Volkskrant gaat niet over Kamerleden, maar over oud-Kamerleden en wat zij doen na hun Kamerlidmaatschap. De integriteitsregels van de Kamer en de Gedragscode gaan over de naleving tijdens het Kamerlidmaatschap. De aanbevelingen van Greco aan het parlement (zie bijlagen) hebben de afgelopen tijd een plek gekregen. De aanbevelingen gaan niet over de periode na het Kamerlidmaatschap. In de gedragscode zelf staat dat Kamerleden terughoudend dienen te zijn met lobbycontacten.

De adviseur Integriteit ondersteunt Kamerleden bij vragen over en Å de interpretatie van de integriteitsregels. Het gaat niet om de periode daarna. ██████████

Groet

Van: Bergkamp, V. <v.bergkamp@tweedekamer.nl>
Verzonden: zondag 24 oktober 2021 10:32
Aan: ██████████@tweedekamer.nl>
CC: ██████████@tweedekamer.nl>; ██████████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Re: Beantwoording aanvullende vragen: internationaal verdrag tabaksontmoeding

████████,

Wellicht kunnen we aan de adviseur integriteit een advies vragen?

Heb je voor mij nog het document van Greco waar de aanbevelingen in staan?

Dank!

Vera Bergkamp
 Voorzitter Tweede Kamer
 Postbus 20018
 2500 EA Den Haag

Op 23 okt. 2021 om 15:45 heeft Bergkamp, V. <v.bergkamp@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ī» ĵ Be ██████████eth,

Vandaag staat er ook een artikel in VK over de tijd na de TK. Staan daar nog interessante zaken in die betrekking hebben op Integriteit? Wat zegt Greco daarover eigenlijk? Is dat nog een aanbeveling aan Presidium of waar de TK wat mee kan?

Hrtgr,

Vera Bergkamp
 Voorzitter Tweede Kamer
 Postbus 20018
 2500 EA Den Haag

Op 27 sep. 2021 om 15:51 heeft ██████████@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ī» ĵ

Ha Vera,

Over lobbyen staat het volgende in de Gedragscode:

2. Het Kamerlid accepteert geen gift of gunst die bedoeld is om zijn handelen in het ambt te beïnvloeden.
3. Het Kamerlid voldoet aan de registratieverplichtingen die het ambt hem oplegt.

Toelichting bij Gedragsregels 1 en 2

De leden dienen bij de aanvaarding van hun ambt eden of verklaringen en beloften af te leggen. Uitvloeisel hiervan, en van het bepaalde in de Grondwet, is dat een Kamerlid te allen tijde onafhankelijk is en dient te handelen in het algemeen belang. Dit betekent dat indien een Kamerlid te maken krijgt met persoonlijke belangen naast het algemeen belang, altijd gekozen moet worden voor het algemeen belang. Het lid zal hier dan proportionele gevolgen aan moeten verbinden. In ieder geval is

het een Kamerlid niet toegestaan giften of gunsten aan te nemen die zijn bedoeld om het handelen van het betreffende lid te beïnvloeden. Daarnaast onthoudt het Kamerlid zich van gedragingen die het gezag of de waardigheid van de Kamer in ernstige mate schaden.

In relatie tot lobbyisten dienen leden zich altijd bewust te zijn van hun onafhankelijke positie en de taken die de Grondwet hen opdraagt. Lobbyisten zijn voor vele leden belangrijk voor een zekere mate van informatievoorziening, tegelijkertijd moet wel altijd een mate van afstand worden bewaard tot lobbyisten. Een lid moet zich dan ook bij een aanbod van een lobbyist (niet zijnde informatie) onthouden van het doen van beloftes over bepaald handelen. Onder aanbiedingen vallen tevens buitenlandse reizen die geheel of gedeeltelijk door lobbyisten worden bekostigd.

Toelichting bij Gedragsregel 3

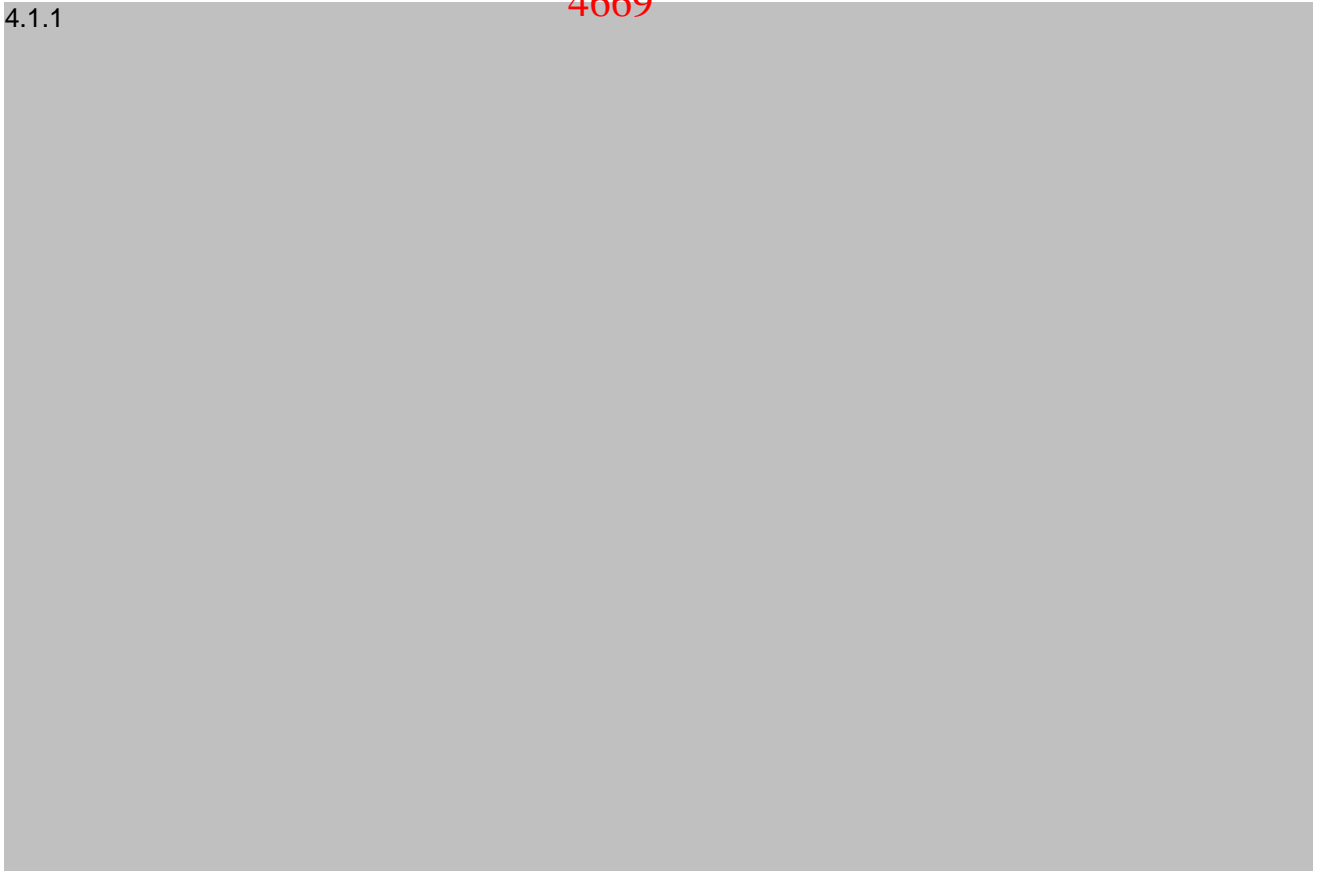
De leden dienen opgave te doen van hun nevenactiviteiten en inkomsten, belangen die redelijkerwijs als relevant kunnen worden beschouwd, buitenlandse reizen waarvan de vervoers- en verblijfskosten geheel of gedeeltelijk door derden, waaronder lobbyisten, zijn betaald, en geschenken en voordelen die een bedrag van 50 euro te boven gaan. Deze informatie wordt op aangeven van het Kamerlid door de Griffie Plenair opgenomen in de daartoe bijgehouden registers, die voor een ieder ter inzage liggen. *De Griffie Plenair attendeert de leden halfjaarlijks op de noodzaak van het actueel houden van hun informatie in de openbare registers en de mogelijkheid om omissies te corrigeren.*

Het ligt voor de hand nu er een gedragscode en een regeling integriteit is dat de Griffie Plenair in de volgende mail de Leden ook attendeert op deze regelingen.

Je kunt er ook voor kiezen om deze attendering niet via Griffie Plenair te laten lopen, maar door deze herinnering als Voorzitter zelf te versturen.

Het thema kan jaarlijks worden besproken bij de Raming bijv. n.a.v. de jaarverslagen van het College integriteit en het jaarverslag van de adviseur.

Het is niet bekend wanneer het nieuwe GRECO rapport verschijnt, het is wel aanstaande maar een datum is niet gecommuniceerd.

From [REDACTED] tweedekamer.nl>
Subject **Re: College Integriteit**
To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>
Date October 12, 2021 at 10:31:14 PM CEST

Prima. We bereiden iets voor.

> Op 12 okt. 2021 om 22:28 heeft Bergkamp, V. het volgende geschreven:

>

> Beste [REDACTED]

>

> En laten we na het reces een vervolgoverleg hebben mbt 't vervolgggesprek nav mijn gesprek met de vz'er vh College Integriteit. Ik zal wat inplannen. Fijn als jullie eerst met elkaar kunnen voorbereiden.

>

> Met name over deze punten:

>

> - Wat wij zelf vinden van het Awb-proof maken van onze code.

> - 4.1.1

> - 4.1.1

>

> Dank!

>

> Vera Bergkamp

> Voorzitter Tweede Kamer

> Postbus 20018

> 2500 EA Den Haag

From [REDACTED] tweedekamer.nl>
Subject **aandachtspunten Presidium**
To Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date February 15, 2022 at 5:36:28 PM CET

Ha Vera,

Noe een paar dingen t.a.v. het Presidium morgen (staan ook op de geannoteerde agenda).

4.1.1

[REDACTED] is aanwezig bij agendapunt 3.3. (sociale veiligheid).

- Het College komt op bezoek. Ik heb nog even gekeken naar de Regeling toezicht en handhaving van de gedragscode. Daar in staat dat het College in zijn jaarverslag aanbevelingen kan doen die strekken tot wijziging van de Gedragscode of een verduidelijking geven.

4.1.1

4.1.1

Groet,

[REDACTED]

From Bergkamp, V. </O=STATENGENERAAL/ [REDACTED]>

Subject **Re: College van onderzoek integriteit: aanbieding rapportage**

To [REDACTED] tweedekamer.nl>

Date October 28, 2021 at 10:44:59 PM CEST

Prima!

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

> Op 28 okt. 2021 om 22:42 heeft [REDACTED] het volgende geschreven:

>

> Ha Vera,

>

> De stukken van het College onderzoek Integriteit zitten nu in het concept-presidiumdossier.

> Het College biedt de stukken aan aan het Presidium [REDACTED]

> Dus het zal eerst met het Presidium besproken moeten worden of zij deze route willen volgen. Het meest voor de hand liggend is het dan om dit in de eerstvolgende Presidiumvergadering te bespreken.

>

> Ik zal morgen nog even de procedure doornemen met de wetgevingsjurist die het College ondersteunt als extra check.

> Maandag bespreken we de agenda en de stukken, dan kunnen we dit verder doornemen.

>

> Groet

> [REDACTED]

>

>

>

> Verstuurd vanaf mijn iPad

>

>> Op 28 okt. 2021 om 21:08 heeft Bergkamp, V. het volgende geschreven:

>>

>> Beste [REDACTED],

>>

>> Voordat ik hier op kan antwoorden, wil ik eerst weten wat het integrale proces is?

>> Wanneer moet het rapport naar de personen waar het over gaat, etc.

>> Moet dat niet meteen, etc

>> Laten we hier geen procedure fouten maken.

>>

>> Dank!

>>

>> Vera Bergkamp

>> Voorzitter Tweede Kamer

>> Postbus 20018

>> 2500 EA Den Haag

>>

>>>> Op 28 okt. 2021 om 16:59 heeft [REDACTED] het volgende geschreven:

>>>>

>>>> Ha Vera,

>>>>

>>>> Bijgaande stukken zijn net binnengekomen.

>>>> Zal ik deze ook agenderen voor de vergadering van 10 november a.s.?

>>>>

>>>> Groet

>>>> [REDACTED]

>>>>

>>>> Van: College Integriteit

>>>> Verzonden: donderdag 28 oktober 2021 16:49

>>>> Aan: [REDACTED].

>>> CC: Presidium

>>> Onderwerp: College van onderzoek integriteit: aanbieding rapportage

>>>

>>> Beste ██████████,

>>>

>>> Namens het College van onderzoek integriteit stuur ik bijgevoegde stukken.

>>>

>>> Namens het College,

>>> Met vriendelijke groet,

>>> ██████████

>>> ██████████

>>> Griffie Plenair - Bureau Wetgeving

>>> Tweede Kamer der Staten-Generaal

>>> Postbus 20018, 2500 EA

>>> T +(31)70-318 ██████████ | M +(31)6 ██████████ | E ██████████@tweedekamer.nl | I www.tweedekamer.nl

>>>

>>>

4685

From "██████████" <██████████@tweedekamer.nl>
Subject **beleid ongewenste omgangsvormen**
To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>
Date June 11, 2021 at 6:56:25 PM CEST

Ha Vera,

Hierbij het beleid mbt ongewenste omgangsvormen.

Met dank aan ██████████

Groet, ██████████

Woordvoeringslijn brief organisaties

Laat ik voorop stellen dat seksuele intimidatie op geen enkele werkvloer thuis hoort; ook niet in de Tweede Kamer. Intimidatie is allereerst pijnlijk en mogelijk traumatisch voor de slachtoffers. Bovendien schaden dergelijke incidenten het aanzien van het parlement. De Tweede Kamer heeft een voorbeeldfunctie.

De brief heb ik ontvangen en ik heb de organisaties uitgenodigd voor een gesprek. Ik neem de signalen serieus en zal de brief goed bestuderen. Het is waardevol dat er kennis uitgewisseld wordt over dit onderwerp. Daar kunnen we als parlement misschien ons voordeel mee doen.

Desgevraagd: de brief wordt besproken in het Presidium. Iedereen die in de Kamer werkt, heeft recht op een veilige werkomgeving en dit onderwerp staat op onze agenda. Binnen de beperkingen die er zijn, kijken we welke verbeteringen er eventueel mogelijk zijn in bv de hulp die geboden wordt en de klachtenprocedures.

Wat ik belangrijk vind, is dat het taboe van het onderwerp af gaat; dat mensen openlijk durven te spreken over de mogelijke problemen die zij ervaren. En dat men aangifte wil doen. Want ik blijf benadrukken; als het om mogelijke strafbare feiten gaat, is aangifte bij de politie echt noodzakelijk. Hoe zwaar dit ook is voor de betrokkenen.

Over de motie GroenLinks

Het staat Kamerleden vrij om een motie in te dienen over dit onderwerp. Kamervoorzitter en Presidium zorgen er in algemene zin voor dat mensen die te maken hebben met ongewenst gedrag weten waar zij in de Tweede Kamer terecht kunnen voor hulp en advies en waar zij klachten kunnen indienen.

Eerdere woordvoering:

Iedereen in de Tweede Kamer moet kunnen rekenen op een veilige werkomgeving. Mensen die werkzaam zijn in de Kamer en last hebben van ongewenst gedrag, kunnen zich bij verschillende personen en instanties melden voor advies. Voor burgers met klachten over Kamerleden bestaat sinds 1 april van dit jaar een extern college.

Vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen

Seksuele intimidatie, pesten, agressie en discriminatie horen niet thuis op de werkvloer. Wie in de Kamer werkt en te maken krijgt met ongewenst gedrag kan zijn verhaal kwijt bij een onafhankelijke deskundige, een gecertificeerd vertrouwenspersoon. Er zijn vijf interne vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen. Daarnaast is het sinds 2019 ook mogelijk om contact op te nemen met een externe

vertrouwenspersoon. Mensen kunnen zelf kiezen wie ze willen benaderen. Sommige fracties hebben ook eigen vertrouwenspersonen aangesteld. Kamerambtenaren en fractiemedewerkers die geen vertrouwen (meer) hebben in een informele oplossing, bijvoorbeeld via bemiddeling, kunnen een klacht indienen bij de Klachtencommissie ongewenste omgangsvormen.

College van onderzoek integriteit

Sinds 1 april 2021 is het mogelijk een klacht in te dienen over een Kamerlid bij het onafhankelijke College van onderzoek integriteit. Dit college ziet toe op de naleving van de Regeling Toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Burgers kunnen bij dit college een klacht indienen als een Kamerlid volgens hen de Gedragscode schendt. Een klacht indienen kan online via het formulier op deze website.

College van onderzoek integriteit. Van links naar rechts: F.M.H. van Dijk (lid), S.J.E. Horstink-von Meyenfeldt (voorzitter) en P. Overeem (lid).

Voorzitter en Presidium

De gekozen leden van de Tweede Kamer hebben geen werkgever. Er bestaat geen gezagsverhouding tussen de Voorzitter van de Tweede

Kamer en de Kamerleden. Dat betekent dat de Voorzitter en het dagelijks bestuur van de Tweede Kamer – het Presidium – geen mogelijkheden hebben om formele stappen te nemen tegen een Kamerlid. Zij kunnen bijvoorbeeld geen feitenonderzoek doen naar kwesties of een Kamerlid wegsturen.

Aangifte

De Voorzitter en het Presidium van de Tweede Kamer adviseren mensen om in het geval van mogelijk strafbare feiten direct aangifte te doen bij de politie: hoe zwaar dat mogelijk ook is voor betrokkenen. Alleen dan kunnen de beschuldigingen worden onderzocht en kan bepaald worden of deze aanleiding geven voor een strafrechtelijk onderzoek. Voor medewerkers van fracties of ambtelijke diensten is het ook belangrijk om meldingen van mogelijk ongewenst gedrag binnen de fractie- en/of dienstleiding bekend te maken.

Verbeteringen

Intimidatie is allereerst pijnlijk en mogelijk traumatisch voor de slachtoffers. Bovendien schaden dergelijke incidenten het aanzien van het parlement. De Tweede Kamer heeft een voorbeeldfunctie. De Voorzitter bekijkt dan ook samen met het Presidium (het bestuur van de Tweede Kamer) welke verbeteringen er in algemene zin doorgevoerd kunnen worden voor een veilige werkomgeving in de Tweede Kamer. Dat doen zij binnen de mogelijkheden die er zijn. Er wordt bijvoorbeeld gekeken of de huidige hulp- en klachtenstructuur verder verbeterd moet worden. Ook dragen de Voorzitter en het Presidium zorg voor goede interne voorlichting, zodat mensen die in de Tweede Kamer werken, weten waar zij terecht kunnen met problemen.

Vertrouwenspersoon integriteit

Naast de vertrouwenspersonen die geraadpleegd kunnen worden bij ongewenst gedrag, zijn er in de Tweede Kamer ook mensen werkzaam die zich bezighouden met andere integriteitsvraagstukken.

Iedere Kamerambtenaar die een serieus vermoeden heeft van niet-inteiger handelen van een collega, kan terecht bij de vertrouwenspersonen integriteit. Zij staan Kamerambtenaren bij die op situaties stuiten waarvan ze denken: 'Kan dit eigenlijk wel?'. De twee vertrouwenspersonen zijn onafhankelijk en werken op basis van vertrouwelijkheid. Ze begeleiden en adviseren. De zaak kan zo gevoelig liggen, dat het gewenst is om externen in te schakelen. In dat geval kunnen Kamerambtenaren terecht bij het Huis voor Klokkeluiders. Ook in het geval dat de vertrouwenspersonen een melding doen bij de ambtelijke leiding en die zou geen actie ondernemen, is er de weg naar dit externe instituut.

Onafhankelijk adviseur integriteit voor Kamerleden

Jacqueline Biesheuvel-Vermeijden is in 2020 benoemd als onafhankelijk adviseur integriteit voor Leden van de Tweede Kamer. Biesheuvel was van 2004 tot 2015 Griffier van de Tweede Kamer. Kamerleden kunnen haar benaderen voor vertrouwelijk, schriftelijk advies over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit. Kamerleden kunnen bijvoorbeeld advies vragen over nevenactiviteiten, (deels) aangeboden buitenlandse reizen en geschenken van waarde. Het betreffende Kamerlid kan het advies desgewenst openbaar maken. De functie - en het College van onderzoek integriteit - zijn een uitvloeisel van de aanbevelingen van de werkgroep 'Integriteit Leden van de Tweede Kamer', onder voorzitterschap van het toenmalige Kamerlid Van Oosten.

From Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]

Subject **Fwd: woordvoeringslijnen**

To secretariaat.voorzitter <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date June 15, 2021 at 1:44:51 PM CEST

Voor straks in mijn map.

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Begin doorgestuurd bericht:

Van: [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Datum: 15 juni 2021 om 13:42:36 CEST

Aan: "secretariaat.voorzitter" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, Voorzitter Tweede Kamer

[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Kopie: [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: woordvoeringslijnen

İ» ğ

Hallo Vera,

Hierbij de woordvoeringslijjn op papier. Ik loop nu naar de patatbalie om te kijken of er mensen zijn die jou willen spreken.

From [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **Besluitenlijst Cie BiZa mbt Greco en onderliggende stukken**
To Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl, Arib K. <K.Arib@tweedekamer.nl>
Date June 23, 2018 at 4:24:28 PM CEST

Geachte Voorzitter,

Hierbij ontvangt u de besluitenlijst van de cie. BiZa.
Agendapunt 38 betreft GRECO. Besloten is de punten die naar de mening van GRECO nog open staan, de punte i en iii onder de aandacht van het Presidium te brengen.

i. Opstellen van een gedragscode: gedeeltelijk geïmplementeerd.
Nog openstaand punt is dat richtlijnen voor parlementariërs hoe om te gaan met lobbyisten ontbreken (zowel voor de Eerste als Tweede Kamer);

ii. Herziening van openbaarmakingvereisten ten aanzien van belangen, bezittingen, nevenfuncties, verplichten): geïmplementeerd;

iii. Toezicht/handhaving bij overtreding van integriteitregels: niet geïmplementeerd (noch door de Eerste Kamer noch door de Tweede Kamer).

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T +(31)70-318 [REDACTED] | M +(31)6 [REDACTED]
E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

**Raming der voor de Tweede Kamer in 2023 benodigde uitgaven,
alsmede aanwijzing en raming van de ontvangsten**

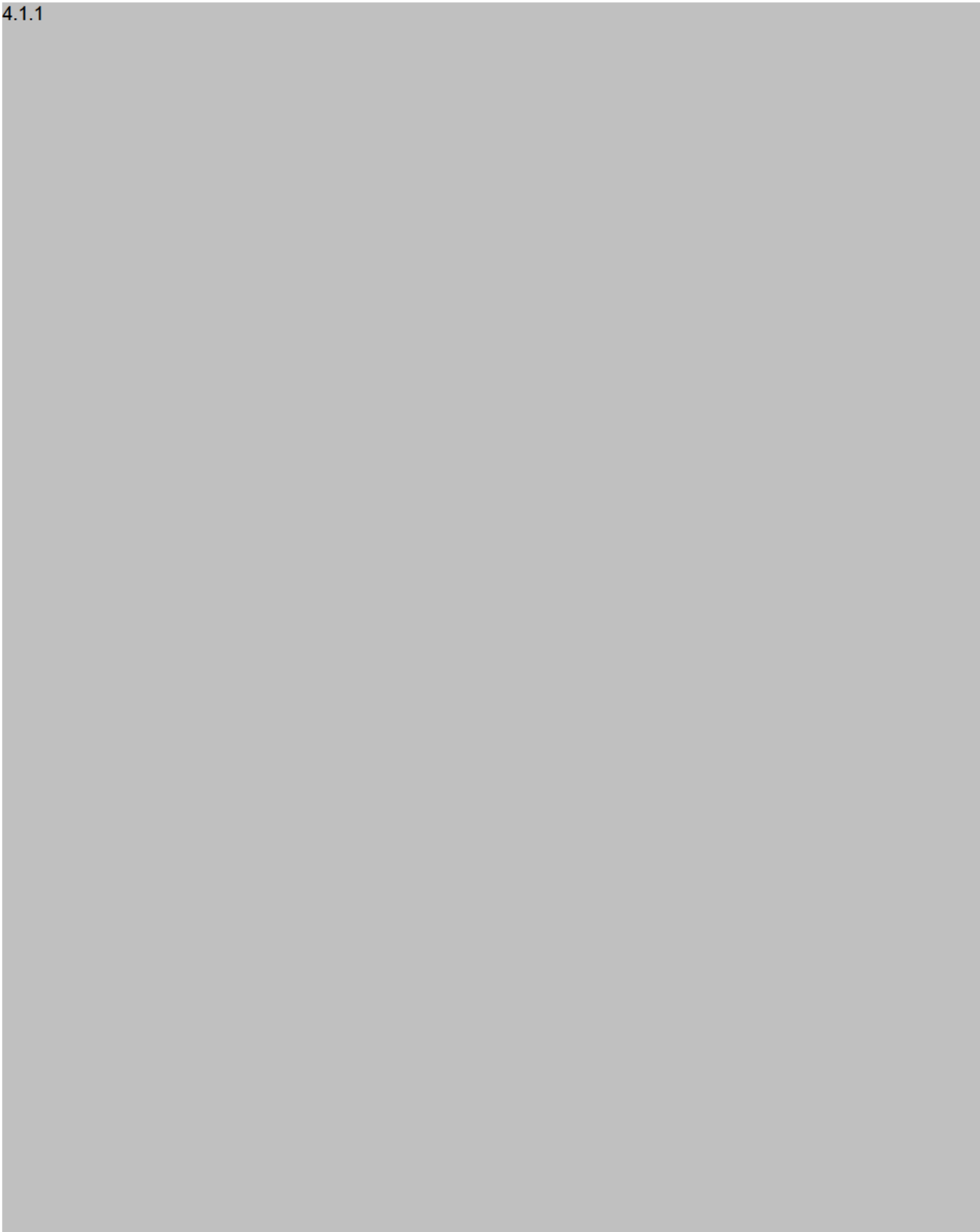
GELEIDENDE BRIEF

De Tweede Kamer behandelt jaarlijks haar eigen begroting, de Raming. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voegt de Raming toe aan hoofdstuk IIA van de Rijksbegroting. In deze geleidende brief bij de Raming worden de belangrijkste aandachtspunten voor 2023 beschreven. Het biedt naast de bespreking van de begroting ook de gelegenheid om de werkwijze van de Tweede Kamer en de stand van zaken van de Kamerorganisatie te bespreken.

4.1.1

4.1.1

- 4.1.1

---

¹ Brief 25 januari 2022, https://www.tweedekamer.nl/sites/default/files/atoms/files/werkwijzen_samenwerking_kamer_en_kabinet.pdf

4.1.1

- *Integriteit en sociale veiligheid*

De Tweede Kamer heeft de afgelopen periode een set aan integriteitsregels geïmplementeerd: een Gedragscode Leden der Staten-Generaal, de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden der Staten-Generaal, de instelling van een onafhankelijk College onderzoek integriteit en de benoeming van een onafhankelijke adviseur integriteit. De Tweede Kamer heeft hiermee voldaan aan alle aanbevelingen van de Groep Staten tegen Corruptie (GRECO)² en aan de wens van de Tweede Kamer om een duidelijk systeem van integriteitsregels te ontwikkelen. Het Presidium bespreekt op dit moment de wenselijkheid van een uitbreiding van de Gedragscode in verband met sociale veiligheid. Het College heeft in februari 2022 haar eerste jaarverslag ingediend. Het jaarverslag is openbaar. Het College is voornemens later dit jaar een samenhangende set aanbevelingen voor verbetering van de Gedragscode alsook van de Regeling voor te leggen aan het Presidium. Dit document geeft aanknopingspunten voor de beoogde evaluatie van de Regeling.

Ook binnen de Tweede Kamerorganisatie staat het onderwerp integriteit hoog op de agenda. Leidinggevende krijgen trainingen hoe om te gaan met integriteitskwesties in samenhang met het creëren van bewustwording over thema's als sociale veiligheid. Elke twee jaar wordt een onderzoek gehouden naar de werkbeleving onder ambtenaren. Voor 2023 staat weer een werkbelevingsonderzoek gepland.

Tijdens de vorige Raming van de Tweede Kamer is er aangekondigd dat er een breed onafhankelijk onderzoek zou worden gehouden naar sociale veiligheid onder het Kamerpersoneel. De Voorzitter heeft in 2022 besloten dat dit onderzoek wordt verbreed naar alle Kamerbewoners (Leden, fractiemedewerkers en Kamerambtenaren). Alle Kamerbewoners hebben recht op een veilige werkplek waarin geen plaats is voor ongewenste omgangsvormen zoals pesten, discriminatie of (seksuele) intimidatie. Een breed onderzoek naar sociale veiligheid geeft een beeld over het werkklimaat in de Tweede Kamer en biedt basis om het beleid rondom sociale veiligheid nog verder te verbeteren. Ten behoeve van het onderzoek is de onderzoeksvraag uitgewerkt in een aantal concrete hoofdvragen. Vervolgens heeft er een aanbestedingsprocedure plaats gevonden. In december 2021 hebben twee marktpartijen offerte uitgebracht en is de opdracht gegund.

Ten behoeve van de vitaliteit en gezondheid kunnen Kamerleden vanaf november 2021 een beroep doen op een bedrijfsarts en bedrijfsmaatschappelijk werk. In 2022 kan er ook gebruik gemaakt worden van een preventief vitaliteitsonderzoek. Op basis van dit

² Vierde nalevingsverslag GRECO (TK 35925 VII-102)

onderzoek kan de bedrijfsarts advies geven of eventueel doorverwijzen naar specialistische hulp.

4.1.1

4.1.1

4.1.1

Met vriendelijke groet,
Mede namens het Presidium,

Vera Bergkamp
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

OPLEGNOTTIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp :

Jaarverslag College onderzoek integriteit

Opgesteld door :

College onderzoek integriteit

---

1. Aard van de bespreking

Ter bespreking

2. Beknopte samenvatting

Per 1 april 2021 is de Regeling Toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal in werking getreden. De Tweede Kamer heeft drie leden benoemd die zitting nemen in het College van onderzoek integriteit, te weten mevrouw Horstink-von Meyenfeldt (voorzitter) en de heren Van Dijk en Overeem als lid. Het College heeft tot taak om klachten aangaande schending van de Gedragscode door Kamerleden te behandelen.

Volgens de Regeling Toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal artikel 4 lid 1 dient het College jaarlijks in februari zijn jaarverslag over het voorgaande jaar aan het Presidium te zenden.

Dit eerste jaarverslag heeft betrekking op de periode vanaf de formele instelling van het College op 1 april 2021 tot en met 31 januari 2022.

Bijgaand treft u ook een brief aan van het College waarin een nadere toelichting wordt gegeven op de eerste rapportage van het College.

Het College is voornemens later dit jaar een aantal aanbevelingen voor te leggen aan het Presidium tot wijziging van de Gedragscode en de Regeling.

3. Financiële consequenties

4. Formulering te nemen besluit

Het Presidium neemt kennis van het jaarverslag 2021-2022 van het College van onderzoek integriteit en geleidt het jaarverslag ter informatie door aan de Tweede Kamer.

5. Status besluit

C

From Voorzitter Tweede Kamer </o=STATENGERAAL [REDACTED]>

Subject **Fwd: achtergrond informatie onderzoek tbv Presidium 20 april 2022**

To secretariaat.voorzitter <[REDACTED]>@tweedekamer.nl>

Date April 20, 2022 at 8:47:02 AM CEST

[REDACTED],
Wil je deze printen voor Vz en klaarleggen voor als ze zo binnenkomt?

Begin doorgestuurd bericht:

Van: [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Datum: 19 april 2022 om 21:35:34 CEST

Aan: Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Kopie: [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]
<[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: achtergrond informatie onderzoek tbv Presidium 20 april 2022

ī» ĩ

Beste Vera,

N.a.v. het contact met [REDACTED] inzake het informeren van het Presidium over het onderzoek sociale veiligheid, stuur ik je hierbij een overzicht met gegevens over de onderzoekspartij.

Zoals besproken gaat de brede communicatie over de inhoud van het onderzoek gezamenlijk voorbereid worden met de Tweede kamer en de Universiteit Utrecht en is niet voor eind mei beoogd.

De achtergrond in deze communicatie-planning ligt in het feit dat eind mei de belangrijkste vragen over privacy en aanpak beantwoord kunnen worden (na opstellen voorlopig onderzoeksprotocol en vragenlijst).

Ik hoop je hiermee voldoende geïnformeerd te hebben,

Met vriendelijke groeten,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer [REDACTED], Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 [REDACTED] | M 06- [REDACTED] E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>
Subject **FW: Dossier presidiumvergadering 21 april 2021**
To Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date April 15, 2021 at 3:49:53 PM CEST

Van: Presidium

Verzonden: donderdag 15 april 2021 15:49:49 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlin, Bern, Rome, Stockholm, Vienna

Aan: Bergkamp, V.; Bosma, M. (Martin); Lee, T. van der; Tellegen, O.; Kuik, A.; Haga, W. van; Meenen, P. van; Wassenberg, F.; Nijboer, H.; Nispen, M. van

CC: [REDACTED].

Onderwerp: Dossier presidiumvergadering 21 april 2021

Geachte leden van het Presidium,

Hierbij ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van woensdag 21 april 2021.

De vergadering vindt plaats in de Grenadierszaal.

De Grenadierszaal bevindt zich in gebouw B - op de tweede etage - aan het einde van de gang bij de SGP-fractie.

De onderwerpen op de agenda van het Presidiumdossier zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt.

De stukken worden ook op papier uitgereikt of naar uw huisadres gestuurd.

Wilt u alle stukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp :

Aanwijzing/berisping door Kamer op basis van Regeling toezicht en handhaving Gedragscode

Opgesteld door :

Voorzitter

---

1. Aard van de bespreking

Ter informatie/ter bespreking

2. Beknopte samenvatting

Aanleiding

Het College van onderzoek integriteit heeft op 22 februari 2022 een rapportage aan de Kamer aangeboden over een klacht die was ingediend tegen het lid Baudet in verband met het niet registreren van nevenfuncties in het nevenactiviteitenregister van de Tweede Kamer.

Op 15 maart 2022 heeft de Tweede Kamer op grond van artikel 13 van de Regeling Toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingestemd met de aanbevelingen van het College onderzoek integriteit en heeft het lid Baudet een aanwijzing gegeven om de nevenfunctie 'bestuurslid Forum voor Democratie bv' en de nevenfunctie 'directeur THPB Media bv' te laten registreren in het nevenactiviteitenregister van de Tweede Kamer.

Ook heeft de Tweede Kamer het lid Baudet een berisping gegeven vanwege het niet registreren van de nevenfuncties (zie bijlage).

Niet naleven aanwijzing

Tot op heden heeft de heer Baudet geen gevolg gegeven aan de aanwijzing die de Tweede Kamer heeft opgelegd en zijn de nevenfuncties niet geregistreerd in het daarvoor bestemde register. In de Regeling zijn geen nadere bepalingen opgenomen waarin iets staat over het niet naleven van een aanwijzing.

Een vervolgstap kan zijn dat iemand een klacht indient bij het College over het feit dat de aanwijzing niet wordt nagekomen. Artikel 6 van de Regeling geeft aan dat 'een ieder' een klacht kan indienen bij het College. Het is aan het onafhankelijke College hoe deze klacht wordt beoordeeld. In hoeverre een aanwijzing is opgevolgd door het betreffende Kamerlid zal in algemene zin immers niet altijd eenvoudig vast te stellen zijn en vergt mogelijk (hernieuwd) onderzoek.

Rol voor Presidium of Voorzitter

In de Regeling is geen bijzondere bevoegdheid opgenomen voor het Presidium of de Voorzitter. Zo is bijvoorbeeld bewust geen eigen beoordelingsruimte aan het Presidium gegeven wanneer het College aanbeveelt een sanctie op te leggen; het oordeel daarover is uitsluitend aan de Kamer. Bij het opstellen van de Regeling is men er vanuit gegaan burgers een mogelijkheid te geven een klacht in te dienen.

In algemene zin is deze regeling dan ook niet direct gemaakt om als Kamerleden onderling klachten tegen elkaar in te dienen (maar het is in de tekst niet letterlijk uitgesloten). Kamerleden spreken elkaar doorgaans aan in het debat. In een debat kunnen Kamerleden een ander Kamerlid aanspreken op het feit dat hij/zij een opgelegde sanctie niet nakomt.

De Voorzitter van de Kamer is voorzitter van alle 150 Kamerleden en zal in die hoedanigheid moeten voorkomen in een positie te komen die als partijdig kan worden gezien ten aanzien van een collega-Kamerlid. De Regeling geeft de Voorzitter geen inhoudelijke controlerende rol om toe te zien of

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

aanwijzingen zijn opgevolgd. In de onderhavige casus is het niet moeilijk om tot deze vaststelling te komen, maar in een volgende casus kan dat anders zijn.

De rol van het Presidium in de Regeling is toegespitst op het doorzenden van aanbevelingen voor sancties aan de Kamer, het zo nodig instellen van een tijdelijk college voor beroep, en het doen van (algemene) aanbevelingen voor verbetering van de Gedragscode en het toezicht daarop. Het Presidium heeft geen rol bij het indienen van klachten of bij de inhoudelijke beoordeling daarvan.

Evaluatie

Het College onderzoek integriteit is één jaar bezig en heeft in dit jaar twee rapportages aan de Kamer gestuurd. Eén rapportage leidde tot een ongegrond verklaring van de klacht en in de tweede rapportage kwam het College met de aanbeveling sancties op te leggen. Dit betekent dat er ervaring is opgedaan met één casus.

Het College heeft onlangs in het eerste jaarverslag aangegeven dat het later dit jaar zal komen met een set aanbevelingen voor verbetering van de Gedragscode en de Regeling. Ook de Voorzitter heet aangegeven de Gedragscode en de Regeling te willen evalueren.

Conclusie

Het is zorgelijk dat een lid geen opvolging geeft aan hetgeen bepaald is in regelingen die door de Tweede Kamer zijn vastgesteld. Bij het opstellen van de Regeling lijkt deze situatie niet nadrukkelijk voorzien – ook bij de behandeling is er geen specifieke aandacht aan besteed.

Aangezien de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode op dit punt geen andere voorzieningen biedt kan de Voorzitter nogmaals aandacht vragen voor het feit dat de aanwijzing die de Kamer heeft gegeven niet is opgevolgd.

Ook kan elk Kamerlid in het publieke debat het college Kamerlid aanspreken op het al dan niet opvolgen van de opgelegde aanwijzing. In de evaluatie van de Gedragscode en de Regeling zal hier nader op worden ingegaan.

3. Formulering te nemen besluit

Het Presidium besluit het (niet)-nakomen van opgelegde sancties nadrukkelijk mee te nemen bij de komende evaluatie van de Regeling.

4. Status besluit ¹

C

1

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

5. Beknopte samenvatting

6. Financiële consequenties

7. Formulering te nemen besluit

8. Status besluit

4720

From [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **Presidiumnotitie College**
To Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date April 19, 2022 at 4:34:13 PM CEST

Dag Vera,

Hierbij een Presidiumnotitie over het niet-opvolgen van een sanctie door een Kamerlid.
Als je akkoord bent met deze notitie, wil je deze dan uitdelen morgen of moet de notitie nog toegestuurd worden?

Groet

[REDACTED]

From Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]

Subject **Fwd: leerpunten uit stukken Brits Lagerhuis en PACE brief (mail 4 jan)**

To secretariaat.voorzitter <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date January 6, 2022 at 9:18:43 PM CET

Kunnen jullie een afspraak maken?
Dank!

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Begin doorgestuurd bericht:

Van: Voorzitter Tweede Kamer <voorzitter@tweedekamer.nl>

Datum: 6 januari 2022 om 21:18:09 CET

Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Kopie: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Antw: leerpunten uit stukken Brits Lagerhuis en PACE brief (mail 4 jan)

ī»¿ Beste [REDACTED]

Dank! Interessant! Ik deel jullie conclusie om dit (ongewenste gedragingen, mits zo concreet mogelijk) op te nemen in de Gedragscode.

Uiteindelijk gaat de TK er over, maar ik denk dat er wel draagvlak voor is. Hier valt echt nog wat te winnen.

Ik zal een afspraak met jullie maken om het vervolg te bespreken met onze [REDACTED].

Wellicht kun jij samen met [REDACTED] alvast nadenken over deze vragen:

- AĀĀn regeling maken of twee (integriteit en ongewenste omgangsvormen)?
- zou het College onderzoek Integriteit dit kunnen of niet (andere expertise/welke)? En wie zou dan de behandeling kunnen doen van de klacht?

Dank!

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 6 jan. 2022 om 20:07 heeft [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ī»¿
Beste Vera,

Nav de stukken die met ons gedeeld zijn inzake de Gedragscode van het Lagerhuis in het Verenigd Koninkrijk (met betrekking tot 'Bullying and sexual harassment') en de PACE stukken die je op 4 januari doorzond hebben [REDACTED] en ik een korte vergelijking opgesteld.

Kort samengevat is het belangrijkste leerpunt om in de Gedragscode voor Kamerleden **ook** expliciete vermelding te gaan maken van ongewenst gedrag op de diverse vlakken en daarmee veel explicieter stelling te gaan nemen op dit onderwerp.

Met vriendelijke groeten,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

[REDACTED] Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 [REDACTED] | M 06 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]

Subject **Re: concept-geleidende brief Raming 2023**

To [REDACTED] tweedekamer.nl>

Date March 12, 2022 at 4:54:12 PM CET

Bij twijfel over eerste punt: check nog even bij [REDACTED] Belangrijk en gevoelig natuurlijk. Maar ook een kans.

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 12 mrt. 2022 om 16:53 heeft Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

¡»¿ Beste [REDACTED],

Dank! Mooi!

Twee opmerkingen nog.

Blz 3, omgangsvormen. Is het nog handig om aan te geven: Er is breed commitment om tijdens de vergaderingen, conform de notitie van de Voorzitter, te normeren.
Ipv van wat er nu staat?

Blz 3

Is de opdracht al gegund of zal deze in voorjaar 2022 worden gegund, omdat door de uitbreiding van de opdracht mÃ©Ã©r tijd nodig is?

Dank!

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 10 mrt. 2022 om 14:36 heeft [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

¡»¿
Ha Vera,

Hierbij de concept-geleidende brief waarin je opmerkingen (zie hieronder in de mail) zijn verwerkt.
Geel gearceerd de aanvullingen/wijzigingen.
De brief zit ik ook in concept-Presidiumdossier. Daar staat de Raming nl nog een keer (nu definitief) op de agenda.

Groet

[REDACTED]

Van: [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Verzonden: dinsdag 8 maart 2022 16:27
Aan: [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: FW: concept-geleidende brief Raming 2023

Ha [REDACTED],

*Bijgaand de laatste versie van de brief. Ik heb wijzigingen in geel gemarkeerd in het bestand.
Het stuk over diversiteit heb ik nog even niet aangepast (zie gele markering hieronder in de mail) aangezien jij daar nog een document bekijkt en omdat je ook de zin van [REDACTED] hebt gehad.*

Altijd bereid om nog even te bellen en door te spreken.

Beste [REDACTED],

Dank. Mooi stuk. Nog wel een paar opmerkingen en vragen.

Waar gaan we in op hoe we de moties hebben uitgevoerd?
Dit is opgenomen in een apart overzicht (zie het concept-Presidiumdossier).

4.1.1

Opmerkingen:

4.1.1

Blz 3

Omgangsvormen: graag opnemen dat ik een uitgebreide notitie heb geschreven. En inderdaad belangrijk uitkomst van debat vermelden.

Verwerkt.

Integriteit en sociale veiligheid. Na de eerste alinea zou ik zeggen dat we de gedragscode gaan evalueren? En het College? Woordje ágoedâ zou ik weglaten. Alternatief?

Verwerkt.

2e alinea: Tweed Kamer staat er

Verwerkt.

Uit dat stuk moet duidelijk blijken dat we het onderzoek gaan verbreden. Dat is nu niet het geval. Hierbij aangepaste tekst:

Tijdens de vorige Raming van de Tweede Kamer is er aangekondigd dat er een onafhankelijk onderzoek zou worden gehouden onder het Kamerpersoneel. De Voorzitter heeft in 2022 besloten dat dit onderzoek wordt verbreed naar alle Kamerbewoners. En dan de restâ}.

Verwerkt.

En ik zou zeggen wat we afgedaan hebben: inkooptraject, etc. Er moet een uitleg zijn waarom dit zo lang heeft geduurd.

Verwerkt.

Inclusie en diversiteit

Ik vind wat we doen mbt diversiteit wat mager. Is er niets mÃ©Ã©r te melden? Er ligt ook een motie v Denk.

Er is bij de Raming 2022 geen motie over ingediend, maar je hebt n.a.v. inbreng Denk gezegd dat je meer aandacht zult besteden bij Raming 2023 aan diversiteit en inclusie.

Daarom staat er nu een alinea over in de geleidende brief. In de vorige brief was dit op deze manier opgenomen.

Cijfers kunnen niet gegeven worden, want er is geen registratie op etniciteit.

4.1.1

Dank!

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018

Op 3 mrt. 2022 om 13:07 heeft [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

Ī» ĺ
Ha Vera,

Hierbij de laatste versie van de concept-geleidende brief bij de Raming 2023.
Tijdens de Presidiumvergadering van 23 maart a.s. staat deze brief (samen met de overige Ramingsstukken) op de agenda van de Tweede Kamer. Daarna worden de stukken naar de Kamer gestuurd.

Als je nog dingen anders wilt kunnen we dit de komende week nog verwerken.

Groet,
[REDACTED]

4772

From [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

To secretariaat.voorzitter <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date June 14, 2021 at 11:43:57 AM CEST

[REDACTED] e groet,

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +31 6 11881998 | E [REDACTED] | I www.tweedekamer.nl

From Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]
Subject **Re: gedragscode ongewenste omgangsvormen**
To [REDACTED] tweedekamer.nl>
Date February 10, 2022 at 9:13:39 AM CET

Mooi. Is erg actueel;).

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 8 feb. 2022 om 16:05 heeft [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ī» ĩ

Ter aanvulling: ze werkt ook aan een concept â regeling.

Van: [REDACTED]
Verzonden: dinsdag 8 februari 2022 16:03
Aan: Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>
CC: [REDACTED] tweedekamer.nl>; secretariaat.voorzitter <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: gedragscode ongewenste omgangsvormen

Ha Vera,

Ik heb even contact gehad met [REDACTED] over de verbreding van de Gedragscode naar ongewenste omgangsvormen en hoe dit dan te beleggen (College of anderszins).
Zij werkt â tussen de bedrijven door â aan een discussienota voor het Presidium. Ze is op het moment ook druk met de Wet open overheid.

Groet,
[REDACTED]

From ██████████ @tweedekamer.nl>
 Subject **RE: Gesprek kamervoorzitter aangaande seksueel geweld in Tweede Kamer - een oplossing**
 To Voorzitter Tweede Kamer ██████████ @tweedekamer.nl>
 Date May 2, 2022 at 10:06:29 AM CEST

Ha ██████████
 Ik zal namens de TK antwoorden: we hebben in breed gezelschap het gebruik van de app besproken en besloten er geen gebruik van te maken.

Van: Voorzitter Tweede Kamer <voorzitter@tweedekamer.nl>
Verzonden: donderdag 28 april 2022 14:56
Aan: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: FW: Gesprek kamervoorzitter aangaande seksueel geweld in Tweede Kamer - een oplossing

Ha ██████████

Moet de Voorzitter hier nog iets mee?

Groet,
 ██████████

Van: Airco Caravan <mail@aircocaravan.com>
Verzonden: woensdag 20 april 2022 10:09
Aan: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>; secretariaat.voorzitter <██████████@tweedekamer.nl>
CC: ██████████ <██████████@clara-wichmann.nl>; ██████████ <██████████@report-app.com>; ██████████ <██████████@report-app.com>
Onderwerp: Gesprek kamervoorzitter aangaande seksueel geweld in Tweede Kamer - een oplossing

Beste Vera, beste ██████████,

een paar maanden gaf je aan dat een goed platform om seksueel wangedrag te voorkomen, ReportApp, niet de interesse van de Tweede Kamer heeft.

Toch wil ik nogmaals dit platform onder je aandacht brengen.

Omdat inmiddels er weer een aantal gevallen van seksueel wangedrag in de Tweede Kamer en politieke partijen zijn komen bovendrijven. We weten dat dit slechts het topje van de ijsberg is. Slachtoffers zijn nog steeds kansloos.

We weten dat het mantra: "Laat de rechter daar eerst maar eens een uitspraak over doen, voordat we iemand als schuldige aanwijzen" lariekoek is. Want cases komen zelden voor de rechter. Daders kunnen gewoon hun gang gaan. Ook loopt Dion Graus nog steeds vrij rond in nota bene de Tweede Kamer.

Van mijn belastingcenten; walgelijk.

Daarom wil ik nogmaals Report App onder de aandacht brengen.

Het is niet zomaar een app. Het is een bewezen platform.

Tweede Kamer krijgt nu een gratis pilot van 12 maanden aangeboden.

Maak hier gebruik van, het is belangrijk.

Andere instituten die onlangs gekozen hebben voor ReportApp om seksueel wangedrag aan te pakken en te voorkomen, omdat er steeds meer bedrijven zijn die beseffen hoe noodzakelijk het is:

â€¢ Politie Gelderland Midden

â€¢ PSV

â€¢ Ajax

â€¢ Verbond van Verzekeraars

â€¢ Amp Amsterdam

â€¢ BVCM internationaal incassobureau

â€¢ Hotels

â€¢ Banken

â€¢ AirPort

Het kan niet wachten.

Alvast bedankt,

Hartelijke groet

Airco

*****

Airco Caravan

+316 ██████████

FB: Airco Caravan / ██████████

IG: @airco_caravan

www.nastywomenamsterdam.org

www.aircocaravan.com
www.mlk50.nl

â€¢ Monument for Martin Luther King, Het Kunstgemaal, ongoing
 â€¢ "REVIVE", Nasty Women London, Open House Hackney Wick
 â€¢ Standaardman, PLAY room, Zaandam April 1 - 24

*****

schreef op 2022-02-02 13:51:

Beste AircoCaravan,
 Dank voor uw e-mail.

Het staat buiten discussie dat de noodzaak voor een veilige omgeving van groot belang is. Daarom is in de afgelopen week wederom aandacht gevraagd voor omgangsvormen, de opvang/infrastructuur en het geactualiseerde beleid rondom sociale veiligheid door de Voorzitter en [REDACTED] bij de Kamerbewoners. Dit belangrijke onderwerp heeft zeker de aandacht en we blijven investeren in het voorkomen van ongewenst gedrag, in communicatie, in trainingen e.d..
 Ik hoop dat ik u hiermee voldoende heb geïnformeerd.

Met vriendelijke groeten,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer [REDACTED], Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
 T +(31)70-318 [REDACTED] | M 06-[REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: Airco Caravan [REDACTED]@aircocaravan.com>

Verzonden: dinsdag 25 januari 2022 18:31

Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; secretariaat.voorzitter <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; Bergkamp, V. <v.bergkamp@tweedekamer.nl>

CC: [REDACTED] <[REDACTED]@clara-wichmann.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@report-app.com>

Onderwerp: Re: Gesprek kamervoorzitter aangaande seksueel geweld in Tweede Kamer - een oplossing

Beste Vera, beste [REDACTED],

Door het drama bij The Voice staat het probleem van seksueel wangedrag weer op de agenda.

Een halfjaar geleden ontvingen jullie een brandbrief van een grote hoeveelheid organisaties die opkomen voor vrouwenrechten, ivm de kwestie Dion Graus. Dat deze man ongestraft in de Tweede Kamer rondloopt is onacceptabel. Wat Graus heeft gedaan is een stuk ernstiger dan wat er bij The Voice is gebeurd. En toch blijft het stil.

We hebben met Report App geprobeerd een platform aan te bieden dat werkelijk helpt met voorkomen van seksueel wangedrag (en discriminatie en racisme) en waar slachtoffers anoniem kunnen melden en hulp kunnen krijgen van onafhankelijke vertrouwenspersonen. Jullie hebben ervoor gekozen om er niet mee verder te gaan en dat is jammer.

Maar de onderbouwing van deze beslissing was zeer onbevredigend.

Jullie sturen op 'meldingsbereidheid'.

John de Mol heeft duidelijk laten zien waarom dat niet werkt.

We weten uit onderzoek dat 41% van de vrouwen de vertrouwenspersoon (John's loketjes) niet weet te vinden. Daarbij scoort de overheid met 34% als hoogste op ongewenst gedrag.

Nog even in herinnering brengend de e-mail van [REDACTED] van 17 november 2021:

"Het bestaan van vertrouwenspersonen bij meer dan 90% van de respondenten bekend, wat een flinke stijging is ten opzichte van 2018. Ook geeft een iets groter deel dan in 2018 aan van hen gebruik te zullen maken als daar aanleiding voor is. De klachtencommissie ongewenste omgangsvormen is ook in bekendheid gestegen. En ook hiervan zou drielijkelijk gebruik maken als er aanleiding voor is. Onze verwachting is dat de app op het gebied van de informatievoorziening niet wezenlijk meer gaat toevoegen dan de reeds aanwezige middelen en interventies (zoals rondgang van vertrouwenspersonen langs de werkoverleggen).

We hebben ook gezamenlijk een inschatting gemaakt in hoeverre medewerkers bereid zouden zijn om te melden via de app en daarmee de meldingsbereidheid te verhogen. Onze ervaring met onderzoeken of het aanreiken van informatie door medewerkers is dat er bij onderzoeken altijd veel vragen komen over de onafhankelijkheid van een onderzoeksbureau, de geheimhouding van de data, de herleidbaarheid van gegevens etc: ook al communiceren we daar uitvoerig over en nemen we de wettelijke verplichtingen (met verwerkingsovereenkomsten, contracten, informatiebeveiligingsnormen) vaak ruimer dan strikt van ons gevraagd, dan nog komen we veel argwaan tegen bij medewerkers. Doorsprekend over het vergroten van de meldingsbereidheid zijn we dan ook tot de conclusie gekomen dat we die op een andere manier willen benaderen dan via het aanbieden van een app."

De conclusies die jullie na jullie onderzoek hebben getrokken zijn niet correct, hoewel het prijzenswaardig is dat jullie wel bezig zijn geweest met de problematiek van seksueel wangedrag.

Ik wil jullie graag nogmaals wijzen op de noodzaak om actie te ondernemen op de wantoestanden in de Tweede Kamer en politiek Den Haag. Graus is niet de enige die over de schreef is gegaan.

Het is fantastisch dat jullie in gesprek gaan met de mediawereld over hoe een veilige omgeving kan worden gecreëerd voor jonge en kwetsbare vrouwen (en mannen).

Maar onderneem ook actie binnen je eigen gelederen.

Het kan toch niet zo zijn dat Graus, oplichter, mensenhandelaar, verkrachter gewoon in de Tweede Kamer zit en dat iedereen de andere kant op kijkt. Ik word daar misselijk van.

Alsjeblieft.

Doe iets.

#MeToo was in 2017!

Hoe lang moet het nog duren?

Hartelijke groeten & veel succes.

Onward and upward!

Airco

PS Report App is anoniem en veilig. Zij houden elk jaar een hackaton om hun app te laten hacken - wat niet lukt. Veiligheid staat bij hen bovenaan. De data in deze app is een stuk veiliger dan de meeste systemen. Slachtoffers zijn gebaat bij anonimiteit om redenen die duidelijk zijn. Interne vertrouwenspersonen rennen naar de baas of de dader, het roddelcircuit en victim blaming doet de rest.

*****

Airco Caravan

+316 [REDACTED]

FB: Airco Caravan / [REDACTED]

IG: @airco_caravan

www.nastywomenamsterdam.org

www.aircocaravan.com

www.popinnart.nl
theguildnft.com
www.mlk50.nl

â€¢ Monument for Martin Luther King, Het Kunstgemaal, ongoing
 â€¢ CAFAXNEAL NFT Exhibition, The Guild, Beijing, November - January
 â€¢ Thinking Inside The Box, Unify.gallery, November - February
 â€¢ Let's Get Political, Studio Seine, Rotterdam, November 27 - February 2022
 â€¢ Salon 2021, Arti, Amsterdam, December 11- February 6, 2022

Op 17 okt. 2021, om 15:06 heeft Airco Caravan [REDACTED] het volgende geschreven:

Beste Vera, beste [REDACTED],

Alles goed?

Drie weken geleden heeft Report App een presentatie gegeven aan jullie, als tool om seksuele intimidatie een halt toe te roepen en vrouwen een veilige werkomgeving te bieden in de Tweede Kamer, nav. onze brandbrief op 15 juni jl.

Ik hoorde van [REDACTED] dat vrijwel niemand van de groep aan wie gepresenteerd is, de app heeft gedownload of bekeken.

Dat is erg jammer, is er wellicht iets niet duidelijk geweest, of kan [REDACTED] eventueel meer informatie geven om een goede indruk te krijgen van het platform?

Het zou erg jammer zijn als het initiatief niet wordt opgevolgd.

Wetende dat 'seksuele intimidatie' een lastig onderwerp is dat te snel onderop de stapel van beste bedoelingen belandt, moeten we alert blijven en actie ondernemen.

Ik hoor graag van jullie!

Onward and upward,

Hartelijke groet,

Airco

Airco Caravan
 [REDACTED]
www.nastywomenamsterdam.org

â€¢ Monument for Martin Luther King, Het Kunstgemaal, ongoing

â€¢ 50-50 Vrouwe Justitia, PLAYroom, Zaandam, October 1-24

â€¢ Studio Seine, Let's get political, group show, Rotterdam, Opening November 27

Op 30 aug. 2021, om 22:20 heeft Airco Caravan [REDACTED] het volgende geschreven:

Beste Vera, beste [REDACTED],

Fijn reces gehad, en nu weer voor de volle 200% aan de slag? Hopelijk alles goed!

In het kader van de bescherming van met name vrouwen in de Tweede Kamer en de fracties wil ik jullie attenderen op dit interview op radio 1.

Het is goed om het 2x te beluisteren:

<https://www.nporadio1.nl/nieuws/politiek/42f84f7d-d1de-44a1-bb14-be953c13f57c/aanpak-wangedrag-in-tweede-kamer-niet-op-orde>

Aandachtspunten:

- De Tweede Kamer en ook Nederland lopen nogal achter als het gaat om gedragsregels (en het handhaven daarvan)

- Vertrouwenspersonen moeten gecertificeerd zijn, onafhankelijk, en moeten meer doen dan een luisterend oor bieden!

- Al het wangedrag gebeurt nog steeds in het grootste geniep. Geen vrouw is veilig, slachtoffers kunnen geen kant op.

Mijn advies: wacht nu niet nog langer, ga doelgericht aan de slag en los het probleem op ipv yet another commissie of onderzoek (al moet dat ook gebeuren; doe en-en).

De praktische oplossing ligt binnen handbereik: ga praten met Report App.

Ik schaam me een beetje (en dat is een understatement) dat seksisme, vrouwenhaat en wangedrag nog steeds zo geaccepteerd is en niet wordt aangepakt.

Het moet ook echt een taak van de Tweede Kamer worden om een hele duidelijke streep te trekken en ook actie te ondernemen. Onze volksvertegenwoordiging moet het goede voorbeeld geven!

Ik wil graag contacten leggen of helpen als jullie dat wensen. Er moet snel een vervolg komen op de goede plannen en intenties die er zijn.

Ik hoop spoedig van jullie te horen,

Hartelijke groet

Airco

Op 3 aug. 2021, om 13:08 heeft Airco Caravan [REDACTED] > het volgende geschreven:

Beste [REDACTED],

Superbedankt voor je reactie!

Ik wil nogmaals benadrukken dat de Report App vooral een heel goede tool is om alle initiatieven waar jullie mee bezig zijn, op een toegankelijke manier te ontsluiten naar de slachtoffers van seksuele intimidatie (en andere onveilige situaties).

Zie het als een praktische en nuttige schakel die kan helpen met de infrastructuur, zoals je al noemt.

Daar wringt vaak de schoen. Onderzoeken, trainingen, commissies oprichten is heel belangrijk en noodzakelijk.

Maar je hebt ook tools nodig in het hier en nu die de slachtoffers steun geven. Daar kan Report App bij helpen.

Dus twijfel vooral niet. Ik spreek nu even voor [REDACTED], maar zij zal jullie heel graag een presentatie komen geven, dan krijgen jullie ook de informatie uit eerste hand.

Wellicht interessant om sowieso te doen, want op dit vlak kan je niet genoeg kennis hebben!

Heel veel succes met de ontwikkelingen,

ik blijf vechten voor de veiligheid van vrouwen en tegen de ongelijkheid en het seksisme dat helaas nog steeds diep verankerd zit in onze maatschappij.

Hartelijke groeten en een fijne dag!

Airco

Op 3 aug. 2021, om 12:48 heeft [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

Beste Airco Caravan,

Hartelijk dank voor de uitgebreide mail over de Report app en de gegevens van [REDACTED]. Ik heb uw mail doorgestuurd gekregen vanuit het secretariaat van de Voorzitter. Jammer genoeg heb

ik vanwege mijn vakantie het gesprek met u, de Clara Wichman stichting en anderen gemist. Maar goed om te lezen (en terug te horen van de collega's) dat het gesprek wederzijds is gewaardeerd en inzicht heeft gegeven in de verschillende hulpbronnen om sociale veiligheid te borgen en te vergroten.

We delen de doelstelling om beter zicht te krijgen op de sociale veiligheid in de Tweede Kamer en deze op allerlei manieren te vergroten: dat heeft absoluut de aandacht en prioriteit in onze organisatie. Op dit moment hebben we diverse initiatieven lopen op dit vlak en zijn er ook nog een aantal in het najaar gepland (denk aan een werkbelevingsonderzoek, diversiteitstrainingen, versterken infrastructuur vertrouwenspersonen/klachtencommissie/medewerkers/leidinggevenden en communicatie-inzet). Ik neem graag de informatie over de report app & trainingen mee in het overleg met de vertrouwenspersonen en intern overleg om af te wegen of deze interventie in het brede palet past wat we (willen) inzetten. Mochten we het gebruik van de app verder willen onderzoeken, nemen we zeker contact op met [REDACTED].

Nogmaals hartelijke dank voor de informatie en met vriendelijke groeten,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer G301, Lange Houtstraat 1, Den Haag

T +(31)70-3182200 | M 06-[REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: Airco Caravan [REDACTED]

Verzonden: donderdag 29 juli 2021 15:31

Aan: secretariaat.voorzitter <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; Bergkamp, V.

<v.bergkamp@tweedekamer.nl>

CC: [REDACTED] <[REDACTED]@clara-wichmann.nl>; [REDACTED]@report-app.com

Onderwerp: Re: Gesprek kamervoorzitter aangaande seksueel geweld in Tweede Kamer - een oplossing

Beste Vera, beste [REDACTED],

nogmaals dank voor het gesprek dat we met u hadden.

Het gaf inzicht en het vertrouwen dat er ook daadwerkelijk iets gedaan wordt aan het borgen van de sociale veiligheid van iedereen die in de regeringsgebouwen werkt, in de Tweede Kamer en het Presidium.

Nog steeds is het ongelofelijk urgent dat verkrachters als Dion Graus worden aangepakt en berecht. En dat andere seksuele predators die zich ook in uw partij bevinden - ook recent werden er meldingen gedaan (!) - worden gestopt. Het belangrijkste is dat slachtoffers in veiligheid worden gebracht. En liever nog, dat een onveilige situatie wordt gestopt voordat het over een grens gaat.

Ik stuurde u al informatie over de Report App.

Deze zou de perfecte ontsluiting kunnen vormen voor alle informatie en initiatieven die er zijn om medewerkers te beschermen. En dat zijn er nogal wat, zoals in uw brief stond vermeld.

Informatie is vaak moeilijk te vinden, en als je je onveilig voelt of erger, dan is het vaak ook lastig om dit met collega's te delen (schaamte, aanstellerig gevonden worden, zelf beschuldigd worden, roddel veroorzaken, victim blaming etc).

De Report App kan alle informatie en instrumenten samenbrengen, en het slachtoffer de kans geven dit anoniem tot zich te nemen, en hulp zoeken als dit gewenst is. Dat zou een hele goede stap zijn in de aanpak van deze complexe materie.

Zo kunnen alle onderwerpen eenvoudig worden ontsloten:

Beleid Ongewenste Omgangsvormen

- Beleid
- Adequate opvang
- Procedures
- Klachtenregeling
- Klachtencommissie ongewenste omgangsvormen

Vertrouwenspersonen (ook beschikbaar voor fracties)

- 5 interne ervaren vertrouwenspersonen
- 1 externe ervaren vertrouwenspersoon
- Helpen arbeidsbelasting beperken
- Gericht doorverwijzen
- vertrouwenspersonen zijn getraind in intervisie en zijn gecertificeerd

Risico-inventarisatie en evaluatie (RI&E)

- Arboret verplicht een veilig (psychosociaal) werkklimaat te creëren
- Aanpak veiligheidsaspecten
- Fracties moeten dit voor hun werknemers doen
- In 2020 RI&E opgesteld over fysieke arbeidsomstandigheden in Binnenhofpanden
- 2021: wetenschappelijk gevalideerd werkbelevingsonderzoek
- Kwantitatief, anoniem, ook over ongewenste omgangsvormen
- Fracties zijn aangemoedigd om ook dit onderzoek te doen
- Kwalitatief onderzoek dmv diepte-interviews naar ongewenste omgangsvormen

Adviseur integriteit en College van onderzoek integriteit

- Tweede Kamerleden kunnen adviseur integriteit inschakelen
- Klachten over schending van Gedragscode worden door College van onderzoek integriteit behandeld
- Kamerleden, fractiemedewerkers en ambtenaren kunnen bij het College een klacht indienen
- Mogelijke sancties: aanwijzing, berisping of schorsing van hoogstens een maand voor deelnemen aan vergaderingen
- Geschorste wordt niet onthouden van stemming
- College bepaalt sanctie, Kamer legt het op zonder beraadslaging

Juridische positie

- Kamerleden hebben een sterk onafhankelijke rol vanwege rechtstreekse verkiezing
- Grondwettelijk vastgelegd
- Kamerleden zijn niet afzetbaar
- Kamerleden zijn niet vervolgbaar voor wat ze in de Tweede Kamer hebben gezegd of schriftelijk hebben overlegd

- Maar grensoverschrijdend gedrag is ontoelaatbaar

- Kamervoorzitter waakt over Reglement van Orde

- Rechter kan oordelen over Kamerleden buiten de vergaderorde

- Seksuele delicten staan niet in Wetboek van Strafrecht als grond voor ontzegging passief kiesrecht

Training

- Beschikbare trainingen voor medewerkers en leidinggevenden over diversiteitsbeleid.

De Report App kan alle informatie van Tweede Kamer, Presidium en de fracties samenbrengen, in combinatie met algemene informatie over seksuele intimidatie, discriminatie en pestgedrag.

Ook kan het slachtoffer tips krijgen voor weerbaarheid, gegevens vinden over hulpverlening, intern en extern. Het mooie van Report App is dat het een klein en degelijk bedrijf is met een product dat specifiek gaat over deze problematiek. Bewezen werkzaam. Daar hoeft dus eerst weer een nieuw onderzoek aan worden gewijd, wat opnieuw extra vertraging op zou leveren en veel tijd en geld kost. Terwijl de nood hoog is.

Ik zou u graag willen uitnodigen om contact te leggen met [REDACTED], die alle ins en outs kent van seksueel wangedrag, hoe je het moet aanpakken A@n kan voorkomen. Want dat is uiteindelijk de beste oplossing.

Op naar een gezonde, veilige werkomgeving voor iedereen, zodat vrouwen en alle andere gemarginaliseerde groepen zonder angst kunnen excelleren in de fracties, de Tweede Kamer en het Presidium.

Ik blijf graag op de hoogte,

en ik wens je een heel fijn reces,

hartelijke groet

Airco Caravan

PS Lees ook nog even de vorige e-mail, hieronder, door.

Dank voor de aandacht.

GO GO GO!

Op 11 jul. 2021, om 15:36 heeft Airco Caravan [REDACTED] > het volgende geschreven:

Geachte voorzitter van de Tweede Kamer, beste Vera,

beste Claudia,

ik mail u als een van de ondertekenaars van de brandbrief over seksueel geweld en intimidatie, en de afspraak met u, as. dinsdag 13 juli om 14 uur met de vertegenwoordiging van de ondertekenaars.

Een oplossing

Er is weinig tijd en ruimte om uitgebreid over structurele oplossingen te praten, daarom wil ik u informeren over een bestaand, 100% onafhankelijk platform dat praktisch is en een oplossing biedt tegen seksuele intimidatie en geweld.

Ik zou hierover graag een tweede afspraak willen maken met u en de oprichter van het platform [REDACTED], en andere Tweede Kamerleden en fractiemedewerkers.

Handen uit de mouwen.

Seksuele intimidatie en geweld

Het grootste probleem is dat (jonge) vrouwen (en ook mannen) denken dat ze de enige zijn, en Als ze al naar voren willen komen, dat ze niet gelooft worden, dat ze de schuld krijgen van wat er is gebeurd (drank, kort rokje, afijn je kent het wel), en dat ze hun prille politieke carrière meteen vaarwel kunnen zeggen. Het is een taboe, er is schaamte. Als je praat krijg je meteen een stempel. Victim blaming wordt dat genoemd. Daarbij is de juiste info vaak niet te vinden en is een vertrouwenspersoon niet onafhankelijk.

Vrouwen worden zo helemaal kapot gemaakt.

Door hun meerdere, door de Dionnen Graus van deze wereld en vervolgens door collega's, social media, dienders en rechters.

Dit moet stoppen.

Je zou een systeem willen waar het slachtoffer vÃ³rdat het helemaal uit de hand loopt, **anoniem** informatie kan vinden over hoe te handelen, wat de opties zijn, en wat precies de regels en afspraken zijn in de Tweede Kamer en de politieke partijen. Waar een onafhankelijke vertrouwenspersoon te benaderen is en waar ook direct hulp geboden wordt bij melding, aangifte en juridische stappen. Maar wat ook helpt met weerbaarheid en preventie.

Dit platform bestaat:

Report App.

Bewezen effectief, omdat het is ontwikkeld is door een slachtoffer van seksuele intimidatie, die zelf alle jarenlange ellende heeft meegemaakt van collega's en vertrouwenspersonen tot aan rechtszaken aan toe (werkelijk elke stap in het proces was om woest van te worden; de vernedering, het seksisme op alle niveaus). [REDACTED] is in 2015 met dit platform begonnen opdat anderen niet hoeven mee te maken wat zij heeft doorstaan.

Het werkt.

Bedrijven in Nederland en op de Antillen*, gaan het derde jaar in met de Report App.

â€ Door de anonieme data is het mogelijk om te anticiperen/voorspellen op risicofactoren. Er wordt sneller hulp gezocht via de app, bij externe en interne support. Reden hiervoor is dat het informeel melden betreft (regie bij melder), het onafhankelijk is en technisch los staat van de server van de werkgever.

â€ Mensen snappen veel beter dat het gaat om hoe gedrag wordt ontvangen en ervaren. Door het kunnen bijhouden van een logboek worden slachtoffers en omstanders aangemoedigd om in actie te komen.

â€ Content is actueel en je kan anoniem uitzoeken wat het beleid is van de organisatie. Deze documenten en infographics zijn geÃ¼pload in de beveiligde omgeving voor de medewerker.

* o.a. Verbond van Verzekeraars, Aruba Bank, in gesprek met McDonalds, JenV, Rechtbank Leiden/Den Haag en Rotterdam

Meer is te lezen op <https://report-app.com>

Ik hoor graag spoedig van u!

hartelijke groet en tot dinsdag,

Airco Caravan

Kortom, onze vragen zullen zien op welke **structurele** acties er vanaf nu ondernomen gaan worden, we hopen dat onze brief u daarin ook heeft kunnen ondersteunen. Hiernaast maken wij ons grote zorgen over de vrouwen die op dit moment niet naar voren durven te komen. Wat wordt er nu gedaan om hun te ondersteunen en welke **individuele** acties worden daarvoor ondernomen.

PS

Airco Caravan is mijn kunstenaarsnaam, ik ben de founder van Nasty Women Amsterdam, een chapter van de internationale grassroots beweging van (vrouwelijke) kunstenaars die als anti-Trump protest startte in New York na zijn verkiezing in 2016: Nasty Women Art Exhibition. Dmv fundraiser exposities in vele steden en landen in de VS en Europa is er ruim een half miljoen dollar opgehaald voor Planned Parenthood en andere vrouwenrechtenorganisaties. In NL hebben we met Nasty Women Amsterdam middels 2 exposities, 400 kunstenaars uit 30 landen en 500 gedoneerde kunstwerken meer dan 35.000 opgehaald voor SheDecides,

Airco Caravan

+316 [REDACTED]

FB: Airco Caravan / [REDACTED]

IG: @aircocaravan

www.nastywomenamsterdam.orgwww.aircocaravan.com
*****

Geachte mevrouw [REDACTED],
Hartelijk dank voor uw e-mail.
In reactie op de lijst van afgevaardigden die u heeft gestuurd, moet ik helaas mededelen dat het aantal personen te groot is om te komen tot een effectief gesprek. Daarnaast is het op dit moment vanwege de coronaregels niet toegestaan dergelijke groepen te ontvangen in het Kamergebouw. Ik wil u daarom vragen om vier personen af te vaardigen voor het gesprek en verneem graag van u welke personen dit zijn.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Secretariaat Voorzitter en Presidium
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 [REDACTED] |

www.tweedekamer.nl

Subject: Uitnodiging Kamervoorzitter
aangaande seksueel geweld in Tweede Kamer

Geachte mevrouw [REDACTED],

Hierbij stuur ik u de lijst van afgevaardigden die graag bij onze Kamervoorzitter op bezoek komen.

[REDACTED] (FNV)

[REDACTED] ([REDACTED])

[REDACTED] (Atria)

[REDACTED] (Vrouwen van Nu)

[REDACTED] (WOMEN Inc)

[REDACTED]
(WO=MEN)

[REDACTED] (Rutgers)

[REDACTED] (Emancipator â @J[REDACTED], kan je deze mail forwarden naar [REDACTED])

[REDACTED] (VVR-Clara Wichmann)

Lid Bestuur (Nederlandse

Vrouwenraad)

Afgevaardigde (Bovengrondse)

Airco Caravan (founder Nasty Women Amsterdam)

[REDACTED] (of andere afgevaardigde van S.P.E. A. K â moslimvrouwxn collectief)

[REDACTED] (Bureau Clara Wichmann)

We hebben uiteraard al in onze brief aangegeven welke mogelijkheden er zijn. Hiernaast heeft de rechter in de SGP uitspraak aangegeven dat de Staat op grond van Artikel 7 VN Vrouwenverdrag zelfs kan vergen van een partij om het beginselprogramma aan te passen. In dat licht is het wat lastig in te zien dat een rol voor de Staat aangaande het tegengaan van seksueel geweld binnen de fracties niet mogelijk is. We hopen in die zin dat we â voorbij aan die discussie â samen kunnen denken over oplossingen. Hierbij gaan we ervan uit dat de fracties door u worden aangehaakt op ons gesprek (vooraf of achteraf)

Kortom, onze vragen zullen zien op welke structurele acties er vanaf nu ondernomen gaan worden, we hopen dat onze brief u daarin ook heeft kunnen

From [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **RE: Reactie**
To Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date April 12, 2022 at 3:48:29 PM CEST

Ha Vera,

Aanbiedingsbrieven kunnen allerlei vormen hebben. Vaak is het een (kort) begeleidend schrijven bij een notitie of een rapport ('Hierbij doe ik u toekomen ....etc.'). Op aanbiedingsbrieven zal het Presidium uiteraard reageren als daar aanleiding voor is (bijv. als er een vraag wordt gesteld).

In het geval van de aanbiedingsbrief bij de rapportage over de nevenfuncties van Baudet wordt uitgelegd waarom de klacht gegrond is verklaard. [REDACTED]

[REDACTED]

Er is niet geantwoord op deze brief (er is geen vraag gesteld maar het is nogmaals wijzen op het standpunt van het College; een herhaling van zetten dus), het Presidium wacht op de set wijzigingsvoorstellen van het College zodat deze betrokken kunnen worden bij de evaluatie van de regeling. (Deze aanbevelingen had het Presidium verwacht te lezen in het jaarverslag, wat de geëigende route is).

Communicatie:

- [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

-De woordvoerder van de Kamer heeft contact opgenomen met de voorzitter van het College om mee te delen wanneer de Kamer zou stemmen over de voorgestelde sancties en er is aangegeven dat de persvragen naar haar zouden worden doorgeleid.

[REDACTED]

Groet,

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: Voorzitter Tweede Kamer
Verzonden: maandag 11 april 2022 17:56
Aan: [REDACTED].
CC: [REDACTED].
Onderwerp: Re: Reactie

Hé [REDACTED],

We hadden het er vandaag over. Twee vragen nog.

- Dus we hoeven nooit standaard op hun aanbiedingsbrief te reageren?
- Wat heeft communicatie gezegd tegen de voorzitter?

Hrtgr,

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

> Op 11 apr. 2022 om 10:23 heeft [REDACTED] het volgende geschreven:

>
> Ha Vera,
>
> Ik weet niet zeker of ik goed begrijp wat je bedoel.
> Het rapport is aangeboden aan het Presidium en het Presidium moet dit volgens de Regeling doorgeleiden naar de Kamer.
> Het College kent deze procedure.
>
> Het College was op de hoogte van de datum waarop dit stuk is besproken in het Presidium en het feit dat het op de stemmingslijst van de Kamer zou komen. Afdeling communicatie heeft contact gehad met de voorzitter van het College.
>
> Groet
> ██████████
>
> -----Oorspronkelijk bericht-----
> Van: Voorzitter Tweede Kamer
> Verzonden: maandag 11 april 2022 09:26
> Aan: ██████████.
> CC: ██████████.
> Onderwerp: Reactie
>
> Hé ██████████,
>
> Heeft het College Integriteit een reactie van ons gehad op de aanbiedingsbrief bij het rapport over Baudet?
>
> Hrtgr,
>
> Vera Bergkamp
> Voorzitter Tweede Kamer
> Postbus 20018
> 2500 EA Den Haag

From Voorzitter Tweede Kamer </o=STATENGERAA [REDACTED]>

Subject **Re: Reactie**

To [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date April 11, 2022 at 5:55:55 PM CEST

Hé [REDACTED],

We hadden het er vandaag over. Twee vragen nog.

- Dus we hoeven nooit standaard op hun aanbiedingsbrief te reageren?
- Wat heeft communicatie gezegd tegen de voorzitter?

Hrtgr,

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

> Op 11 apr. 2022 om 10:23 heeft [REDACTED] het volgende geschreven:

>

> Ha Vera,

>

> Ik weet niet zeker of ik goed begrijp wat je bedoel.

> Het rapport is aangeboden aan het Presidium en het Presidium moet dit volgens de Regeling doorgeleiden naar de Kamer.

> Het College kent deze procedure.

>

> Het College was op de hoogte van de datum waarop dit stuk is besproken in het Presidium en het feit dat het op de stemmingslijst van de Kamer zou komen. Afdeling communicatie heeft contact gehad met de voorzitter van het College.

>

> Groet

> [REDACTED]

>

> -----Oorspronkelijk bericht-----

> Van: Voorzitter Tweede Kamer

> Verzonden: maandag 11 april 2022 09:26

> Aan: [REDACTED]

> CC: [REDACTED]

> Onderwerp: Reactie

>

> Hé [REDACTED],

>

> Heeft het College Integriteit een reactie van ons gehad op de aanbiedingsbrief bij het rapport over Baudet?

>

> Hrtgr,

>

> Vera Bergkamp

> Voorzitter Tweede Kamer

> Postbus 20018

> 2500 EA Den Haag

From Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]
Subject **Re: integriteit parlement**
To [REDACTED] tweedekamer.nl>
Date February 13, 2022 at 12:30:26 PM CET

Hai [REDACTED]

Prima! Dank!

Hrtgr,

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 13 feb. 2022 om 12:01 heeft [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

Ī»¿ Dag Vera,

Dit artikel lijkt me nuttig voor [REDACTED]. Zal ik het naar haar sturen?

Groet

[REDACTED]

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 13 feb. 2022 om 11:43 heeft Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

Ī»¿ Be [REDACTED],

Kun je hier naar kijken? Nog leerzame punten voor ons?

Hrtgr,

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Begin doorgestuurd bericht:

Van: "Bovend'Eert, P.P.T. (Paul)" [REDACTED] ru.nl>
Datum: 10 februari 2022 om 12:25:19 CET
Aan: Voorzitter Tweede Kamer <voorzitter@tweedekamer.nl>
Onderwerp: integriteit parlement

Ī»¿
Beste Vera,
Binnenkort verschijnt in het Nederlands Juristenblad een artikel van mij over 'Integriteit in het parlement', waarin wordt ingegaan op de gedragscodes in beide kamers en de handhaving ervan. Ook worden enkele aanbevelingen gedaan om het integriteitsbeleid verder vorm te geven.
Ik ben zo vrij je bijgaand een pdf van het artikel toe te sturen.
Hartelijke groet,
Paul

Prof. mr. P.P.T. Bovend' Eert (Paul)
Hoogleraar Staatsrecht/professor of Constitutional Law

Adres/Address
Faculteit der Rechtsgeleerdheid/Faculty of Law
Radboud Universiteit/Radboud University
Montessorilaan 10, 6525 HR /P.O.Box 9049, 6500 KK Nijmegen
Kamer/Room [REDACTED]
The Netherlands
Tel. +31 (0)24 36 1 [REDACTED] / 1 [REDACTED] / 1 [REDACTED]

From Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]

Subject **Re: Verzoek om toelichting van College van onderzoek integriteit op weigering tot medewerking**

To [REDACTED] tweedekamer.nl>

Date March 7, 2022 at 5:40:10 PM CET

Check

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 7 mrt. 2022 om 13:52 heeft [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

İ» ğ
Ha Vera,

De brief is terecht.
Ter info: er is een veelschrijver die dezelfde naam heeft âdaardoor is de mail vanuit [REDACTED] niet naar mij doorgestuurd.

Hierbij de mail.
Ik print deze mail woensdag uit, zodat deze besproken kan worden (bij het agendapunt over de rapportage van het College).

Groet

Van: [REDACTED] Tweede Kamer [REDACTED] tweedekamer.nl>

Verzonden: maandag 7 maart 2022 13:50

Aan: [REDACTED] tweedekamer.nl>

Onderwerp: FW: Verzoek om toelichting van College van onderzoek integriteit op weigering tot medewerking

Ha [REDACTED],

Bij deze.

Groet, [REDACTED]

Van: Sneller, J. <j.sneller@tweedekamer.nl>

Verzonden: vrijdag 25 februari 2022 13:02

Aan: [REDACTED] Tweede Kamer [REDACTED] tweedekamer.nl>

CC: Bikker, M.H. (Mirjam) <m.bikker@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Verzoek om toelichting van College van onderzoek integriteit op weigering tot medewerking

Geachte [REDACTED] beste [REDACTED]

Graag verzoek ik u onderstaand verzoek van collega Bikker en mij door te geleiden / voor te leggen aan de leden van het Presidium. Ik ben uiteraard graag tot nadere toelichting bereid.

Hartelijke groet,

Joost

Geachte leden van het Presidium, beste collega's,

Eerder deze week heeft u ons het jaarverslag van het College van onderzoek integriteit over de periode 1 april 2021 t/m 31 januari 2022 toegestuurd. Hierin schrijft het College dat het âvan enkele Kamerleden niet de medewerking aan zijn onderzoek heeft gekregen die van hen verwacht mocht worden.â Zoals het College terecht benadrukt, wordt deze medewerking expliciet vereist in artikelen 7, lid 2 en artikel 8, lid 4 van de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Eerder vermeldde het College dit gebrek aan medewerking ook al in zijn rapportage over een concrete klacht.

Wij vinden dit een zorgelijk signaal dat wij ons dienen aan te trekken. Deze weigering om mee te werken, waar ook op sociale media door collega's expliciet uitdrukking aan is gegeven, staat immers ten minste op gespannen voet met onze gedragscode die onder andere stelt: âHet Kamerlid handelt conform de regels van de Kamer.â Bovendien ondermijnt het laten passeren hiervan niet alleen het gezag van het College dat wij als Tweede Kamer hebben ingesteld, maar ook onze bredere parlementaire orde.

4825

Wij verzoeken u daarom als eerste stap op korte termijn het College om nadere toelichting te vragen over zijn observaties ten aanzien van het weigeren van medewerking en welke manieren het College ziet om de naleving van de verplichting tot medewerking, die wij als Kamer in de genoemde Regeling hebben vastgelegd, ook daadwerkelijk te doen naleven.

Met vriendelijke groet,

Joost Sneller
Mirjam Bikker

From [REDACTED]@tweedekamer.nl
Subject **Re: Vragen van de pers over gedragscode, besluiten presidium, grensoverschrijdend gedrag**
To [REDACTED]@tweedekamer.nl
Date February 16, 2022 at 4:27:09 PM CET

Tekst is ok.

Maar eerst fracties informeren dat we hier vragen over krijgen. Ze moeten niet het idee krijgen dat we het door druk van media proberen.

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 16 feb. 2022 om 16:06 heeft [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

İ»¿
Hallo Vera,

Dank. Maar het is in het Presidium besproken; kan dan deze zin wel:

Het onderzoek naar ongewenste omgangsvormen is onderwerp van gesprek in het presidium.

Dan laten we fracties er iig in de woordvoering er helemaal buiten. Alhoewel dit natuurlijk wel de vragen zijn die leven.

Zijn de antwoorden voor BNN verder wel akkoord?

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
[REDACTED]
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA
T +(31)6 [REDACTED] E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Verzonden: woensdag 16 februari 2022 15:54

Aan: [REDACTED]@tweedekamer.nl>

CC: Bergkamp, V. <v.bergkamp@tweedekamer.nl>; [REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED]@tweedekamer.nl> [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Re: Vragen van de pers over gedragscode, besluiten presidium, grensoverschrijdend gedrag

He [REDACTED],

[REDACTED]

Ik vind dat de fracties eerst moeten weten dat we veel vragen hierover krijgen.

En dan laten weten hoe we antwoorden.

Dan de media.

Dan zou ik dit: **Daarover komt later meer duidelijkheid.**

In ieder geval weglaten.

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 16 feb. 2022 om 14:18 heeft [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

İ»¿
Hallo Vera,

Hierbij een aantal vragen van BNN VARA. Samen met [REDACTED] antwoord geformuleerd. Daarbij vandaag ook weer vraag Telegraaf over onderzoek aangekondigd in Raming en de deelname van fracties hieraan. Dat zijn ook de vragen dien nu.nl, RTL en NRC al eerder stelde: doen fracties mee? Is er iets veranderd na the voice? Gaat Bergkamp het nogmaals proberen

etc.

Voorstel is om die vraag van de media hierover als volgt (in proces) te beantwoorden:

In het presidium is de deelname van fracties aan het onderzoek naar ongewenste omgangsvormen onderwerp van gesprek. Daarover komt later meer duidelijkheid.

Met vriendelijke groet,

██████████

██

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)6 ██████████ | E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: ██████████ <bnvara.nl>

Verzonden: donderdag 10 februari 2022 12:34

Aan: ██████████ <tweedekamer.nl>

Onderwerp: Even per mail: vragen over gedragscode, besluiten presidium, grensoverschrijdend gedrag

Ha ██████████

Sorry voor de enorme stroom aan vragen zo opeens. Ik dacht, ik zet het nog even op de mail. De vragen die ik heb zijn als volgt:

1. Hoe staat het er nu voor? Op 23 juni 2021 was er een vergadering van het Presidium, op de besluitenlijst staan de volgende zaken:
  - a. Het Presidium is akkoord met het uitzetten van een kwalitatief onderzoek naar sociale veiligheid binnen de Kamerorganisatie.
  - b. Het Presidium besluit - op advies van het College van onderzoek integriteit - het College de tijd te geven om ervaring op te doen met de Gedragscode. Naar aanleiding van het jaarverslag dat in februari 2022 verschijnt wordt gezien of de huidige regels voldoende.

Vraag is hoe het ervoor staat met het onderzoek en of er al iets duidelijk is over de Gedragscode. (En wanneer daar iets over naar buiten komt).

1a: het onderzoek zit in de laatste fase van het aanbestedingsproces/gunningsproces. In het presidium is de deelname van fracties aan het onderzoek onderwerp van gesprek.

1b: het college heeft in de laatste presidiumvergadering het jaarverslag toegelicht. Verwachting is dat het deze week naar de Kamer wordt verstuurd (ik geef een seintje)

2. Ik las in de [brief van Bergkamp van 9 december](#): âHet presidium heeft besloten de huisregels ten aanzien van herhaaldelijk ongewenst gedrag niet te wijzigen aangezien het ook zonder aanscherping van de huisregels mogelijk is Kamerbewoners hierop aan te spreken.â Wat bedoelt ze daar precies mee?

Dat er geen extra instrumenten nodig zijn om mensen aan te spreken op gedrag.

3. In diezelfde brief staat ook een reactie op de motie van Leijten. âDe motie-Leijten verzoekt het presidium met een voorstel te komen dat fracties verplicht een beleid op te stellen hoe zij de werkveiligheid in de fractie waarborgen en bevorderen, en fracties te verplichten dit beleid openbaar te maken. Deze motie is door het presidium besproken. De verplichting tot het voeren van beleid om de werkveiligheid te waarborgen is reeds bevestigd in de bestaande ARBO-regelgeving. Ten aanzien van specifiek het openbaar maken van dit beleid dat wordt genoemd in de motie, heeft het presidium op woensdag 10 november 2021 besloten een voorstel tot een speciale regeling â«sociale veiligheid fracties Tweede Kamer» uit te werken. Hierin wordt het openbaar maken van het werkveiligheidsbeleid binnen fracties vastgelegd. *Als de speciale regeling is uitgewerkt wordt deze in het eerste kwartaal van 2022 voorgelegd aan het presidium.* Uw Kamer besluit uiteindelijk over de regeling.â Wordt die regeling nog voorgelegd of is dat al gebeurd?

â Aan de uitwerking van een regeling wordt gewerkt. De planning is dat deze uitwerking in maart in Presidium wordt behandeldâ

4. Of ik mevrouw Bergkamp (desnoods ter achtergrond) zou kunnen spreken op vrijdag 11 feb, maandag 14 feb, dinsdag 15 feb of woensdag 16 feb? (ik heb je hier al over ingelicht)
5. Zijn er nav The Voice (en daarna Ajax, Gijs van Dijk, VPRO, enz) nog extra besluiten of acties ondernomen, of wordt dit meegenomen in de aanpassingen die al eerder in gang zijn gezet? (Ik begreep dus dat er een mail is gestuurd en trainingen aangeboden zijn).

In een mail van de Voorzitter en ██████████ is aandacht gevraagd voor gewenste omgangsvormen, het beleid ten aanzien van ongewenste omgangsvormen, de hulp die vertrouwenspersonen in deze kunnen bieden en de trainingen die aangeboden worden ter versterking van de vaardigheden van medewerkers en leidinggevenden om met signalen om te gaan. De trainingen komen voort uit het initiatief uit 2020/2021 om meerjarig het integriteitsbeleid van de Kamerorganisatie te versterken. De mail heb je ontvangen.

Ik hoop dat dit iets meer helder is ð

Bedankt alvast!

Groet,

██████████

Politiek redacteur | De Nieuws BV | NPO Radio 1

06 ██████████ www.bnvara.nl

â° BNNVARA

Bezoek: Wim T. Schippersplein 3

Post: Postbus 175 | 1200 AD | Hilversum

KvK: 58742638

De informatie verzonden met en of in dit e-mail bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Gebruik van deze informatie door anderen dan geadresseerde(n) is verboden, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. Openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding, en/of verstrekking van deze informatie aan derden is NIET toegestaan, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. BNNVARA staat niet in voor de juiste en volledige overbrenging van de inhoud van een verzonden e-mail, noch voor tijdige ontvangst daarvan.

The information contained in this e-mail is confidential and may be legally privileged. It is intended solely for the use of the individual or entity to whom it is addressed and others authorised to receive it. If you are not the intended recipient, you are hereby notified that any disclosure, copying, distribution or taking any action in reliance on the contents of this information is strictly prohibited and may be unlawful, unless and as far as otherwise is indicated in the contents. BNNVARA is neither liable for the proper nor complete transmission of the information contained in this communication nor for any delay in its receipt.

From Voorzitter Tweede Kamer </o=STATENGERAAL [REDACTED]>
 Subject **Re: Vragen van de pers over gedragscode, besluiten presidium, grensoverschrijdend gedrag**
 To [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
 Date February 16, 2022 at 5:24:19 PM CET

Heb app geplaatst.

Vera Bergkamp
 Voorzitter Tweede Kamer
 Postbus 20018
 2500 EA Den Haag

Op 16 feb. 2022 om 17:19 heeft [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

İ»¿

Oke, dank. Ik dacht dat je doelde op de 19 fracties. Een app naar de presidiumleden is dan een optie. Ik overleg even met [REDACTED] hierover. Kom er op terug! Groeten, [REDACTED]

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
 [REDACTED]
 Tweede Kamer der Staten-Generaal
 Postbus 20018, 2500 EA
 T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: Voorzitter Tweede Kamer <voorzitter@tweedekamer.nl>
Verzonden: woensdag 16 februari 2022 17:11
Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
CC: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Re: Vragen van de pers over gedragscode, besluiten presidium, grensoverschrijdend gedrag

Ik wil dat de leden Presidium hierover eerst geïnformeerd worden. Uitleg: zie vorige mail.

En deze tekst is ok.

Vera Bergkamp
 Voorzitter Tweede Kamer
 Postbus 20018
 2500 EA Den Haag

Op 16 feb. 2022 om 16:56 heeft [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

İ»¿

Hallo Vera,

Ik neem aan dat je bedoelt dat deze tekst ok is: **Het onderzoek naar ongewenste omgangsvormen is onderwerp van gesprek in het presidium.**

Klopt dat? We informeren echter nooit fracties over de persvragen die er zijn; Dat het in het presidium besproken wordt/ is; is waarheid. En dat zullen presidiumleden ook kunnen beamen.

Ik laat het deel van het onderzoek wel weg in de beantwoording voor BNN vara (ik geef aan dat ik er op een later moment op terug kom) maar zal haar andere vragen wel beantwoorden vandaag zodat zij door kan. Op korte termijn zal ik opnemen bij jaarverslag.

Laten we kijken dat we begin volgende week een antwoord klaar hebben over het onderzoek; dan moeten we de lopende persvragen wel gaan beantwoorden.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
 [REDACTED]
 Tweede Kamer der Staten-Generaal
 Postbus 20018, 2500 EA
 T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: Voorzitter Tweede Kamer <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Verzonden: woensdag 16 februari 2022 16:38
Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
CC: Bergkamp, V. <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Vera Bergkamp
 Voorzitter Tweede Kamer
 Postbus 20018
 2500 EA Den Haag

Op 16 feb. 2022 om 14:18 heeft [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ï»¿
 Hallo Vera,

Hierbij een aantal vragen van BNN VARA. Samen met [REDACTED] antwoord geformuleerd. Daarbij vandaag ook weer vraag Telegraaf over onderzoek aangekondigd in Raming en de deelname van fracties hieraan. Dat zijn ook de vragen die nu.nl, RTL en NRC al eerder stelde: doen fracties mee? Is er iets veranderd na the voice? Gaat Bergkamp het nogmaals proberen etc.

Voorstel is om die vraag van de media hierover als volgt (in proces) te beantwoorden:

In het presidium is de deelname van fracties aan het onderzoek naar ongewenste omgangsvormen onderwerp van gesprek. Daarover komt later meer duidelijkheid.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal
 Postbus 20018, 2500 EA
 T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: [REDACTED] <[REDACTED]@bnnvara.nl>

Verzonden: donderdag 10 februari 2022 12:34

Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Even per mail: vragen over gedragscode, besluiten presidium, grensoverschrijdend gedrag

Ha [REDACTED],

Sorry voor de enorme stroom aan vragen zo opeens. Ik dacht, ik zet het nog even op de mail. De vragen die ik heb zijn als volgt:

1. Hoe staat het er nu voor? Op 23 juni 2021 was er een vergadering van het Presidium, op de besluitenlijst staan de volgende zaken:
  - a. Het Presidium is akkoord met het uitzetten van een kwalitatief onderzoek naar sociale veiligheid binnen de Kamerorganisatie.
  - b. Het Presidium besluit - op advies van het College van onderzoek integriteit - het College de tijd te geven om ervaring op te doen met de Gedragscode. Naar aanleiding van het jaarverslag dat in februari 2022 verschijnt wordt gezien of de huidige regels voldoen.

Vraag is hoe het ervoor staat met het onderzoek en of er al iets duidelijk is over de Gedragscode. (En wanneer daar iets over naar buiten komt).

1a: het onderzoek zit in de laatste fase van het aanbestedingsproces/gunningsproces. In het presidium is de deelname van fracties aan het onderzoek onderwerp van gesprek.

1b: het college heeft in de laatste presidiumvergadering het jaarverslag toegelicht. Verwachting is dat het deze week naar de Kamer wordt verstuurd (ik geef een seintje)

2. Ik las in de [brief van Bergkamp van 9 december](#): âHet presidium heeft besloten de huisregels ten aanzien van herhaaldelijk ongewenst gedrag niet te wijzigen aangezien het ook zonder aanscherping van de huisregels mogelijk is Kamerbewoners hierop aan te spreken.â Wat bedoelt ze daar precies mee?

Dat er geen extra instrumenten nodig zijn om mensen aan te spreken op gedrag.

3. In diezelfde brief staat ook een reactie op de motie van Leijten. âDe motie-Leijten verzoekt het presidium met een voorstel te komen dat fracties verplicht een beleid op te stellen hoe zij de werkveiligheid in de fractie waarborgen en bevorderen, en fracties te verplichten dit beleid openbaar te maken. Deze motie is door het presidium besproken. De verplichting tot het voeren van beleid om de werkveiligheid te waarborgen is reeds bevestigd in de bestaande ARBO-regelgeving. Ten aanzien van specifiek het openbaar maken van dit beleid dat wordt genoemd in de motie, heeft het presidium op woensdag 10 november 2021 besloten een voorstel tot een speciale regeling â«sociale veiligheid fracties Tweede Kamer» uit te werken. Hierin wordt het openbaar maken van het werkveiligheidsbeleid binnen fracties vastgelegd. *Als de speciale regeling is uitgewerkt wordt deze in het eerste kwartaal van 2022 voorgelegd aan het presidium.* Uw Kamer besluit uiteindelijk over de regeling.â Wordt die regeling nog voorgelegd

of is dat al gebeurd?

â Aan de uitwerking van een regeling wordt gewerkt. De planning is dat deze uitwerking in maart in Presidium wordt behandeldâ

4. Of ik mevrouw Bergkamp (desnoods ter achtergrond) zou kunnen spreken op vrijdag 11 feb, maandag 14 feb, dinsdag 15 feb of woensdag 16 feb? (ik heb je hier al over ingelicht)
5. Zijn er nav The Voice (en daarna Ajax, Gijs van Dijk, VPRO, enz) nog extra besluiten of acties ondernomen, of wordt dit meegenomen in de aanpassingen die al eerder in gang zijn gezet? (ik begreep dus dat er een mail is gestuurd en trainingen aangeboden zijn).

In een mail van de Voorzitter en ██████ is aandacht gevraagd voor gewenste omgangsvormen, het beleid ten aanzien van ongewenste omgangsvormen, de hulp die vertrouwenspersonen in deze kunnen bieden en de trainingen die aangeboden worden ter versterking van de vaardigheden van medewerkers en leidinggevenden om met signalen om te gaan. De trainingen komen voort uit het initiatief uit 2020/2021 om meerjarig het integriteitsbeleid van de Kamerorganisatie te versterken. De mail heb je ontvangen.

Ik hoop dat dit iets meer helder is ð

Bedankt alvast!

Groet,

██████████

Politiek redacteur | De Nieuws BV | NPO Radio 1
06 ██████████ | www.bnnvara.nl

â° **BNNVARA**

Bezoek: Wim T. Schippersplein 3

Post: Postbus 175 | 1200 AD | Hilversum

KvK: 58742638

De informatie verzonden met en of in dit e-mail bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Gebruik van deze informatie door anderen dan geadresseerde(n) is verboden, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. Openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding, en/of verstrekking van deze informatie aan derden is NIET toegestaan, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. BNNVARA staat niet in voor de juiste en volledige overbrenging van de inhoud van een verzonden e-mail, noch voor tijdige ontvangst daarvan.

The information contained in this e-mail is confidential and may be legally privileged. It is intended solely for the use of the individual or entity to whom it is addressed and others authorised to receive it. If you are not the intended recipient, you are hereby notified that any disclosure, copying, distribution or taking any action in reliance on the contents of this information is strictly prohibited and may be unlawful, unless and as far as otherwise is indicated in the contents. BNNVARA is neither liable for the proper nor complete transmission of the information contained in this communication nor for any delay in its receipt.

From voorzitter@tweedekamer.nl
 Subject **Re: Vragen van de pers over gedragscode, besluiten presidium, grensoverschrijdend gedrag**
 To [REDACTED]@tweedekamer.nl>
 Date February 16, 2022 at 3:36:56 PM CET

[REDACTED]
 [REDACTED]

Vera Bergkamp
 Voorzitter Tweede Kamer
 Postbus 20018
 2500 EA Den Haag

Op 16 feb. 2022 om 14:18 heeft [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

İ» ħ
 Hallo Vera,

Hierbij een aantal vragen van BNN VARA. Samen met [REDACTED] antwoord geformuleerd. Daarbij vandaag ook weer vraag Telegraaf over onderzoek aangekondigd in Raming en de deelname van fracties hieraan. Dat zijn ook de vragen dien nu.nl, RTL en NRC al eerder stelde: doen fracties mee? Is er iets veranderd na the voice? Gaat Bergkamp het nogmaals proberen etc.

Voorstel is om die vraag van de media hierover als volgt (in proces) te beantwoorden:

In het presidium is de deelname van fracties aan het onderzoek naar ongewenste omgangsvormen onderwerp van gesprek. Daarover komt later meer duidelijkheid.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: [REDACTED]@bnnvara.nl>

Verzonden: donderdag 10 februari 2022 12:34

Aan: [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Even per mail: vragen over gedragscode, besluiten presidium, grensoverschrijdend gedrag

Ha [REDACTED],

Sorry voor de enorme stroom aan vragen zo opeens. Ik dacht, ik zet het nog even op de mail. De vragen die ik heb zijn als volgt:

1. Hoe staat het er nu voor? Op 23 juni 2021 was er een vergadering van het Presidium, op de besluitenlijst staan de volgende zaken:
  - a. Het Presidium is akkoord met het uitzetten van een kwalitatief onderzoek naar sociale veiligheid binnen de Kamerorganisatie.
  - b. Het Presidium besluit - op advies van het College van onderzoek integriteit - het College de tijd te geven om ervaring op te doen met de Gedragscode. Naar aanleiding van het jaarverslag dat in februari 2022 verschijnt wordt bezien of de huidige regels voldoen.

Vraag is hoe het ervoor staat met het onderzoek en of er al iets duidelijk is over de Gedragscode. (En wanneer daar iets over naar buiten komt).

1a: het onderzoek zit in de laatste fase van het aanbestedingsproces/gunningsproces. In het presidium is de deelname van fracties aan het onderzoek onderwerp van gesprek.

1b: het college heeft in de laatste presidiumvergadering het jaarverslag toegelicht. Verwachting is dat het deze week naar de Kamer wordt verstuurd (ik geef een seintje)

2. Ik las in de [brief van Bergkamp van 9 december](#): âHet presidium heeft besloten de huisregels ten aanzien van herhaaldelijk ongewenst gedrag niet te wijzigingen aangezien het ook zonder aanscherping van de huisregels mogelijk is Kamerbewoners hierop aan te spreken.â Wat bedoelt ze daar precies mee?

Dat er geen extra instrumenten nodig zijn om mensen aan te spreken op gedrag.

3. In diezelfde brief staat ook een reactie op de motie van Leijten. âDe motie-Leijten verzoekt het presidium met een voorstel te komen dat fracties verplicht een beleid op te stellen hoe zij de werkveiligheid in de fractie waarborgen en bevorderen, en fracties te verplichten dit beleid openbaar te maken. Deze motie is door het presidium besproken. De verplichting tot het voeren van beleid om de werkveiligheid te waarborgen is reeds belegd in de bestaande ARBO-regelgeving. Ten aanzien van specifiek het openbaarmaken van dit beleid dat wordt genoemd in de motie, heeft het presidium op woensdag 10 november 2021 besloten een voorstel tot een speciale regeling â«sociale veiligheid fracties Tweede Kamer» uit te werken. Hierin wordt het openbaar maken van het werkveiligheidsbeleid binnen fracties vastgelegd. *Als de speciale regeling is uitgewerkt wordt deze in het eerste kwartaal van 2022 voorgelegd aan het presidium.* Uw Kamer besluit uiteindelijk over de regeling.â Wordt die regeling nog voorgelegd of is dat al gebeurd?

â Aan de uitwerking van een regeling wordt gewerkt. De planning is dat deze uitwerking in maart in Presidium wordt behandeldâ

4. Of ik mevrouw Bergkamp (desnoods ter achtergrond) zou kunnen spreken op vrijdag 11 feb, maandag 14 feb, dinsdag 15 feb of woensdag 16 feb? (ik heb je hier al over ingelicht)
5. Zijn er nav The Voice (en daarna Ajax, Gijs van Dijk, VPRO, enz) nog extra besluiten of acties ondernomen, of wordt dit meegenomen in de aanpassingen die al eerder in gang zijn gezet? (Ik begreep dus dat er een mail is gestuurd en trainingen aangeboden zijn).

In een mail van de Voorzitter en [REDACTED] is aandacht gevraagd voor gewenste omgangsvormen, het beleid ten aanzien van ongewenste omgangsvormen, de hulp die vertrouwenspersonen in deze kunnen bieden en de trainingen die aangeboden worden ter versterking van de vaardigheden van medewerkers en leidinggevenden om met signalen om te gaan. De trainingen komen voort uit het initiatief uit 2020/2021 om meerjarig het integriteitsbeleid van de Kamerorganisatie te versterken. De mail heb je ontvangen.

Ik hoop dat dit iets meer helder is ð

Bedankt alvast!

Groet,

[REDACTED]
Politiek redacteur | De Nieuws BV | NPO Radio 1
06 [REDACTED] | www.bnnvara.nl

â° **BNNVARA**

Bezoek: Wim T. Schippersplein 3
Post: Postbus 175 | 1200 AD | Hilversum
KvK: 58742638

De informatie verzonden met en of in dit e-mail bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n). Gebruik van deze informatie door anderen dan geadresseerde(n) is verboden, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. Openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding, en/of verstrekking van deze informatie aan derden is NIET toegestaan, behoudens indien en voorzover anders is aangegeven. BNNVARA staat niet in voor de juiste en volledige overbrenging van de inhoud van een verzonden e-mail, noch voor tijdige ontvangst daarvan.

The information contained in this e-mail is confidential and may be legally privileged. It is intended solely for the use of the individual or entity to whom it is addressed and others authorised to receive it. If you are not the intended recipient, you are hereby notified that any disclosure, copying, distribution or taking any action in reliance on the contents of this information is strictly prohibited and may be unlawful, unless and as far as otherwise is indicated in the contents. BNNVARA is neither liable for the proper nor complete transmission of the information contained in this communication nor for any delay in its receipt.

From Voorzitter Tweede Kamer </o=STATENGERAA [REDACTED]>

Subject **Re: tekst n.a.v. niet naleven sancties**

To [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date April 20, 2022 at 2:15:42 PM CEST

Ik vind deze prima.

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 20 apr. 2022 om 13:52 heeft [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

Ī» ě
Ha [REDACTED],

Kun je uit de voeten met onderstaande tekst?

Deze tekst is niet geschikt om op de besluitenlijst van het Presidium te plaatsen, omdat deze nogal afwijkt van de manier waarop normaal gesproken besluiten worden gepubliceerd (kort en krachtig).

Misschien heeft @ [REDACTED] een idee hoe je hier communicatief mee om kunt gaan, of is het te gebruiken in de woordvoeringslijn.

In de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode leden van de Tweede Kamer is geen bijzondere bevoegdheid opgenomen voor het Presidium of de Voorzitter om op te treden bij het niet naleven van door de Kamer opgelegde sancties. De Voorzitter gaat hierover in gesprek met de voorzitter van het College onderzoek integriteit. Het Presidium heeft besloten het niet-nakomen door Kamerleden van door de Kamer opgelegde sancties mee te nemen bij de evaluatie van de Gedragscode en de Regeling.

Groet
[REDACTED]

From ██████ " <█████@tweedekamer.nl>
Subject **Re: trainingen omgangsvormen / integriteit**
To Voorzitter Tweede Kamer <voorzitter@tweedekamer.nl>
Date April 13, 2022 at 7:07:12 AM CEST

Beste Vera,

Dat is de uitleg die ██████ er aan gaf: ik weet alleen database Tweede Kamer deze eis niet kreeg vanuit GRECO en nu een akkoord heeft op alle door de TK genomen maatregelen.

Wij worden er door GRECO niet toe verplicht trainingen te geven.

Met groet

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 12 apr. 2022 om 21:39 heeft Voorzitter Tweede Kamer ██████@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ī»¿ Beste ██████,

Dank! Betekent dit dat de aanbeveling van Greco alleen van toepassing is op de EK vanwege de baan er naast?
En dat wij daarom niet deze training hoeven te geven?

Hrtgr,

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 12 apr. 2022 om 10:57 heeft ██████ <█████@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ī»¿

Beste Vera en ██████,

Nav de vraag van de Eerste Kamer heb ik vanochtend contact gehad met ██████ en onderstaande mail gestuurd. Aangezien de EK-leden vaak nog een baan naast het Kamerlidmaatschap hebben, heeft GRECO aanbevolen ook trainingen op het vlak van integriteit aan te bieden. Gaat meer over mogelijke belangenverstrengeling dan ongewenst gedrag. Was goed om even de informatie te delen met elkaar.

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer ██████, Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 ██████ | M 06- ██████ | E ██████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: ██████

Verzonden: dinsdag 12 april 2022 10:46

Aan: ██████ <█████@eerstekamer.nl>

CC: ██████ <█████@eerstekamer.nl>

Onderwerp: trainingen omgangsvormen / integriteit

Beste ██████,

Nav ons gesprek vanochtend stuur ik je hierbij enige informatie mbt trainingen rondom ongewenste omgangsvormen. Zoals besproken heft de Tweede Kamer met de gedragscode Kamerleden en het college van onderzoek Integriteit Kamerleden inmiddels voldaan aan de vereisten die GRECO stelde op het gebied van toezicht, handhaving en gedragscode. Bij de Eerste Kamer is specifiek ook om trainingen gevraagd.

De trainingen die wij nu verzorgen komen voort uit de wens om een goed sociaal klimaat te creëren. In dat kader bieden we voor alle Kamerbewoners (ambtenaren, fractiemedewerkers en Kamerleden) een training omstandersinterventie aan: het betreft een workshop van 1,5 uur rondom het interventie kwadrant, wat zich richt op je handelingsrepertoire bij het zien van ongewenst gedrag. Dit wordt georganiseerd door Fairspace (een zzp-er). We moeten nog evaluaties ophalen dus ik kan ze nog niet aanbevelen.

Naar aanleiding van ons telefoongesprek kan ik me voorstellen dat je mogelijk meer een training zoekt die gaat over integriteit van Kamerleden in brede zin, dus mogelijke tegenstrijdige belangen, neveninkomsten, etc. Wij hebben eerder een training laten verzorgen (voor ambtenaren) door Capra advocaten: zij kunnen mogelijk ook een training op maat maken voor Kamerleden waar de verschillende onderwerpen in verwerkt zijn.
(onze contactpersoon daar is ██████: hij heeft integriteitworkshops gehouden in 2021)

Andere partijen voor trainingen op het vlak van voorkomen van ongewenst gedrag zijn o.a. bureau Bezemer, het CAOP, UBR, [Active Bystander Training | Challenging Antisocial Behaviour - The Active Bystander Training Company](#)

Een mooi voorbeeld (wat wij nu willen volgen op onze intranetpagina) is hoe de Universiteit van Amsterdam het onderwerp heeft vorm gegeven:

[Trainingen, workshops en hulpmiddelen op het gebied van sociale veiligheid - Sociale veiligheid - Universiteit van Amsterdam \(uva.nl\)](#)

En als laatste: we zijn nu bezig met het verkennen van een e-learning (samen met de CISO en dienst Beveiliging) om daarin alle verplichte integriteits & informatieveiligheidstrainingen aan te bieden aan medewerkers.

Ik heb begrepen dat er al contacten zijn tussen onze HR afdelingen over het onderwerp integriteit en gekeken wordt waar we samen kunnen optrekken.

Mocht je behoefte hebben aan meer/andere informatie over dit onderwerp, dan hoor ik dat graag.

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer ██████, Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 ██████ | M 06 ██████ | E ██████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

4874

From '████████████████████' @tweedekamer.nl>
Subject **Vragen rond sociale veiligheid [PRDF-11015937]**
To Voorzitter Tweede Kamer ██████████@tweedekamer.nl>
Date June 18, 2021 at 4:28:15 PM CEST

Ha Vera,

Hierbij ontvang, conform verzoek via de app, het advies van de Landsadvocaat omtrent sociale veiligheid.

Met vriendelijke groet,

████████████████████
████████████████████
████████████████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +31 6 ██████████ E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From ██████ " <█████@tweedekamer.nl>
Subject **Fwd: Notitie_Afwijking van Regeling en bevoegdheidsoverschrijding door College van onderzoek integriteit**
To ██████ Tweede Kamer <█████@tweedekamer.nl>
Date November 1, 2021 at 5:30:13 PM CET

Begin doorgestuurd bericht:

Van: ██████ <█████@tweedekamer.nl>
Datum: 1 november 2021 om 17:28:41 CET
Aan: Voorzitter Tweede Kamer <█████@tweedekamer.nl>
Kopie: ██████ " <█████@tweedekamer.nl>, ██████ " <█████@tweedekamer.nl>, "secretariaat.voorzitter" <█████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: FW: Notitie_Afwijking van Regeling en bevoegdheidsoverschrijding door College van onderzoek integriteit

İ» ĺ
Dag Vera,

Hierbij de door jou gevraagde notitie n.a.v. de voorstellen van het College integriteit en het gesprek dat heeft plaatsgevonden met de voorzitter van het College.

Groet,

██████████

Van: Bovend'Eert, P.P.T. (Paul) [REDACTED]@jur.ru.nl]
Verzonden: donderdag 21 november 2019 9:54
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: RE: spoed: notitie integriteit - versie 14 november

Beste [REDACTED],
Graag gedaan.

Nog een kleine tekstuele aanpassing van de voorgestelde bepaling inzake de reikwijdte. Fraaier is: 'Deze gedragscode ziet op al het handelen in het ambt van Kamerlid, waaronder tevens worden begrepen gedragingen die het gezag of de waardigheid van de Kamer in ernstige mate schaden'. In de toelichting zou je hierover kunnen opmerken dat de gedragscode in beginsel slechts betrekking heeft op gedragingen van Kamerleden in de uitoefening van hun functie. Daaraan voegt deze bepaling toe dat onder omstandigheden, in bijzondere gevallen, ook andere gedragingen van Kamerleden, buiten de uitoefening van hun functie, onder de werking van de gedragscode vallen, namelijk voor zover deze gedragingen in ernstige mate het gezag en de waardigheid van de kamer aantasten. De bepaling drukt uit dat Kamerleden in hun optreden altijd ervoor moeten waken dat zij de kamer door hun gedrag ernstig in diskrediet brengen.

Tevens kun je dan op deze plaats in de toelichting opnemen dat de ordehandhaving tijdens de beraadslagingen in de kamer buiten de werking van deze gedragscode valt, maar een afzonderlijke regeling kent in het RvO.

Groet,
Paul

Prof. mr. P.P.T. Bovend' Eert (Paul)
Hoogleraar Staatsrecht/professor of Constitutional Law

Adres/Address
Faculteit der Rechtsgeleerdheid/Faculty of Law
Radboud Universiteit/Radboud University
Montessorilaan 10, 6525 HR /P.O.Box 9049, 6500 KK Nijmegen
Kamer/Room [REDACTED]
The Netherlands
Tel. +31 (0)24 [REDACTED]

Van: Bovend'Eert, P.P.T. (Paul) [REDACTED]@jur.ru.nl]
Verzonden: woensdag 20 november 2019 15:45
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: RE: spoed: notitie integriteit - versie 14 november

Beste [REDACTED]
Nog een paar opmerkingen over de herziene gedragscode en toelichting.
1. Reikwijdte (p.5)

Mij lijkt de nieuwe formulering, waarin het tevens gaat om 'gedragingen die het gezag of de waardigheid van de Kamer kunnen schaden', nog te onduidelijk, in die zin dat het risico bestaat dat dit voorschrift inzake de reikwijdte in de praktijk door deze of gene heel ruim wordt uitgelegd. Het gaat daarin namelijk om gedragingen die het gezag/waardigheid van de Kamer *kunnen schaden*. Dat zou wel eens veel te ruim kunnen worden uitgelegd en leiden tot allerlei klachten van burgers die vinden dat bepaalde gedragingen van Kamerleden op een of andere manier het gezag van de Kamer kunnen schaden. En dat moet dan steeds onderzocht worden. Wanneer dat wel of niet zo is, is onder omstandigheden moeilijk te bepalen en nogal subjectief.

Het is denk ik beter om deze categorie gedragingen aan te scherpen en hier de Britse benadering te volgen, die veiliger is in dit opzicht. De bepaling komt dan te luiden: 'Deze gedragscode ziet op al het

handelen in het ambt van Kamerlid, waaronder tevens worden begrepen gedragingen die ernstige schade toebrengen aan het gezag of de waardigheid van de Kamer'. (het gaat dan niet om elk gedrag van een Kamerlid dat eventueel negatief is voor het aanzien van de Kamer, maar om ernstige misdrijvingen die de reputatie van de Kamer daadwerkelijk ernstig schaden).

2. Gedragsregel 5 (p.5)

Dat het Kamerlid handelt conform de regels van de Kamer is in die zin een beetje een open deur, dat Kamerleden sowieso gebonden zijn aan het Reglement van Orde en zich dus conform de regels van de kamer hebben te gedragen. Blijkens de toelichting gaat het hier vooral om de ordehandhaving tijdens de beraadslagingen in de Kamer, maar dat element kan, denk ik, beter buiten beschouwing blijven in deze gedragscode. De ordehandhaving is een aparte regeling, opgedragen aan de voorzitter in het RvO. In die zin hoeft dat onderwerp hier niet nog een keer in een regeling te worden opgenomen. Door gedragsregel 5 wordt enerzijds de ordehandhaving in de context van de gedragscode gebracht, en anderzijds uitgesloten van de handhaving van de gedragscode (door College van onderzoek etc.)

Misschien zou het beter zijn die gedragsregel 5 te schrappen en in de toelichting bij het aspect reikwijdte op te merken dat ordehandhaving al apart is geregeld in het RvO en dat de gedragscode daar niet op betrekking heeft.

3. Toelichting gedragsregels 1 en 2 (p. 5 en 5 en 7): giften van en buitenlandse reizen op kosten van lobbyisten

Als ik me niet vergis was iedereen tijdens de bespreking het erover eens dat giften van lobbyisten en door hen aangeboden reizen sowieso niet toelaatbaar moeten zijn op grond van de gedragscode. Ik zou zeggen dat dat zo'n verbod valt onder gedragsregel 2: het Kamerlid accepteert geen gift of gunst die bedoeld is om zijn handelen in het ambt te beïnvloeden.

Dat betekent niet dat je daarmee een nieuwe gedragsregel toevoegt. Het is een uitleg van gedragsregel 2. Ik denk dat dat een belangrijke uitleg van gedragsregel is om (de schijn van) belangenverstremgeling tegen te gaan in de Kamer. Het is prima als lobbyisten Kamerleden voorzien van informatie, maar het is wel bedenkelijk wanneer lobbyisten geschenken geven aan Kamerleden of reizen bekostigen. Dat levert bij lobbyisten, die q.q. nu eenmaal als functie hebben om Kamerleden te beïnvloeden, de schijn van belangenverstremgeling op en is derhalve, denk ik, in strijd met gedragsregel 2.

Dat zou betekenen dat de passage iets anders geformuleerd zou kunnen worden in de toelichting. Nu staat er slechts in dat een Kamerlid zich bij een aanbod (gift/reis) van een lobbyist moet onthouden van het doen van beloftes over bepaald handelen. Dat is denk ik sowieso not done, want dan is er eigenlijk sprake van omkoping (aannemen van steekpenningen om te stemmen, zie zuiveringseed). Het gaat erom dat Kamerleden op zich (dus ook zonder belofte) geen giften/reizen aannemen van lobbyisten. Het een en ander betekent dat hier dan geen registratieplicht geldt (zie p. 6 en 7 toelichting), want dat handelen is dan zonder meer in strijd met de gedragscode.

4. artikel 11 Klachten, lid 4.

Zie hierboven. Deze passage zou dan kunnen vervallen.

5. Richtlijnen Presidium

Bij de bespreking van het concept bracht ik nog naar voren dat het wellicht verstandig is dat een instantie, namelijk het Presidium, het centrale punt is (de regie voert) als het gaat om de uitleg van de gedragscode, teneinde te voorkomen dat Adviseur en College van onderzoek elk hun eigen interpretatie van de gedragscode gaan volgen. Daartoe zou dan het Presidium richtlijnen kunnen geven over de uitleg van de gedragscode, die dan in de toelichting worden opgenomen. Als ik me niet vergis, ontbreekt zo'n bepaling nog in de herziene versie.

Hopelijk heb je nog iets aan deze opmerkingen.

Hartelijke groet,

Paul

Prof. mr. P.P.T. Bovend' Eert (Paul)

Hoogleraar Staatsrecht/professor of Constitutional Law

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

[REDACTED] mingsraad

Binnenhof 1a
2513 AA Den Haag
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

T 070 318 [REDACTED]

E [REDACTED]@tweedekamer.nl
I www.tweedekamer.nl

Datum 11 februari 2020
betreft Uw brief d.d. 5 februari 2020 inzake veiligheid ambtenaren
kenmerk GR20.0004

Geachte voorzitter en leden van de Ondernemingsraad,

Uw brief van 5 februari 2020 heb ik in goede orde ontvangen.

In uw brief vraagt u aandacht voor de veiligheid van de ambtenaar, in het bijzonder waar deze werkt in een politieke omgeving. Laat mij u verzekeren dat deze veiligheid ook voor mij een voortdurènd aandachtspunt is. Het eerder gehouden werkbelevingsonderzoek, waaruit naar voren komt dat de beleving van de sociale veiligheid van de ambtenaar niet vanzelfsprekend is, heeft dat alleen maar versterkt. De (sociale) veiligheid van de ambtenaar moet verzekerd zijn. Alleen op deze manier kunnen ambtenaren hun werk goed doen.

4.1.1

Met vriendelijke groet

4895

From '██████████'@tweedekamer.nl>
Subject **PB voorstel toezicht en handhaving integriteit**
To ██████████@tweedekamer.nl>, ██████████@tweedekamer.nl>
Date June 15, 2020 at 1:43:00 PM CEST

Ha ██████████,

Geen idee of er volgende week een meerderheid voor is, maar als dat zo is, is het goed om zelf over het voorstel te berichten denk ik. Zouden jullie mee willen lezen? Het is een concept persbericht dat ook als basis dient voor onze eigen berichtgeving op website en sociale media. Ik heb even niet scherp hoe het zit met de gedragscode. Wordt die tegelijkertijd in stemming gebracht?

Met groet, ██████████